

รายงานการถอดบทเรียน
งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)
ของคณะนักวิจัย มหาวิทยาลัยเกริก

ศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกริก

ปี พ.ศ. 2564

คำนำ

ศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกริกได้มีการสนับสนุนให้คณาจารย์ได้ดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research : CBR) มาอย่างต่อเนื่อง และในปีการศึกษา 2563-2564 มีการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นในหลายโครงการ บางโครงการได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว บางโครงการก็อยู่ระหว่างดำเนินการ

ดังนั้น เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งจะได้หาข้อสรุป วิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระยะต่อไป รวมทั้งเป็นแนวทางที่จะให้นักวิจัยรุ่นใหม่ได้ใช้เป็นแหล่งข้อมูลความรู้ในการที่จะเข้ามาสู่การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ศูนย์วิจัยและพัฒนา จึงมีดำริให้ดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนจากการดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในปีที่ผ่านมา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM) ตามตัวชี้วัดประการหนึ่งของมหาวิทยาลัย

รายงานสรุป วิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลจากการถอดบทเรียนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของคณะผู้วิจัย จากมหาวิทยาลัยเกริกฉบับนี้ ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปด้วยความร่วมมือ และการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกริก รวมทั้งคณาจารย์ที่เป็นนักวิจัยในโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผู้จัดทำจึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ หากมีข้อบกพร่องหรือควรแก้ไขประการใด ขอได้โปรดให้คำแนะนำเพื่อผู้จัดทำจะได้นำไปปรับปรุง และพัฒนาในการดำเนินการถอดบทเรียนครั้งต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ

ผู้รวบรวมข้อมูลและจัดทำ

พ.ศ. 2564

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ค
สรุปผลการถอดบทเรียนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) มหาวิทยาลัยเกริก	
1. การพัฒนาโจทย์วิจัย	1
2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ	5
3. ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข	12
4. ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนางานวิจัย และอื่นๆ	18
บทสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์	
1. Support : การสนับสนุน	21
2. System : ระบบพี่เลี้ยงและระบบกลไกวิจัย	22
3. Strengths : ความเข้มแข็งของชุมชน	22
4. Synergy : การประสานกำลัง / การช่วยเสริมซึ่งกันและ	23
5. Sympathy : ความเห็นอกเห็นใจกัน	23
6. Sincerity : ความจริงใจ	24
7. Settlement : การแก้ปัญหา	24
8. Stability : ความมั่นคงแน่น / ความสม่ำเสมอ	24
9. Spirit : จิตวิญญาณ	25
ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากเวทีประชุมเครือข่ายนักวิจัยเพื่อชุมชน	26
ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริก	29
ภาคผนวก	
ก บันทึกการถอดบทเรียนของคณะนักวิจัย มหาวิทยาลัยเกริก	-2-
ข ภาพประกอบการดำเนินกิจกรรม	-44-

บทสรุปผู้บริหาร (An Executive Summary)

การถอดบทเรียนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research : CBR) ดำเนินการผ่านหัวข้อเรื่อง 4 ประเด็น คือ 1. การพัฒนาโจทย์วิจัย 2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ 3. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข และ 4. ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนางานวิจัย และอื่นๆ ซึ่งผลการถอดบทเรียนสรุปได้ ดังนี้

1. การพัฒนาโจทย์วิจัยสำหรับการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) นั้น ประกอบด้วย

- การลงพื้นที่ชุมชนเพื่อทำความเข้าใจกับบริบทของชุมชน
- การพบปะ พูดคุยแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านในชุมชนเพื่อรับฟังปัญหาต่างๆ จากชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่ชุมชนให้ความสำคัญ และมีความประสงค์ที่จะดำเนินการแก้ไข
- การสังเกตปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ แล้วนำมากำหนดประเด็นปัญหาวิจัยโดยเชื่อมโยงกับความรู้ทางวิชาการของนักวิชาการ
- การนำประเด็นปัญหาวิจัยที่กำหนดขึ้นมานั้น นำเสนอต่อชุมชนเพื่อให้การยอมรับ
- กรณีทีมงานวิจัยที่เพิ่งเริ่มดำเนินการวิจัย การมีพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์เข้ามาช่วยในการพูดคุย ค้นหาประเด็นปัญหา และพัฒนาโจทย์วิจัยจะช่วยให้เกิดความชัดเจน และพัฒนาโจทย์วิจัยได้ง่ายยิ่งขึ้น

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริก ประกอบด้วย

- **การสนับสนุน (Support)** จากศูนย์วิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยเกริกที่สนับสนุนทั้งในส่วนของ การตั้งงบประมาณ การพัฒนาความรู้และเทคนิคการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตลอดจนการหนุนเสริมและให้กำลังใจแก่คณะนักวิจัยในโครงการแต่ละโครงการ
- **ระบบกลไกวิจัย (Mechanics system)** ของทางมหาวิทยาลัยและระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) จากภายนอกที่เป็นภาคีเครือข่ายคอยให้คำแนะนำและช่วยเหลืออีกด้วย
- **ความเข้มแข็งของชุมชน (Strengths)** ในที่นี้หมายถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่คณะนักวิจัยได้ทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนดังกล่าว ทั้งนี้ จากการถอดบทเรียนพบว่า ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมา ชุมชนที่เป็นเป้าหมายใน

การปฏิบัติการวิจัยต่างก็มีความเข้มแข็งในตัวเองมาก่อนในระดับหนึ่ง ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และเอาใจใส่ในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน

- **การประสานกำลังหรือการช่วยเสริมซึ่งกันและกัน (Synergy)** ทีมวิจัยแม้จะต่างโครงการกัน แต่ก็มี การช่วยหนุนเสริมซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องของการลงพื้นที่ชุมชน เพื่อทำการเก็บข้อมูลต่างๆ มีการช่วยเหลือกันแบบข้ามโครงการเป็นระยะ ๆ มาโดยตลอด นอกจากนี้ยังมีการให้กำลังใจซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลาอีกด้วย
- **ความเห็นอกเห็นใจกัน (Sympathy)** คณะผู้วิจัยในแต่ละโครงการต่างก็มีการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับ คณะผู้วิจัยหลักซึ่งต่างก็เป็นคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยด้วยกัน ซึ่งมีความรู้จักคุ้นเคย และอาจเคยทำงานร่วมกันในด้านอื่นๆ มาแล้ว
- **ความจริงใจ (Sincerity)** คณะผู้วิจัยของมหาวิทยาลัยเกริกที่ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่างก็มีความตั้งใจที่จะช่วยแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนด้วยความจริงใจ มีความพยายามในการทำความเข้าใจชุมชน และให้ความช่วยเหลือคนในชุมชนในด้านต่างๆ สามารถสร้างความคุ้นเคยกับชุมชนจนทำให้ชุมชนมีความไว้วางใจต่อคณะวิจัยของมหาวิทยาลัยเกริกเป็นอย่างดี
- **การแก้ปัญหา (Settlement)** ในการแก้ปัญหามีทั้งวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยทีมงานวิจัยเอง หรือมีการแก้ปัญหาโดยปรึกษาหารือกับทีมวิจัยอื่นๆ ในลักษณะของการปรึกษาหารือข้ามโครงการ รวมถึงมีการปรึกษาหารือกับทีมพี่เลี้ยงหรือศูนย์วิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยเกริกด้วย
- **ความมั่นคงแน่วแน่หรือความสม่ำเสมอ (Stability)** คณะผู้วิจัยหลักได้ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นด้วยความตั้งใจแน่วแน่ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่น่าพาให้ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี
- **จิตวิญญาณ (Spirit)** นักวิจัยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะนักวิจัยหลักของแต่ละโครงการต่างมีความตั้งใจและมีจิตวิญญาณของความเป็นนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นอยู่ในตัวเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ส่วนหนึ่งมาจากการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การได้ฝึกอบรมจากผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ และเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นอย่างดี

3. ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) ของมหาวิทยาลัยเกริก แบ่งออกได้เป็น 4 ด้านด้วยกัน คือ

3.1 ปัญหาด้านการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย และรายงานผลการวิจัย

แนวทางแก้ไข :

- เข้าร่วมอบรมสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ตามที่หน่วยงาน / ภาควิชา / ทีมกลไกวิจัยจัดให้
- สอบถามจากผู้รู้ / ผู้มีประสบการณ์ / พี่เลี้ยง
- ศึกษาด้วยตนเองจาก internet / website

3.2 ปัญหาด้านการลงพื้นที่และการประสานงานกับชุมชน

แนวทางแก้ไข :

- ปรับการทำงานแบบยืดหยุ่นมากขึ้น
- ปรับเวลาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับชุมชน
- ติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่อง
- พุดคุยและทำความเข้าใจกันให้มากขึ้น
- ใช้ช่องทางออนไลน์เสริมในการประชุมหารือและเก็บข้อมูล
- ทำใจยอมรับข้อจำกัดที่เกิดขึ้น

3.3 ปัญหาด้านการสร้างความเข้าใจแนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)

แนวทางแก้ไข :

- ปรับความเข้าใจกันให้มากขึ้น
- ค่อยๆ เสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจนแก่ทีมงานและชาวบ้าน

3.4 ปัญหาด้านอื่น ๆ

- กรณีเป็นปัญหาการเมืองในชุมชน ให้วางตัวเป็นกลาง และระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็น
- กรณีเป็นปัญหาการเมืองในระบบการวิจัย ให้อดทน และยอมรับว่าเป็นเรื่องปกติ

4. ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนางานวิจัย

- ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อสร้างการรับรู้ภายในอย่างทั่วถึง
- ควรสนับสนุนการวิจัยอย่างจริงจัง ทั้งในด้านงบประมาณ ระบบฐานข้อมูลวิจัย สถานที่ ค้นคว้า และอุปกรณ์ที่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) เนื่องจากในปัจจุบันกลไกการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกมีความโดดเด่น และได้รับการยอมรับจากเครือข่ายวิจัยภายนอกเป็นอันมาก
- เสนอให้ศูนย์วิจัย ฯ จัดกระบวนการตีพิมพ์หรือกำหนดให้มีระบบการเผยแพร่ผลงานวิจัยที่ชัดเจน
- ควรจัดระบบการเบิกจ่ายงบประมาณด้านการวิจัยให้คล่องตัวกว่าที่เป็นอยู่
- มหาวิทยาลัยควรดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว
- ควรกำหนดงานวิจัยให้เป็นภาระงานที่ชัดเจนของอาจารย์ด้วย นอกเหนือจากภาระการสอน
- มหาวิทยาลัยน่าจะกำหนดให้งาน CBR ภารกิจหลักอันหนึ่ง และอาจกำหนดให้เป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งเชื่อว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะสร้างชื่อเสียง สร้างผลกระทบในทางบวกให้กับมหาวิทยาลัยได้
- ควรมีการขยายพื้นที่ชุมชนสำหรับการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กว้างขวางมากขึ้น
- ควรมีโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเขียน Proposal และการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์เป็นประจำทุกปีให้กับอาจารย์ทั้งเก่าและใหม่เป็นประจำทุกปี
- ควรมีการอบรมเกี่ยวกับการเขียนบทความจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่จะนำไปขอหรือเป็นส่วนหนึ่งของการนำไปขอตำแหน่งทางวิชาการ

สรุปผลการถอดบทเรียนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) มหาวิทยาลัยเกริก

ในการถอดบทเรียนครั้งนี้ ประกอบด้วย การถอดบทเรียนผ่านหัวข้อเรื่อง 4 ประเด็น คือ

- หัวข้อที่ 1 การพัฒนาโจทย์วิจัย
- หัวข้อที่ 2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ
- หัวข้อที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข
- หัวข้อที่ 4 ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนางานวิจัย และอื่น ๆ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมถอดบทเรียน :

รศ.ดร.สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง, ผศ.ดร.ศรัณพร ชวนเกริกกุล, ผศ.ดร.ชนนต์ดี พิพัฒนางกูร, ผศ.จินดา จอกแก้ว, ดร.ดาวพระศุภร์ ทองกลิ่น, ดร.เฉลิม เกิดโมลี, ผศ.โกญจนาท เจริญสุข, ผศ.พัสนันท์ พันธุ์แน่น, ผศ.ดวงทิพย์ จันทระอ่วม, อ.นิรันดร์ งามเกิด, อ.พิชญ์สินี รัตนานุพงศ์, รศ.ดร.พรพรรณ จันทโรนานนท์, อ.ดร.อารียา สุธาวรรณ, อ.ไพศาล อรุณโชคนำลาก, อ.ดร.กิจฉิมพงษ์ อารยะพูนพงศ์, อ.ดร.ศิริพร อนุสภา, อ.ดร.สมชัย พุทธา, อ.นงนาท นพคุณ, อ.ชุติพัฒน์ วงศ์ชัยสุวรรณ, อ.ดร.เสาวนีย์ สมันต์ตรีพร, อ.ดร.อรอุมา บุตรเริ่ม, Dr.Dehua Xi, อ.ประพันธ์ โพธิ์พูลพรหม, รศ.ดร.สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง, อ.ดร.กอบกุลยา งามเจริญมงคล, อ.ดร.วิเชียร จันทะเนตร, ผศ.มุกิตา อารยะเศรษฐากร, อ.ดร.เสกสรรณ ประเสริฐ

ผู้ดำเนินการถอดบทเรียน :

ผศ.ดร.บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ

สรุปผลบทเรียนจากการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research: CBR)

1. การพัฒนาโจทย์วิจัย

จากการถอดบทเรียนพบว่า การค้นหาและพัฒนาโจทย์วิจัยนั้น ส่วนสำคัญที่สุด คือ มีการจัดประชุม และพูดคุยกับชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น และมีความต้องการให้หาแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จากนั้นคณะนักวิจัยที่เป็น

นักวิชาการก็จะเชื่อมโยงปัญหาดังกล่าวกับความรู้หรือสาขาวิชาการที่เกี่ยวข้องแล้ว กำหนดประเด็น และพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยต่อไป ทั้งนี้พบว่า หากปัญหาดังกล่าวเป็น ปัญหาที่สำคัญเร่งด่วนของชุมชน ก็ยังจะได้รับความสนใจจากชุมชนอย่างมากในการที่จะเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัยกับทีมนักวิชาการ ดังที่ ดร.ดาวพระศุภร์ ทองกลิ่น, ผศ.โกญจนาท เจริญสุข, ผศ.ดร.ชเนตติ พิพัฒนางกูร, ผศ.จินดา จอกแก้ว, และ รศ.ดร. สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง ได้ร่วมกันสะท้อนว่า

“.....เมื่อนำชาวบ้านมาประชุมกัน ชาวบ้านเขาเสนอประเด็นปัญหาว่า เขาอยากทำ บัญชีกองทุนเมือง ชาวบ้านต้องการแก้ไขปัญหานี้ด้วยตัวชาวบ้านเองอยู่แล้ว เขา ต้องการแก้ปัญหารื่องบัญชีกองทุนเมืองที่ทำไว้ไม่เป็นระบบและไม่น่าเชื่อถือ บังเอิญอยู่ในเวทีด้วย จึงได้เข้าร่วมตั้งโจทย์ปัญหาและแลกเปลี่ยนกับเขา จนได้ ประเด็นปัญหาในการวิจัยเรื่องแรกขึ้น ความต้องการมันเริ่มจากชาวบ้านเป็นหลัก อยู่เดิมเพราะเขาต้องการแก้ไขปัญหาของเขา.....” (ดร.ดาวพระศุภร์)

“.....โจทย์และประเด็นวิจัยได้ออกมาจากชาวบ้านมากกว่า.....” (ผศ.โกญจนาท)

“.....มันเป็นประเด็นปัญหาที่เขาจะต้องเร่งรีบดำเนินการด้วย เหมือนที่เป็นปัญหา และอุปสรรคของทีมนแม่บ้าน (คราวที่แล้ว) เขาไปเจอว่าต้องจัดตั้งสหกรณ์ เคหสถาน แต่มันยังไม่ทันตั้งเพราะมันใหม่สำหรับเขาและเขายังไม่ทันตั้ง เขาก็ จะมีปัญหาที่ใหญ่กว่า แต่ท้ายที่สุดทั้งสองโครงการนี้เท่าที่ตนเองได้สัมผัส ปัญหา ก็จะมาจากชุมชนคือชุมชนมีปัญหาแล้วเราจึงเข้าไป....” (ผศ.ดร.ชเนตติ)

“.....เมื่อเราเข้าไปดูก็มองเห็นว่า เป็นจุดแข็งน่าจะทำวิจัยเพื่อเชื่อมต่อให้เขาได้ว่า เขาขาดตรงไหนเพื่อให้อาชีพของเขามีความก้าวหน้ามากขึ้น เมื่อเราลงไปดูเห็น ว่ายังมีหลายด้านที่ขาดอยู่ ซึ่งน่าจะเพิ่มเรื่อง การจัดเก็บ การรับงานของเขาจาก ผู้ใช้บริการ เขารับงานแต่ละครั้งมีการบันทึกรายได้ของเขาหรือไม่ บันทึก ค่าใช้จ่ายหรือไม่ เพื่อเขาจะได้นำข้อมูลเหล่านี้มาคำนวณหาต้นทุน หาค่าใช้จ่าย เป็นฐานข้อมูลในการรับงานครั้งต่อไป หรือนำมาปรับปรุงการหาตลาดหรือนำ ข้อมูลไปใช้ต่อ ตนเองจึงนำเสนอชุมชนว่า สนใจจะเรียนรู้ตรงนี้ไหม ชุมชนก็ตอบ รับจึงลงไปทำวิจัย.....” (ผศ.จินดา)

“.....ตอบได้เลยว่ามาจาก 2 ส่วนคือมาจากปัญหาของเขาแต่เขาไม่รู้ว่าจะเอาอะไรมาแก้ แต่เราเป็นคนในสาขาวิชานี้เราก็พอจะมีหนทาง เราก็เอาความรู้ของเราไปผสมกับปัญหาของที่ชุมชนมี และพยายามฟอร์มออกเป็นรูปร่างว่า Pattern ไหนที่น่าจะเหมาะสมที่จะใช้ได้ดีกับงานของเขา (รศ.ดร.สุวิมล)

ทั้งนี้ อาจมีบางกรณีที่เกิดขึ้นปัญหาวิจัยมาจากความสนใจของนักวิชาการเป็นจุดเริ่มต้น แต่ก็ต้องมีการนำปัญหาดังกล่าวไปพูดคุยและทำความเข้าใจกับชุมชน จนชุมชนให้การยอมรับ และเห็นด้วยกับการเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยในลำดับต่อมา ดังเช่นกรณีของ ดร.เฉลิม เกิดโมลี

“...ประเด็นของผมเป็นประเด็นที่ผมสนใจเป็นทุนเดิม และผมอยู่ในสายงานอยู่แล้ว คือประเด็น การบริหารจัดการนโยบายของรัฐ บังเอิญว่าศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วม มันไม่เหมือนกับการมีส่วนร่วมแบบอื่น ๆ ประเด็นพวกนี้มักจะเกี่ยวพันกับการแบ่งแยกอำนาจ ชาวบ้านก็แตกเป็นสองสามฝ่าย ในแง่การทำงานมันก็จะยุ่งยากกว่าเราจะ Take side แบบไหน ถ้าเราไม่ระมัดระวังมันก็จะ Swing ไปอยู่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จุดยืนของนักวิจัยจึงต้องดี...”

อย่างไรก็ตาม การจะได้โจทย์วิจัยที่มาจากฐานของชุมชนนั้น นักวิจัยจำเป็นต้องลงพื้นที่ชุมชน เพื่อพบปะทำความรู้จัก และพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชาวบ้าน บางกรณีอาจต้องลงพื้นที่หลายครั้งอย่างต่อเนื่องด้วย ดังที่ ผศ.โกญจนาทและ ผศ.พัชรินทร์ พันธุ์แน่น เล่าให้ฟังว่า

“.....อาศัยจากการลงพื้นที่หลาย ๆ ครั้ง และเข้าไปถามชาวบ้าน เข้าไปทำกิจกรรมบ่อยครั้ง แต่ถามว่าเริ่มต้นการเขียน CBR อย่างไร ก็เหมือนกับ อ.ดาวพระศุภร์ คือมีพี่เลี้ยง (อ.พีระชัย) มาช่วย ช่วยแต่ง มาช่วย Brief ประเด็นให้กระบวนการก็ค่อย ๆ เรียนรู้จากหนึ่ง จากสองไปเรื่อย ๆ เริ่มจากการค้นหาโจทย์ และ Brief ให้ชาวบ้านพูดปัญหาแท้จริงของเขาได้.....” (ผศ.โกญจนาท)

“.....มีการลงพื้นที่เพื่อสำรวจพื้นที่ก่อน จึงช่วยให้เข้าใจบริบทชุมชนเป็นเบื้องต้น เมื่อผู้นำที่เข้มแข็งของชุมชน นำทีมมาเสนอประเด็นปัญหาของเขาเองในการประชุมร่วมกับทางมหาวิทยาลัยเราก็สามารถให้นักวิจัยเลือกหัวข้อตามที่ตนสนใจ หรือตามสาขาวิชาที่ถนัดได้.....” (ผศ.พัชรินทร์)

อีกประการหนึ่ง การมีพี่เลี้ยงซึ่งเป็นนักวิชาการที่มีประสบการณ์ในการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาก่อน เข้ามาเป็นผู้ร่วมดำเนินการประชุมชาวบ้านเพื่อร่วมกันค้นหาปัญหา และนำไปสู่การพัฒนาโจทย์วิจัยก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในการช่วยให้คณะนักวิจัย CBR เข้าใจปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัยได้ง่ายขึ้น ดังที่ ดร.ดาวพระศุภร์ ทองกลืน และ ผศ.พัชรินทร์ พันธุ์แน่น ร่วมกันสะท้อนว่า

“....อ.พีระชัย (พี่เลี้ยงจากโหนดสุวรรณภูมิ) เข้ามาช่วยตั้งประเด็นถามชาวบ้าน ชวนคิดชวนคุยว่าชุมชนมีปัญหอะไร ปัญหาเยอะจะแก้อย่างไร ถ้าแก้แบบจะได้ไหม แก้แบบนี้ต้องทำกิจกรรมอะไร แล้วจะได้ผลอะไร ให้ชาวบ้านช่วยกันคิด ช่วยกันตอบ สุดท้ายพยายามให้ชุมชนเขาเป็นผู้คิดปัญหาให้ประเด็นปัญหานี้มาจากชาวบ้านจริง ๆ เรียกว่าเราได้ประเด็นปัญหามาจากการช่วยเหลือของ อ.พีระชัย และน้องอาร์ (ทีมงาน) เป็นหลักเลย....” (ดร.ดาวพระศุภร์)

“.....แกนนำชุมชนมีความเข้มแข็งได้ยืนยันประเด็นปัญหาที่ต้องการให้ CBR เข้าไปแก้ไขและความช่วยเหลือจากพี่เลี้ยงเก่า คือ อ.พีระชัย ที่ยังมาช่วยพัฒนาทำประเด็นปัญหาและโจทย์วิจัยให้ชัดเจนมากขึ้นอีกด้วย.....” (ผศ.พัชรินทร์)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาโจทย์วิจัยสำหรับการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) นั้นประกอบด้วย

- การลงพื้นที่ชุมชนเพื่อทำความเข้าใจกับบริบทของชุมชน
- การพบปะ พูดคุยแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านในชุมชนเพื่อรับฟังปัญหาต่าง ๆ จากชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่ชุมชนให้ความสำคัญ และมีความประสงค์ที่จะดำเนินการแก้ไข

- การสังเกตปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ แล้วนำมากำหนดประเด็นปัญหาวิจัยโดยเชื่อมโยงกับความรู้ทางวิชาการของนักวิชาการ
- การนำประเด็นปัญหาวิจัยที่กำหนดขึ้นมานั้น นำเสนอต่อชุมชนเพื่อให้การยอมรับ
- กรณีที่ทีมงานวิจัยที่เพิ่งเริ่มดำเนินการวิจัย การมีพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์เข้ามาช่วยในการพูดคุย ค้นหาประเด็นปัญหา และพัฒนาโจทย์วิจัยจะช่วยให้เกิดความชัดเจนและพัฒนาโจทย์วิจัยได้ง่ายยิ่งขึ้น

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

จากการถอดบทเรียนพบว่า ปัจจัยที่ทำให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) ของมหาวิทยาลัยเกริกประสบความสำเร็จนั้น ประกอบด้วยปัจจัยหลายประการด้วยกัน ได้แก่ การสนับสนุน (Support) จากศูนย์วิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยเกริกที่สนับสนุนทั้งในส่วนของ การตั้งงบประมาณ การพัฒนาความรู้และเทคนิคการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตลอดจนการหนุนเสริมและให้กำลังใจแก่คณะนักวิจัยในโครงการแต่ละโครงการ นอกจากนี้ ยังมีระบบกลไกวิจัย (Mechanics System) ของทางมหาวิทยาลัย และระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) จากภายนอกที่เป็นภาคีเครือข่ายคอยให้คำแนะนำ และช่วยเหลืออีกด้วย

ทั้งนี้ ในส่วนของการสนับสนุนจากศูนย์วิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยเกริก ดร.ดาวพระศุภร์ ทองกลิ่น, ผศ.โกญจนาท เจริญสุข, ผศ.ดร.ชเนตติ พิพัฒนางกูร, ผศ.จินดา จอกแก้ว, รศ.ดร.สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง และ ผศ.พัสรินทร์ พันธุ์แน่น ได้ร่วมกันสะท้อนว่า

“.....ปัจจัยที่ทำให้งานวิจัยโครงการประสบความสำเร็จอยู่ที่ อ.พรณี บัวเล็ก (อดีตหัวหน้าศูนย์ส่งเสริมวิจัยและผลิตตำรา) ที่เคยดูแลงานในส่วนของ CBR มาเป็นผู้คอยให้ความรู้เรื่องงานวิจัยที่แก่ชุมชน จะไปถามอาจารย์ท่านตลอดว่าทำไมต้องเป็นอย่างนั้น อย่างนี้ ท่านก็จะให้ค่อย ๆ อธิบายเราตลอด และให้กำลังใจตลอดเวลาเพราะงานวิจัยแบบนี้ต้องใช้กำลังใจสูง.....” (ดร.ดาวพระศุภร์)

“.....ปัจจัยที่ช่วยให้โครงการสำเร็จคือ ผู้นำทีมวิจัยที่เข้มแข็ง ข้อนี้ต้องทำความเข้าใจว่าเรายังไม่รู้ในส่วนของงานวิจัยชุมชนว่าเป็นอย่างไร เหมือนที่กล่าวไว้ว่าเราต้อง Learning by Doing ซึ่งก็ต้องขอบคุณ อ.พรรณี ที่เป็นผู้นำ พยายามนำทีมและสร้างความเข้าใจ พยายามที่จะสอดแทรกความรู้ต่าง ๆ ของงานวิจัยให้เรียนรู้กันไปด้วย.....” (ผศ.โกญจนาท)

“.....อีกปัจจัยในปัจจุบันคือ ศูนย์วิจัยฯ ก็เป็นผู้สนับสนุนงานวิจัยของเรามาโดยตลอด.....” (ผศ.ดร.ชเนตติ)

“.....ตัวแปรตัวที่ 3 ที่ช่วยอาจไม่ได้ออกหน้าออกตามากคือ อ.พัสรินทร์ (หัวหน้าศูนย์วิจัยและพัฒนาคนปัจจุบัน) อะไรที่เราต้องการให้ช่วยเหลือนั้น อ.พัสรินทร์ก็ยินดีช่วยอยู่แล้ว ทั้งประสานให้ต่าง ๆ” (รศ.ดร.สุวิมล)

“.....ปัจจัยความสำเร็จ (ส่วนหนึ่ง) มาจากศูนย์วิจัยฯ ที่ได้ช่วยกำหนดประเด็นปัญหา พาไปค้นหาพื้นที่ก่อน ทำให้ได้เรียนรู้สภาพชุมชน ก่อนทำวิจัย และบริบทของชุมชนก่อนทำวิจัย....” (ผศ.พัสรินทร์)

ส่วนในด้านระบบกลไกวิจัย และระบบพี่เลี้ยงจากภายนอกที่เป็นภาคีเครือข่ายนั้น คณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยเกริกหลายท่านได้กล่าวไว้ว่า

“.....อีกส่วนหนึ่งคือพี่เลี้ยง อ.พีระชัย กับน้องอาร์ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรายงานการเงินหรือรายงานวิจัยขั้นตอนทั้งหมดเราถามน้องอาร์ตลอดเลย ต้องยอมรับว่าน้องอาร์ใจเย็นและอดทนต่อความไม่รู้เรื่องของพวกเขาหลาย ๆ ทีม...เขาให้ความช่วยเหลือทุกชั้นทุกตอนจนเราสามารถทำงานวิจัยได้สำเร็จ....” (ดร.ดาวพระศุภ)

“.....กลุ่มของ Node อ.พีระชัย เข้ามาช่วยบ่อยมากในส่วนการทำวิจัย น่าจะเป็นพี่เลี้ยงที่ดีในระดับหนึ่งเลย แทบจะติดตามในทุกกระบวนการ เมื่อเราบอกว่าจะลงพื้นที่ชุมชน อ.พีระชัย หรือไม่น้องอาร์ก็จะมา อีกส่วนหนึ่งของ Node ที่ดีก็คือพยายามชี้แนะช่องทาง หากทีมของเราไม่ติดขัดอะไรก็พยายามชวนเราไปสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือไปลงพื้นที่อื่น ๆ ไปร่วมกิจกรรมกับทีมที่เขาทำงานวิจัยใกล้เคียงกับเรา...” (ผศ.โกญจนาท)

“.....ปัจจัยความสำเร็จคือภาคีเครือข่าย สำคัญเลย งานวิจัยของเราจะเป็นกรมตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน เข้ามาช่วยและร่วมกับเราในการทำคู่มือฉบับชาวบ้าน เครือข่ายสำคัญมาก.....” (ผศ.ดร.ชนตติ)

“.....ปัจจัยที่ช่วยให้เราประสบความสำเร็จคือภาคีเครือข่าย ของเราคือสำนักงานเขต และกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ไอซีที) ที่ช่วย Support และแนะนำให้เราพัฒนาว่าเราควรมีแนวทางว่าจะพัฒนาโจทย์ชุมชนอย่างไร.....” (รศ.ดร.สุวิมล)

“.....ตัว Node เป็นปัจจัยความสำเร็จถึง 60 % เพราะทีมวิจัยหรือตัวเราเองไม่เคยทำงานวิจัยท้องถิ่นมาก่อน การลงไปทำครั้งนี้เป็นการทำครั้งแรก เป้ไปเป้มาเป็นการเรียนรู้พร้อม ๆ กันกับนักวิจัยชาวบ้าน Node ก็เข้ามาให้คำแนะนำ.....” (ผศ.จินดา)

“.....Node เองในประเด็นที่ขอความช่วยเหลือก็ช่วยประสานงานต่าง ๆ ก็ช่วย Support ในด้านต่าง ๆ” (ดร.เฉลิม)

“.....Node สุวรรณภูมิ ช่วยหนุนเสริมตั้งแต่การทำโจทย์วิจัย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมที่เคยทำวิจัยของสถาบันต่าง ๆ เช่น ลพบุรี นครปฐม สจล. ตรงนี้สร้างการเรียนรู้ให้เราได้มาก เราได้ประสบการณ์ได้เห็นวิธีการทำงานแบบใหม่ ๆ ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้กับงานของเราได้เยอะมาก.....” (ผศ.พัสรินทร์)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในลำดับต่อมา ได้แก่ **ความเข้มแข็งของชุมชน (Strengths)** ในที่นี้หมายถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่คณะนักวิจัยได้ทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนดังกล่าว ทั้งนี้ จากการถอดบทเรียนพบว่า ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมา ชุมชนที่เป็นเป้าหมายในการปฏิบัติการวิจัยต่างก็มีความเข้มแข็งในตัวเองมาก่อนในระดับหนึ่ง ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และเอาใจใส่ในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนเป็นอย่างดี ดังนั้น เมื่อคณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยเกริกเข้าไปร่วมปฏิบัติการวิจัยร่วมกับชุมชน การประสานงานและการปฏิบัติการวิจัยร่วมกัน

จึงเป็นไปอย่างสะดวกและราบรื่นจนนำไปสู่ความสำเร็จเป็นอย่างดี ดังที่ได้ร่วมกันสะท้อนว่า

“.....ความเข้มแข็งของชุมชน เป็นความโชคดีที่เราลงพื้นที่ตรงนั้น ตรงชุมชนบางบัว เขาเป็นชุมชนที่ผ่านการต่อสู้มาค่อนข้างมากแล้ว มีความเข้มแข็ง มีผู้นำที่เป็นเรื่องเป็นราว จึงทำให้เราเข้าชุมชนและทำวิจัยได้.....” (ดร.ดาวพระศุภกร)

“.....กลุ่มชุมชนมีการให้ความร่วมมือดีอยู่แล้ว ทีมชุมชนน่ารักและเข้มแข็งมาก ขนาดเป็นบ้า ๆ ก็ยังเข้มแข็งมาก.....ความสำเร็จนี้เราไม่ได้วัดกันที่งานวิจัยจบ.....หลังจากนั้นเรามีไลน์กลุ่มของเรา เรายังติดต่อกันตลอด ทุกวันนี้ยังส่งไลน์ทักกันอยู่ บ้า ๆ เขา ก็ส่งข่าวว่าเขาได้พัฒนาอะไรบ้าง.....” (ผศ.ดร.ชเนตติ)

“.....ปัจจัยความสำเร็จอีกส่วนหนึ่งคือชุมชน กลุ่มที่เราเลือกทำงานวิจัย ถ้าเป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง และเป็นชุมชนที่มีประธานชุมชนหรือผู้นำที่เข้มแข็งที่สามารถจะรวบรวมคนในชุมชนได้.....ก็ทำให้งานวิจัยของเราสำเร็จได้อีกอันหนึ่ง เป็นอีกหนึ่งปัจจัย.....” (ผศ.โกญจนาท)

“.....หลัก ๆ อยู่ที่ชุมชน ถ้าชุมชน Active สนใจและร่วมกันมันก็น่าจะ work อย่างที่ตนเองได้ทำกับ...ชุมชนสี่ชัย เขาค่อนข้างไม่เดือดร้อนเรื่องปากท้อง ก็จะพัฒนาได้ดี เมื่อใดที่เราให้ Knowhow ไป เขาก็พัฒนาต่อยอดได้ ปรากฏว่าตอนนี้เขาทำได้ดีกว่าที่พวกเราทำ และดีกว่าตอนเริ่มต้นเสียอีก ดังนั้นปัจจัยแรก ส่วนตัวจึงมองเห็นว่าเป็นชุมชน.....” (รศ.ดร.สุวิมล)

“.....ประเด็นแรกผมคิดว่า คือชาวบ้าน...คณะกรรมการชุมชนเขาเข้มแข็งเขาต่อสู้มานาน ดังนั้นทีมวิจัยไปก็เพียงแค่ว่าไป Track กับเขาแล้ว บางเรื่องก็ขอติดสอยห้อยตามเขาไปด้วยซ้ำ.....” (ดร.เฉลิม)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในกลุ่มต่อ ๆ มา ได้แก่ การประสานกำลังหรือการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Synergy) ความเห็นอกเห็นใจกัน (Sympathy) ความจริงใจ (Sincerity) การแก้ปัญหา (Settlement) และ ความมั่นคงแน่วแน่หรือความ

สม่ำเสมอ (Stability) บ้างก็ในส่วนนี้ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) ของมหาวิทยาลัยเกริกประสบความสำเร็จ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้กล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะส่วนบุคคลของนักวิจัยแต่ละบุคคลที่ต้องสร้างขึ้นมา ส่วนหนึ่งมาจากแรงจูงใจของตนเอง อีกส่วนหนึ่งมาจากการหนุนเสริมของระบบสนับสนุนและภาคีเครือข่าย

“.....เราจะช่วยกันตลอดทุกครั้งที่มีการประชุมร่วมกับชุมชนเหมือนพี่ดา (ผศ.จินดา) มาช่วยกันทำวิจัยกับตนเอง หรือตนเองก็มาช่วยทำวิจัยกับพี่ดา ซึ่งมันเป็นผลดีและบังเอิญว่าชาวบ้านที่มาทำกับเราก็บังเอิญมาอยู่ทั้งสองทีม ก็มาคุยพร้อมก็ได้คือช่วยทำวิจัยพร้อมกันทั้งสองเรื่อง ก็เป็นการเรียนรู้ร่วมกันกับชาวบ้านในการทำวิจัยชุมชนนอกจากกำลังใจ แล้วก็เป็นการร่วมไม้ร่วมมือกันเป็นทีม เกื้อหนุนกัน.....” (ดร.ดาวพระศุภกร)

“.....การเข้าถึงชุมชนของทีมผู้วิจัยวิชาการอย่างพี่ อ.ดาวพระศุภกรบอก เราจับมือกัน ลงพื้นที่เดียวกัน แล้วชาวบ้านเขาคุ่นเคยกับเรา และเราก็เข้าไปสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่ชาวบ้านได้ สร้างความเป็นกันเอง...” (ผศ.จินดา)

“.....การเข้าถึงชุมชน การสร้างความคุ้นเคย การสร้างความเป็นกันเองจะทำให้เขากล้าแสดงออก ทำให้เขาไม่เกร็งและพร้อมที่จะทำงานกับเรา.....” (ผศ.จินดา)

“.....อีกส่วนหนึ่งคือ เห็นวิธีการแก้ไขปัญหาของทีมวิจัยอื่น ๆ ที่เราสามารถเอามาประยุกต์ปรับใช้กับวิจัยของเราได้.....” (ผศ.โกญจนาท)

“.....การให้กำลังใจส่วนหนึ่งค่อย ๆ เรียนรู้และความอดทน การให้กำลังใจกันและมีพี่เลี้ยงที่ดี.....” (ผศ.โกญจนาท)

“.....อีกปัจจัยหนึ่งที่น่าจะทำให้สำเร็จคือ ทีมวิจัยที่เข้าไปร่วมกับชุมชน อ่อนน้อมถ่อมตนดีทีเดียวในลักษณะรวมหมู่ เข้าไปสานรับกับชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน.....” (ดร.เฉลิม)

“.....ความสำเร็จน่าจะมาจาก โครงการวิจัยที่ชัดเจน ตัว Proposal ที่มีความชัดเจนในเรื่องของประเด็น กระบวนการชัดเจน มีแผนการทำงานการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นี่มีความชัดเจนคิดว่าสำเร็จ ทีมงานวิจัยของอาจารย์เองมีการแบ่งงานการชัดเจน สามารถดำเนินการได้อย่างสม่ำเสมอ ความสำเร็จน่าจะอยู่ที่สามารถดำเนินการได้อย่างสม่ำเสมอ.....” (ผศ.ดร.ชเนตติ)

“.....เป็นเรื่องของทีมวิจัย ได้ อ.จินดา มาร่วมงานและเป็นหัวหน้าตัวจริง หัวหน้ามีประสบการณ์ ทำงานกับชุมชนมาเยอะ รู้จักเทคนิคและมีวิธีการหลากหลาย ช่วยการสื่อสารได้มาก.....” (รศ.ดร.สุวิมล)

“.....กำลังใจและพลังใจเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ประสบความสำเร็จ นักวิจัยมีความอดทน มีความจริงใจและมีความตั้งใจ.....แรงสนับสนุนและกำลังใจจากเพื่อนบุคลากรในมหาวิทยาลัย ผ่านการปรึกษาหารือ ผ่านการพูดคุย และผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้.....” (ผศ.พัชรินทร์)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในประการสุดท้าย ได้แก่ จิตวิญญาณ (Spirit) ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญในลำดับต้น ๆ ที่ทำให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ทั้งนี้ จากการถอดบทเรียนและการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยของโครงการต่าง ๆ ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกพบว่า นักวิจัยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะนักวิจัยหลักของแต่ละโครงการต่าง ๆ ต่างก็มีความตั้งใจ และมีจิตวิญญาณของความเป็นนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นอยู่ในตัวเอง สิ่งเหล่านี้ส่วนหนึ่งมาจากการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การได้ฝึกอบรมจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ และเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นอย่างดี เสมือนเป็นการปลูกฝังแนวคิดและวิธีการทำงานกับชุมชน ทำให้เกิดมุมมองต่อชุมชนด้วยความเข้าใจ และพร้อมที่จะช่วยแก้ไขปัญหให้กับชุมชนซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้หล่อหลอมให้นักวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกมีความมึจิตวิญญาณของการเป็นนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง

“.....การสร้างความเป็นกันเองจะทำให้เขากล้าแสดงออก ทำให้เขาไม่เกร็งและพร้อมที่จะทำงานกับเรา และทำงานกันอย่างมีความสุข เราเองก็มีความสุข เขาเองก็มีความสุข.....” (ผศ.จินดา)

“.....การเข้าใจคน นักวิจัยจะต้องมีความเข้าใจผู้อื่น ไม่ขุ่นเคืองกัน หาไม่แล้วก็จะทำงานด้วยกันลำบาก ต้องอดทนและมีสมาธิ ต้องใจกว้าง และต้องเปิดกว้าง.....” (ผศ.พัสรินณ)

สรุป ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริก ประกอบด้วย

- **การสนับสนุน (Support)** จากศูนย์วิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยเกริกที่สนับสนุนทั้งในส่วนของการตั้งงบประมาณ การพัฒนาความรู้และเทคนิคการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตลอดจนการหนุนเสริมและให้กำลังใจแก่คณะนักวิจัยในโครงการแต่ละโครงการ
- **ระบบกลไกวิจัย (Mechanics system)** ของทางมหาวิทยาลัยและระบบพี่เลี้ยง (Mentoring system) จากภายนอกที่เป็นภาคีเครือข่ายคอยให้คำแนะนำและช่วยเหลืออีกด้วย
- **ความเข้มแข็งของชุมชน (Strengths)** ในที่นี้หมายถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่คณะนักวิจัยได้ทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนดังกล่าว ทั้งนี้ จากการถอดบทเรียนพบว่า ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมา ชุมชนที่เป็นเป้าหมายในการปฏิบัติการวิจัยต่างก็มีความเข้มแข็งในตัวเองมาก่อนในระดับหนึ่ง ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และเอาใจใส่ในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนเป็นอย่างดี
- **การประสานกำลังหรือการช่วยเสริมซึ่งกันและกัน (Synergy)** ทีมวิจัยแม้จะต่างโครงการกัน แต่ก็มีช่วยหนุนเสริมซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องของการลงพื้นที่ชุมชนเพื่อทำการเก็บข้อมูลต่าง ๆ มีการช่วยเหลือกันแบบข้ามโครงการเป็นระยะ ๆ มาโดยตลอด นอกจากนี้ยังมีการให้กำลังใจซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลาอีกด้วย
- **ความเห็นอกเห็นใจกัน (Sympathy)** คณะผู้วิจัยในแต่ละโครงการต่างก็มีการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับ

คณะผู้วิจัยหลักซึ่งต่างก็เป็นคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยด้วยกัน ซึ่งมีความรู้จกคุ้นเคย และอาจเคยทำงานร่วมกันในด้านอื่น ๆ มาแล้ว

- **ความจริงใจ (Sincerity)** คณะผู้วิจัยของมหาวิทยาลัยเกริกที่ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่างก็มีความตั้งใจที่จะช่วยแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนด้วยความจริงใจ มีความพยายามในการทำความเข้าใจชุมชน และให้ความช่วยเหลือคนในชุมชนในด้านต่าง ๆ สามารถสร้างความคุ้นเคยกับชุมชนจนทำให้ชุมชนมีความไว้วางใจต่อคณะวิจัยของมหาวิทยาลัยเกริกเป็นอย่างดี
- **การแก้ปัญหา (Settlement)** ในการแก้ปัญหามีทั้งวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยทีมงานวิจัยเอง หรือมีการแก้ปัญหาโดยปรึกษาหารือกับทีมวิจัยอื่น ๆ ในลักษณะของการปรึกษาหารือข้ามโครงการ รวมถึงมีการปรึกษาหารือกับทีมพี่เลี้ยงหรือศูนย์วิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยเกริกด้วย
- **ความมั่นคงแน่วแน่หรือความสม่ำเสมอ (Stability)** คณะผู้วิจัยหลักได้ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นด้วยความตั้งใจแน่วแน่ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่นำพาให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี
- **จิตวิญญาณ (Spirit)** นักวิจัยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะนักวิจัยหลักของแต่ละโครงการต่างมีความตั้งใจและมีจิตวิญญาณของความเป็นนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นอยู่ในตัวเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ส่วนหนึ่งมาจากการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การได้ฝึกอบรมจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ และเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นอย่างดี

3. ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

จากการถอดบทเรียนพบว่า ปัญหาอุปสรรคในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) นั้น มีอยู่ด้วยกันหลายด้าน

3.1 ปัญหาด้านการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย และรายงานผลการวิจัย

ในส่วนนี้สืบเนื่องมาจากช่วงเวลาที่เพิ่งเริ่มทำวิจัยกันใหม่ ๆ นักวิจัยหลายคนยังขาดประสบการณ์ หรือความชำนาญในการเขียนงานวิจัยประเภทนี้ ซึ่งวิธีการแก้ปัญหาก็คือ การเข้าร่วมอบรมสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามที่หน่วยงานสนับสนุนจัดให้ นอกจากนี้ก็อาจมีการศึกษาด้วยตนเองจากหนังสือ หรือจากฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

หรือเว็บไซต์ต่าง ๆ รวมทั้งการใช้เวลาพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจให้มากขึ้น ดังที่ ดร.ดาวพระศุภร์ ทองกลิ่น ผศ.ดวงทิพย์ จันทระอ่วม และ อ.นิรันดร์ งามเกิด สะท้อนว่า

“....ปัญหา ขอเริ่มต้นตั้งแต่ลำดับของการทำงาน เรื่องการเขียนโครงการวิจัย ตั้งแต่เริ่มต้นเราไม่มีความรู้ ไม่รู้ว่าแต่ละส่วนของการกรอกแบบฟอร์มนั้น ควรจะเขียนอะไรอย่างไร....เพราะเราก็ไม่มีประสบการณ์โดยตรง วิธีแก้ไขคือ เสาะหาความรู้จาก Internet จากห้องสมุดของ สกว. เอามาเป็นตัวอย่าง ถามจากผู้รู้....ถามจากหน่วยสนับสนุน Support....” (ดร.ดาวพระศุภร์)

“....อีกข้อหนึ่งคือ ปัญหาในกลุ่มผู้วิจัยเองหรือกลุ่มพวกเราคณาจารย์ ตนเองช่วยเขียน บางทีเราก็สับสนกับการเขียนระหว่างบทที่ 4 และบทที่ 5 แต่ภายหลังมีกลไกมาช่วย อ.น้ำมาช่วยตะล่อมกันแก้ไขกันหลายรอบ ช่วยให้ทำงานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ก็รู้สึกว่าการที่มีทีมกลไกเข้ามาช่วยทำให้งานดีขึ้น....” (ผศ.ดวงทิพย์)

“....อีกส่วนหนึ่งคือ ตนเองไม่เคยเขียน ส่วนมากทำงานเทคนิค ข้อนี้เป็นปัญหาส่วนตัวเลย ไม่เคยเขียนเมื่อมาเขียนก็เขียนได้ไม่ดี การเขียนและการทำไม่สอดคล้องกัน และการเขียน การประสานงานระหว่างเรากับนักศึกษาและชาวบ้านก็ต้องปรับเยอะ เพราะวิธีการต่าง ๆ นั้นมันแตกต่างกัน วิธีแก้คือ ต้องใช้เวลาและการพูดคุย เพื่อให้ปัญหามันลุล่วงไปได้....” (อ.นิรันดร์)

3.2 ปัญหาด้านการลงพื้นที่และการประสานงานกับชุมชน

ปัญหาในด้านนี้ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องของเวลานัดหมายระหว่างนักวิจัยวิชาการกับนักวิจัยชาวบ้านที่ไม่ตรงกัน หรือมีการเลื่อนเวลาเนื่องจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งติดธุระจำเป็น วิธีการแก้ไขก็ต้องยอมรับในข้อจำกัดซึ่งกันและกัน และทำการนัดหมายเวลากันใหม่ รวมทั้งในบางครั้งต้องปรับแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปตามสถานการณ์นั้น ๆ ต้องปรับการทำงานให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นอย่างไรก็ตามในระหว่างการเลื่อนเวลาหรือการนัดหมาย ทางทีมวิจัยก็จะมีติดต่อดสื่อสารกับชาวบ้านอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีไว้ ดังที่ ดร.ดาวพระศุภร์ ผศ.ดร.ชนนต์ดี และ ผศ.โกญจนาท ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหา อุปสรรค และวิธีการแก้ปัญหา ดังนี้

“.....เมื่อเริ่มทำวิจัยก็จะพบปัญหาเรื่องการลงพื้นที่ เป็นเรื่องของเวลา เวลาของเรา กับของชุมชนไม่ตรงกัน ต้องเลื่อน เช่น ครั้งหนึ่งเราเตรียมงานแล้ว....แต่ชุมชนติดงานกะทันหัน ไม่ได้แจ้ง ทำให้เราต้องเสียค่าใช้จ่าย....แต่ก็ต้องทำใจยอมรับ ยอมรับข้อจำกัดของชุมชนที่มีอยู่ ที่แตกต่างกัน บางครั้งนัดชุมชนสัก 10 คนแต่มาเพียง 2 คน ที่เหลือก็ต้องเก็บสะสมไปไว้ในครั้งต่อ ๆ ไป วิธีการแก้ไขของเราคือต้องปรับแก้ไขไปตามสถานการณ์.....” (ดร.ดาวพระศุภกร)

“.....อีกปัญหาหนึ่งคงคล้ายกับของผู้อื่น คือเรื่องชุมชนต้องทำมาหากิน ไม่มีเวลาที่จะมานั่งคุยกับเรา ถึงจะมีค่าตอบแทนให้เป็นค่าเบี้ยประชุมบ้าง แต่ก็ไม่คุ้มกับเวลาของเขาสักเท่าไร ดังนั้นถ้าเชิญมาที่มหาวิทยาลัย เขาก็ไม่ยินดีที่จะมา ค่าใช้จ่ายก็จะพอ ๆ กับที่นักวิจัยลงชุมชน ก็เข้าใจเขาว่าเขาไม่ยอมมา เพราะไม่คุ้มก็เข้าใจเขา....” (รศ.ดร. สุวิมล)

“.....ปัญหาใหญ่ที่เป็นอุปสรรคของเรา ช่วงแรก ๆ เราก็ทำกิจกรรมของเราตามแผน เข้าไปอย่างกันเอง ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน แรก ๆ ก็ดี แต่มาระยะกลางชุมชนเกิดปัญหา ต้องมีความชัดเจนเรื่องบ้านมั่นคง เขาได้รับจดหมายไล่ที่ เขาก็ต้องไปวางแผนและปฏิบัติงานร่วมกับภาครัฐก่อน เราเจอปัญหานักเลย ชุมชนถึงกับปฏิเสธการเข้าพื้นที่ของทีมวิจัยเลย อาจารย์จะมาทำไม เขาไม่มีเวลาเลย....วิธีแก้ไขของตนเองคือ เรายอม เราเว้นระยะห่าง ให้เขาได้แก้ไขปัญหาของเขา ก่อน ให้เขามีความชัดเจนเรื่องบ้านมั่นคงของเขา เว้นไปถึง 4-5 เดือนจึงลงพื้นที่อีกครั้ง ระหว่างนั้นเราใช้การโทรติดต่อประสานกับพื้นที่...พูดคุยกันตลอด...แล้วกลับมาลุยกันช่วงท้าย 3 เดือนสุดท้ายจึงเร่งทำกิจกรรมตามแผน....” (ผศ.ดร.ชเนตติ)

“.....อีกอย่างเขามีปัญหามีความเครียด และไม่ยอมมาร่วมทำวิจัยกับเรา มาร่วมงานกับเราก็จะเสียเวลาของเขา เราแก้ไขปัญหาโดยการสร้างความใกล้ชิดกับชุมชน ทำตัวเป็นลูกเป็นหลาน ซื่อซนมนมเนยติดมาเข้าไปเฝ้าด้วย รอจนถึงช่วงเวลาหนึ่งเมื่อเขาไว้วางใจเรา ความไม่ร่วมมือและไม่ยินดีทำงานกับเรานั้นก็จะหมดไป เขาไม่รำคาญก็จะให้ความร่วมมือดีขึ้น.....” (ผศ.ดวงทิพย์)

“.....ต้องยอมรับว่าเขามีงานเราก็มีงาน เขามีภาระครอบครัว เราก็มีงานประจำ เราจึงต้องรู้ในเบื้องต้นว่าชุมชนมีภาระอะไร เราจะต้องวางแผนว่าเรามีสัปดาห์ไหนเราจะมีประชุมวันไหน เราจึงต้องหาวิธีจัดการให้ได้ เรารู้อยู่แล้วว่าวันที่ 1 กับ 16

อย่าไปยุ่ง เพราะจะไม่มีใครมา นั่นคือ ธรรมชาติของชุมชน บริบทของเขาคือ วันหยุด ออก ไม่ไปไหน วันที่เครือข่ายบุคลากรของเขามีวันไหนบ้าง เราจะต้องรู้ตรงนั้น จะทำให้เราออกแบบและวางแผนทำกิจกรรมได้ดีขึ้นและไม่ขัดใจกัน....”

“.....ปัญหาเรื่องโควิด เจอมา 2 รอบและเราเลี่ยงไม่ได้ กระบวนการของเราก็ต้องปรับเปลี่ยนไป ใช้โทรศัพท์ ใช้ไลน์ แต่ก่อนที่จะเราจะปรับไปใช้สิ่งนั้น เราต้องเข้าใจว่าเราต้องการอะไร ให้กำลังใจเขาก่อนนะ ไม่ใช่ว่าอยู่ดี ๆ ก็บอกว่าเอาโน่นเอานี้ ให้เขาเข้าใจก่อนแล้วเราก็จะทำงานได้ แต่ต้องให้เขาดำเนินการด้วยตัวเอง เช่น การทำกิจกรรม การเก็บข้อมูล แม้ว่าจะติด ๆ ขัด ๆ เราต้องยอมรับในสถานการณ์และก็ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ.....”

“.....เนื่องจากเป็นวิจัยสังคม วิจัยเชิงชุมชนซึ่งรูปแบบจะปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ต้องปรับแก้ไขบ่อย ความที่มันเป็นงานที่ต้องทำงานแบบยืดหยุ่นตลอดเวลา เพราะนักวิจัยเองก็ไม่พร้อมบ้างก็ต้องปรับทีมตลอดเรื่อย ๆ” (ผศ.โกญจนาท)

3.3 ปัญหาด้านการสร้างความเข้าใจแนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)

“.....ปัญหาความเข้าใจผิดของนักวิจัยชุมชนหรือชาวบ้าน ตอนแรกที่ผมพบเจอคือส่วนใหญ่จะคิดเราไปทำวิจัยให้เขา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาแบบนี้ว่านักวิจัยอาจารย์ไปทำให้ชุมชน ตนเองก็เข้าใจอย่างนั้นในตอนแรก แต่เมื่อทำไปก็เรียนรู้ไปเรื่อย ๆ ว่าไม่ใช่ชาวบ้านต้องเป็นผู้ทำและโจทย์วิจัยต้องมาจากเขา กระบวนการก็ต้องมาจากชาวบ้าน ไม่ใช่มาจากอาจารย์หัวหน้าหรือว่าทีมวิจัย พยายามจูนกันกว่าจะเข้าใจ.....” (ผศ.โกญจนาท)

“.....งาน CBR เป็นงานวิจัยใหม่ ที่เราไม่คุ้นชิน ใจมันอยากจะพูดแต่ต้องรอให้ชาวบ้านเข้าใจ อันนี้คือความยากของ CBR ที่จะแฉะความคิดของชาวบ้าน คือต้องให้ชาวบ้านเอาความคิดออกมา แต่ได้กระบวนการนี้จากพี่เลี้ยง ให้เขาวาดให้เขาเขียนอะไรก็ได้จากความคิดของเขา แล้วเรานำสิ่งความคิดเหล่านั้นมาสรุป กระบวนการแบบนี้ให้ค่อย ๆ ซึมเข้าไปถึงชาวบ้าน.....”

3.4 ปัญหาด้านอื่น ๆ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการเมืองในพื้นที่ การเมืองในกระบวนการทำงาน ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาที่ทำงานวิจัยในชุมชน สามารถแก้ไขได้โดยการทำความเข้าใจบริบทของชุมชน และวางตัวเป็นกลางในทางการเมือง ระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่าง ๆ และในบางกรณีก็ต้องทำใจยอมรับสภาพปัญหานั้น ๆ ดังที่ ผศ.พัชรินทร์ และ ดร.ดาวพระศุภร์) ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาและการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ว่า

“.....ปัญหาอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกับงานวิจัย เช่น ปัญหาชุมชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาส่วนตัว ปัญหาการเมืองท้องถิ่นนั้นเราต้องเป็นกลางอยู่แล้ว เราจะไม่พูดไม่ว่าจะเป็นบวกหรือลบเพราะเราไม่รู้ใครเป็นใคร.....” (ผศ.พัชรินทร์)

“.....ปัญหาด้านอื่น ๆ เรื่องการเมืองก็มีเล็กน้อย คือตอนนั้นที่ทำจะมีเอกสารเยอะมาก ถ่ายสำเนาเอกสารเกี่ยวกับบัตรประชาชน ใบแทนใบเสร็จรับเงิน มันเยอะมาก ทางแก้ไขก็คงไม่มี ต้องทำใจยอมรับกับกระบวนการที่เป็นอยู่ ทำใจยอมรับและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน.....” (ดร.ดาวพระศุภร์)

สรุป ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) ของมหาวิทยาลัยเกริก แบ่งออกได้เป็น 4 ด้านด้วยกัน คือ

สรุป ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)
ของมหาวิทยาลัยเกริก แบ่งออกได้เป็น 4 ด้านด้วยกัน คือ

แนวทางแก้ไข

1

- เข้าร่วมอบรมสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ตามที่หน่วยงาน / ภาควิชา / ทีมงานจัดให้
- สอบถามจากผู้รู้ / ผู้มีประสบการณ์ / พี่เลี้ยง
- ศึกษาด้วยตนเองจาก internet / website

2

- ปรับการทำงานแบบยืดหยุ่นมากขึ้น
- ปรับเวลาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับชุมชน
- ติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่อง
- พุดคุยและทำความเข้าใจกันให้มากขึ้น
- ใช้ช่องทางออนไลน์เสริมในการประชุมหารือและเก็บข้อมูล
- ทำใจยอมรับข้อจำกัดที่เกิดขึ้น

3

- ปรับความเข้าใจกันให้มากขึ้น
- ค่อย ๆ เสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจนแก่ทีมงานและชาวบ้าน

4

- กรณีเป็นปัญหาการเมืองในชุมชนให้วางตัวเป็นกลางและระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็น
- กรณีเป็นปัญหาการเมืองในระบบการวิจัย ให้อดทน และยอมรับว่าเป็นเรื่องปกติ

4. ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนางานวิจัย และอื่นๆ

ในส่วนสุดท้ายของการถอดบทเรียนเป็นประเด็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะทั่วไปเพื่อการพัฒนาด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัย ซึ่งคณะผู้วิจัยที่เข้าร่วมในการถอดบทเรียน ได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและมีข้อเสนอแนะที่หลากหลาย ซึ่งสรุปข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้ดังนี้

- ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อสร้างการรับรู้ภายในอย่างทั่วถึง
- ควรสนับสนุนการวิจัยอย่างจริงจัง ทั้งในด้านงบประมาณ ระบบฐานข้อมูลวิจัย สถานที่ค้นคว้า และอุปกรณ์ที่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) เนื่องจากในปัจจุบันกลไกการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกมีความโดดเด่น และได้รับการยอมรับจากเครือข่ายวิจัยภายนอกเป็นอันมาก
- เสนอให้ศูนย์วิจัย ฯ จัดกระบวนการตีพิมพ์หรือทำระบบการเผยแพร่ผลงานวิจัยที่ชัดเจน
- ควรจัดระบบการเบิกจ่ายงบประมาณด้านการวิจัยให้คล่องตัวกว่าที่เป็นอยู่
- มหาวิทยาลัยควรดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว
- ควรกำหนดงานวิจัยให้เป็นภาระงานที่ชัดเจนของอาจารย์ ด้วยนอกเหนือจากภาระการสอน
- มหาวิทยาลัยน่าจะกำหนดให้งาน CBR ภารกิจหลักอันหนึ่ง และอาจกำหนดให้เป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งเชื่อว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะสร้างชื่อเสียง สร้างผลกระทบในทางบวกให้กับมหาวิทยาลัยได้
- ควรมีการขยายพื้นที่ชุมชนสำหรับการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กว้างขวางมากขึ้น
- ควรมีโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเขียน Proposal และการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์เป็นประจำทุกปีให้กับอาจารย์ทั้งเก่าและใหม่

- ควรมีการอบรมเกี่ยวกับการเขียนบทความจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่จะนำไปขอหรือเป็นส่วนหนึ่งของการนำไปขอตำแหน่งทางวิชาการ

ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมการถอดบทเรียน ได้แสดงความคิดเห็นในหัวข้อดังกล่าวนี้อย่างหลากหลาย ดังเช่น

“.....ข้อเสนอข้อที่ 1 สร้างการประชาสัมพันธ์เพื่อการรับรู้ อยากให้มหาวิทยาลัยเผยแพร่เรื่องงานวิจัยเกี่ยวกับอาจารย์ให้ทุกคนรู้ เพราะตอนนี้มีคนใหม่ ๆ เข้ามาเยอะ เขาก็จะถามว่ามีงานวิจัยอะไร มีทุนอะไร แต่เขาอาจยังไม่รู้ว่ามีการทำงานกันอย่างไรบ้าง แบบไหนบ้าง และให้มีวิธีการไปถึงคณะ อาจารย์ใหม่ ๆ ไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วม อนาคตถ้าคนกลุ่มนี้ไม่ทำก็จะไม่มีใครทำต่อ ถ้าคนเหล่านี้เกษียณก็จะไม่มีคนใหม่เข้ามาทำต่อ ขอเสนอให้ทำอย่างไรก็ได้ให้คนใหม่ ๆ พยายามเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น อีกข้อหนึ่ง อยากให้มหาวิทยาลัยสนับสนุนงานประเภทนี้ และเอาไปเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายและสนับสนุนอย่างแท้จริง สนับสนุนเรื่องอุปกรณ์...และจัดสถานที่ให้เป็นสัดส่วน เป็นห้องที่สามารถเรียนรู้งานวิจัยได้เหมือนที่อื่น ๆ เขาก็จะสร้างบรรยากาศในการวิจัยให้แก่พวกอาจารย์ และทำให้เรารู้สึกว่ามีบรรยากาศของการสนับสนุนงานวิจัย.....” (ดร.ดาวพระศุภร์)

“.....เห็นด้วยกับ อ.ดาวพระศุภร์ ที่มหาวิทยาลัยทั่วไปจะมีห้อง Research มีฐานข้อมูลให้สืบค้น มหาวิทยาลัยเองก็ไม่มีฐานข้อมูลให้ค้น แต่อยากให้มีความเหมือน Scopusศูนย์ข้อมูลควรมี Facility ตัวนี้ คือมีข้อมูลให้เราเข้าไปสืบค้น ทำงานวิจัย ประึกษากัน และมีฐานข้อมูลอย่างน้อยมีระบบฐานข้อมูลแบบ Basic เอาเท่าที่ชาวบ้านเขามีก็ได้.....” (รศ.ดร.สุวิมล)

“.....ข้อเสนอเรื่องแรกเรื่องการเบิกจ่ายงบประมาณของมหาวิทยาลัย ขั้นตอนมันช้ามาก ไม่เชื่อว่าทำไมต้องยืดยาวขนาดนั้น.....และหากว่าใคร

ต้องรองบนนั้นเพิ่มเติม ต้องสำรองเงินของตนเองจ่ายอย่างเดียว..... ข้อที่ 2 ระบบของศูนย์วิจัย ฯอยากให้ทันสมัยมากกว่านี้ เวลาส่ง proposal ไม่ต้องพิมพ์เป็นเล่มมา สามารถส่งไฟล์ได้เลย Update Status รู้ได้เลยว่าอนุมัติหรือไม่ อยากให้ระบบที่ไม่ต้องเดินไปส่งเอกสารเอง.....” (รศ.ดร. สุวิมล)

“.....อยากให้ศูนย์วิจัย ฯ จัดกระบวนการตีพิมพ์ หรือทำระบบการเผยแพร่งานวิจัยที่ชัดเจน ไม่ขึ้นผู้ทำเสร็จแล้วก็เหมือนแค่ทำ มันแยกส่วนกับการขอตำแหน่งทางวิชาการ อยากให้ศูนย์วิจัย ฯ นำมาผูกกันด้วย เวลาที่คนทำวิจัยไปแล้ว ควรจะหยิบยกประเด็นใดมาเผยแพร่ต่อ เพื่อนำไปสู่การขอตำแหน่งทางวิชาการ จะได้ไม่สูญเปล่า แม้จะเป็นวิจัยชุมชนก็ตาม เราก็สามารถนำมาขึ้นไปเผยแพร่ และจะได้นำไปต่อยอดมากขึ้น.....” (รศ.ดร.สุวิมล)

“.....อีกเรื่องคือการทำงานวิจัย พูดยกันมาเป็นหลายสิบปีมาเลย บรรจุเป็นภาระงานของอาจารย์ ตอนนี้ภาระการสอนมากสอนทั้งเสาร์และอาทิตย์ เยอะไปหมด แต่ต้องทำวิจัยไปพร้อมกันด้วย กลายเป็นภาระ.....” (รศ.ดร.สุวิมล)

“.....อยากจะพูดคือเรื่องขวัญและกำลังใจ ให้บุคลากร โดยกำหนดงานวิจัยให้เป็นภาระงานที่ชัดเจน ที่พูดยกันว่าบางคนจะมีงานสอนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นภาระงานของงานวิจัยควรกำหนดให้ชัด ไม่เช่นนั้นอาจถูกปฏิเสธว่าแต่ละคนมีสอนมาก บางคนสอนเป็นสปีชีอา สนใจแต่การสอน เพราะนับเป็นโหลด แต่ไม่สนใจงานวิจัย.....” (ผศ.ดร.ชเนตติ)

“.....เสนอเรื่องขอผลักดันให้มหาวิทยาลัยจัดตั้งคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ หาไม่แล้วผู้ทำวิจัยในปี พ.ศ. 2564 จะขอตำแหน่งไม่ได้ ซึ่งศูนย์ฯ เคยผลักดันเรื่องนี้มานานแล้ว ผลักดันขนาดผ่าน วช. แล้วแต่มหาวิทยาลัยไม่ได้ทำงานต่อ และ ศูนย์ ฯ ก็ถูกห้าม แต่ที่ซ้ำเพราะติดกระบวนการอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย.....” (ผศ.ดร.ชเนตติ)

“.....ก็เห็นคล้ายกับท่านอื่น ประเด็นเรื่องการตั้งคณะกรรมการจริยธรรมหลายแห่งก็ทำไปแล้ว ไม่น่าตั้งยาก มองไม่เห็นขีดจำกัดเลยถ้าเราจะตั้งขึ้นมาจริง ๆ ก็ขอเสนอข้อนี้ข้อหนึ่ง.....” (ดร.เฉลิม)

“.....ขอให้สำนักวิชาการ หรือศูนย์วิจัยฯ หรือใครก็ตาม ให้ช่วยสร้างกระบวนการทำผลงานของวิชาการ ไม่ว่าวิจัยชุมชน ท้องถิ่น หรือบทความวิชาการก็แล้วแต่ สร้างกระบวนการให้คนที่ทำงานเหล่านี้แล้วต้องทำอะไรบ้าง 1 2 3 4 เขาจะรู้ว่าเขาต้องทำอะไรบ้าง ถ้าจะนำงานวิจัยไปขอตำแหน่ง เขาจะรู้ว่าเขาต้องเตรียมตัวอย่างไรบ้าง จะได้เตรียมตัวให้ครบถ้วน.....” (ผศ.จินดา)

บทสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์

จากการถอดบทเรียนถอดบทเรียนการทำงานวิจัยภาคสนาม งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) ของคณะนักวิจัยแห่งมหาวิทยาลัยเกริก ทั้งนี้ หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วสามารถสังเคราะห์เป็นโมเดลของปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community based Research : CBR) ของมหาวิทยาลัยเกริก ได้ดังนี้

ปัจจัยที่ประสบที่นำไปสู่ความสำเร็จประกอบด้วย 9'S หรือเรียกว่า 9'S Model (9S model for success in Community based Research by KRIRK University) ทั้งนี้ โมเดล 9'S ประกอบด้วย

1. Support : การสนับสนุน

ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) แต่ละโครงการที่ดำเนินการโดยคณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยเกริกประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจาก

- ศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกริก ซึ่งได้สนับสนุนในด้านการจัดการเกี่ยวกับงบประมาณการจัดอบรมความรู้และการเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับผู้ที่เข้าร่วมทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- แกนหลักเครือข่ายวิจัย (Node สุวรรณภูมิ) ที่หน้าที่เสมือนเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนในเรื่องแนวคิดและการค้นหาโจทย์วิจัย ตลอดจนเทคนิควิธีการเข้าหาชุมชนและการทำงานร่วมกับชุมชน
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ซึ่งสนับสนุนงบประมาณดำเนินการส่วนหนึ่งมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน

2. System : ระบบพี่เลี้ยงและระบบกลไกวิจัย

เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของคณะผู้วิจัย มหาวิทยาลัยเกริกประสบความสำเร็จ ซึ่งระบบในที่นี่ประกอบด้วย

- ระบบพี่เลี้ยง Mentoring System ซึ่งประกอบด้วยระบบพี่เลี้ยงใน 2 ส่วน ได้แก่ จาก node สุวรรณภูมิซึ่งในระยะแรกนั้นได้ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงอย่างเต็มตัว แต่ต่อมาเมื่อมหาวิทยาลัยเกริกยกระดับไปสู่ระดับ node แล้ว node สุวรรณภูมิก็ยังทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงอยู่ห่าง ๆ โดยยังให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการให้คำปรึกษา แนะนำในการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี
- ระบบกลไกวิจัย ซึ่งในโครงการวิจัยต่าง ๆ นั้นจะมีโครงการวิจัยกลไกทำหน้าที่เสมือนเป็นระบบพี่เลี้ยงภายในมหาวิทยาลัย ในขณะเดียวกันโครงการวิจัยเชิงกลไกก็ทำหน้าที่ติดตามให้คำแนะนำและกระตุ้นโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่าง ๆ ให้ปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการให้คำปรึกษาแนะนำในเรื่องของการจัดทำรายงานผลการวิจัย นอกจากนี้ระบบกลไกวิจัยยังมีส่วนสำคัญในการค้นหาประเด็นวิจัยและพื้นที่ที่จะขยายผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นออกไปให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนตลอดจนค้นหาและสนับสนุนให้นักวิจัยหน้าใหม่หรือทีมงานวิจัยใหม่ ๆ เกิดขึ้นในระบบการวิจัยท้องถิ่นเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริก

3. Strengths : ความเข้มแข็งของชุมชน

ความเข้มแข็ง ในที่นี้หมายถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่คณะนักวิจัยได้ทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนดังกล่าว ทั้งนี้ ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมาพบว่า ชุมชนที่เป็นเป้าหมายในการปฏิบัติการวิจัยต่างก็มีความเข้มแข็งในตัวเองมาก่อนในระดับหนึ่ง ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และเอาใจใส่ในการแก้ไข

ปัญหาให้กับชุมชน ประกอบกับกรรมการชุมชนหรือผู้ที่มีส่วนสำคัญในการร่วมแก้ไข ปัญหาชุมชนต่างก็มีความเข้าใจปัญหาของชุมชนเป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อคณะผู้วิจัยจาก มหาวิทยาลัยเกริกเข้าไปร่วมปฏิบัติการวิจัยร่วมกับชุมชน การประสานงานและการ ปฏิบัติการวิจัยร่วมกันจึงเป็นไปอย่างสะดวกและราบรื่นจนนำไปสู่ความสำเร็จเป็นอย่างดี

4. Synergy : การประสานกำลัง / การช่วยเสริมซึ่งกันและกัน

การประสานกำลังและการหนุนเสริมซึ่งกันและกัน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การ วิจัยเพื่อท้องถิ่นของทีมหาวิทยาลัยเกริกประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ แม้ว่าการวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นที่ผ่านมาซึ่งเน้นชุมชนเป็นศูนย์กลาง (community-based centric) โดยมีชุมชน เป้าหมายที่ได้รับการประสานงานและคัดเลือกเป็นพื้นที่ทำการวิจัยเป็นหลัก และมี โครงการวิจัยของคณะผู้วิจัย มหาวิทยาลัยเกริกหลายโครงการที่แยกกันไปตามประเด็น ปัญหาของแต่ละโครงการ แต่ในการทำงานวิจัยพบว่า ทีมวิจัยแม้จะต่างโครงการกัน แต่ก็มีการช่วยหนุนเสริมซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องของการลงพื้นที่ชุมชนเพื่อทำการเก็บ ข้อมูลต่าง ๆ มีการช่วยเหลือกันแบบข้ามโครงการเป็นระยะ ๆ มาโดยตลอด นอกจากนี้ ยังมีการให้กำลังใจซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลาเช่นกัน จึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการ หนึ่งที่ทำให้การดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกประสบความสำเร็จไป ได้ด้วยดี

5. Sympathy : ความเห็นอกเห็นใจกัน

ในประเด็นนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยที่ต่อเนื่องมาจากการประสานกำลังและ การช่วยเหลือเสริมซึ่งกันและกันในประการที่ 4 ดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้จากการถอด บทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้พบว่า คณะผู้วิจัยในแต่ละโครงการต่างก็มีการ ปรัชญาหรือแลกเปลี่ยนปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับคณะผู้วิจัย หลักซึ่งต่างก็เป็นคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยด้วยกัน ซึ่งมีความรู้จักคุ้นเคย และอาจเคย ทำงานร่วมกันในด้านอื่น ๆ มาแล้ว ดังนั้น การปฏิบัติการวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งต้อง ทำงานร่วมกับชุมชน ในบางครั้งก็มีความยากลำบากในการนัดหมายเก็บข้อมูลกับชุมชน นักวิจัยในทีมวิจัยบางท่านยังขาดประสบการณ์ในการทำวิจัยมาก่อน แต่ด้วยความเห็น อกเห็นใจซึ่งกันและกัน และมีการช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี จึงทำให้นักวิจัยหน้าใหม่ที่เข้า มาร่วมทีมยังมีกำลังใจและสามารถทำงานวิจัยร่วมกับนักวิจัยนักวิจัยกลุ่มเดิมที่ทำงานอยู่ ก่อนแล้วได้เป็นอย่างดี

6. Sincerity : ความจริงใจ

ความจริงใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในที่นี้หมายถึง การให้ความจริงใจกับชุมชนและคนในชุมชน จากการถอดบทเรียนพบว่า คณะผู้วิจัยของมหาวิทยาลัยเกริกที่ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่างก็มีความตั้งใจที่จะช่วยแก้ไขปัญหให้กับชุมชนด้วยความจริงใจ มีความพยายามในการทำความเข้าใจชุมชน และให้ความช่วยเหลือคนในชุมชนในด้านต่าง ๆ แม้ในบางครั้งเป็นเรื่องที่นอกเหนือจากประเด็นปัญหาการวิจัยก็มี แต่สามารถสร้างความคุ้นเคยกับชุมชนจนทำให้ชุมชนมีความไว้วางใจต่อคณะวิจัยของมหาวิทยาลัยเกริกเป็นอย่างดี สามารถเข้าถึงชุมชนได้อย่างดียิ่ง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่น่าพาให้การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

7. Settlement : การแก้ปัญหา

ในการทำงานวิจัยท้องถิ่นที่ผ่านมาแต่ละโครงการต่างก็ประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ มาโดยตลอด แต่พบว่าทีมงานวิจัยของแต่ละโครงการต่างก็มีวิธีการแก้ไขปัญห ที่เกิดขึ้นได้จนสามารถผ่านปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นไปได้ด้วยดี ในการแก้ปัญหาอาจจะมีวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยทีมงานวิจัยเอง หรือมีการแก้ปัญหาโดยปรึกษาหารือกับทีมวิจัยอื่น ๆ ในลักษณะของการปรึกษาหารือข้ามโครงการ รวมถึง อาจมีการปรึกษาหารือกับทีมพี่เลี้ยงหรือศูนย์วิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยเกริก

8. Stability : ความมั่นคงแน่น / ความสม่ำเสมอ

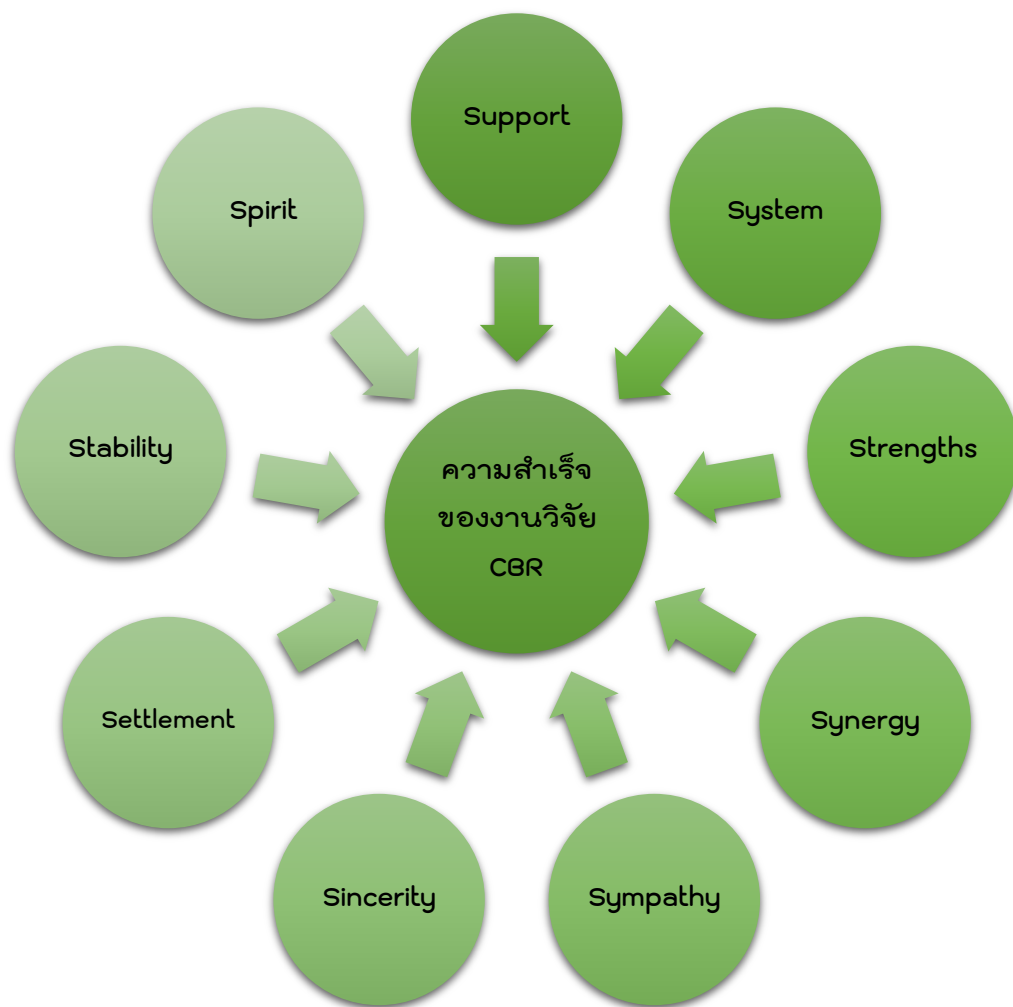
ในประเด็นนี้เป็นเรื่องของความมั่นคงและความตั้งใจแน่วแน่ที่จะทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามของศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกริกที่ได้มีการผลักดันจนมหาวิทยาลัยเกริกได้รับความไว้วางใจให้ยกระดับเป็น node และได้มีการพัฒนาต่อยอดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอด้วยความตั้งใจที่แน่วแน่ ทั้งของผู้บริหารศูนย์วิจัยและพัฒนา รวมทั้ง คณะผู้วิจัยหลักที่ได้ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นด้วยความตั้งใจแน่วแน่เช่นเดียวกัน จึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่น่าพาให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

9. Spirit : จิตวิญญาณ

จิตวิญญาณ น่าจะเป็นประเด็นสำคัญในลำดับต้น ๆ ที่ทำให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ทั้งนี้จากการถอดบทเรียนและจากการสัมภาษณ์คณะผู้วิจัยของโครงการต่าง ๆ ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกพบว่า นักวิจัยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะนักวิจัยหลักของแต่ละโครงการต่าง ๆ กลางมีความตั้งใจและมีจิตวิญญาณของความเป็นนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นอยู่ในตัวเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่วนหนึ่งมาจากการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การได้ฝึกอบรมจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ และเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นอย่างดี เสมือนเป็นการปลูกฝังแนวคิดและวิธีการทำงานกับชุมชน ทำให้เกิดมุมมองต่อชุมชนด้วยความเข้าใจ และพร้อมที่จะช่วยแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้หล่อหลอมให้นักวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกมีความมิจิตวิญญาณของการเป็นนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ 9'S Model for successful on Community-based Research สามารถแสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

9'S model for success in Community-based Research by
KRIRK University

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากเวทีประชุมเครือข่ายนักวิจัยเพื่อชุมชน

จากการจัดประชุมสัมมนาเครือข่ายนักวิจัยเพื่อชุมชนเพื่อคืนข้อมูลแก่ชุมชน เครือข่าย และรับฟังความคิดเห็น ตลอดจนข้อเสนอแนะจากชุมชนเครือข่ายนักวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริก ตลอดจนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research) ในพื้นที่ต่าง ๆ ได้ ทั้งนี้ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ผู้เข้าร่วมสัมมนาโดยส่วนใหญ่เห็นด้วยกับบทสรุปที่ได้จากการถอดบทเรียนตามที่เรียกว่า 9's Model โดยภาพรวมให้ข้อคิดเห็นว่า Model ดังกล่าวนำไปใช้ได้จริงและนำไปสู่ความสำเร็จในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research : CBR) ในพื้นที่ต่าง ๆ ได้จริง
2. ใน 9's Model ในประเด็นเกี่ยวกับการสนับสนุน (Support) ตามที่ได้นำเสนอมาจะกล่าวถึงปัจจัยสนับสนุนที่เป็นปัจจัยภายในเป็นส่วนใหญ่ มีข้อเสนอแนะให้เพิ่มเติมปัจจัยสนับสนุนจากภายนอกด้วยซึ่งคิดว่าเป็นส่วนหนึ่งของการที่ทำให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) ของมหาวิทยาลัยเกริกประสบความสำเร็จด้วยเช่นเดียวกัน รวมทั้งหน่วยงานอื่น ๆ ที่จะนำไปใช้ด้วย ปัจจัยภายนอกที่กล่าวถึงนี้ได้แก่ เครือข่ายวิจัยจากภายนอกมหาวิทยาลัยที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านต่าง ๆ อาทิ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ซึ่งเป็นหน่วยงานสนับสนุนด้านทุนวิจัย สถาบันคลังสมองของชาติที่สนับสนุนด้านวิชาการ การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัย นอกจากนี้ยังมีทีมพี่เลี้ยงจากภายนอก ซึ่งในระยะแรก ๆ ที่เริ่มทำงานวิจัยจะมีบทบาทอย่างมากในการให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจนสามารถทำให้หลายทีมผลักดันงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในโครงการของตนเองไปสู่ความสำเร็จได้ หน่วยงานภายนอกดังกล่าวเหล่านี้เรียกว่า Strategic Partner และ Boundary Partner
3. เห็นด้วยกับ 9's Model ตามที่นำเสนอมา และมีข้อคิดเห็นเสริมย้ำในประเด็นเกี่ยวกับเรื่องความจริงใจของทีมงาน ความมุ่งมั่นที่จะทำงานวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไป และการปรับตัวของนักวิจัยจากทางฝ่ายวิชาการให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนและสถานการณ์ในขณะนั้น เหล่านี้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะผลักดันให้การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากเวทีประชุมอีกว่า เห็นด้วยกับ Model ดังกล่าว และเสนอแนะว่า ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้นให้ใส่จิตวิญญาณ (Spirit) ให้มากยิ่งขึ้นรวมทั้งการเปิดใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดใจกับชุมชน อันเป็นการสร้างความจริงใจ ความไว้วางใจให้กับชุมชน ตลอดจนทีมงานที่ทำงานวิจัยด้วยกัน สิ่งเหล่านี้จะเป็นการลดช่องว่าง (Gap) ระหว่างนักวิจัยที่เป็น

นักวิชาการกับชุมชนหรือชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ทำให้การทำงานวิจัยราบรื่น อยู่บนฐานความเข้าใจกัน

4. เมื่อกล่าวถึงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในบางครั้งหรือบางคนมักเข้าใจว่า เป็นงานวิจัยที่ต้องลงไปทำกับชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะชุมชนในชนบทหรือในภูมิภาค ซึ่งน่าจะเป็นความเข้าใจคลาดเคลื่อน ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว หากตีความในมุมกว้างคำว่า “ชุมชน (Community)” มีความหมายกว้างไปกว่าชุมชนในเชิงพื้นที่เท่านั้น แต่หมายรวมถึงการรวมตัวของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่อาจไม่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เลยก็ได้ อาจจะเป็นกลุ่มวิชาชีพรวมตัวกันเป็นชุมชนที่ประกอบวิชาชีพแบบเดียวกับ เช่น ชุมชนนักวิจัย หรืออาจเป็นกลุ่มที่มีความชอบหรือมีวิถีชีวิตคล้าย ๆ กันมารวมตัวกันเป็นชุมชนก็ได้ เช่น ชุมชนออนไลน์ เป็นต้น ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันอาจมีการให้คำนิยามของคำว่า “ชุมชน” (Community) เพิ่มเติมในรายงานนี้ด้วย
5. จากข้อ 4 ข้างต้นมีประเด็นต่อเนื่องกันว่า น่าจะมีการขยายและเชื่อมต่อหรือสร้างเครือข่ายการวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับกลุ่มนักวิจัยในต่างประเทศด้วย เช่น ในประเทศจีน ก็มีการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเช่นกัน เพราะการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้นเป็นรูปแบบการวิจัยประเภทหนึ่งในหลายประเทศมีการดำเนินการกันอย่างหลากหลาย ดังนั้น การขยายและการสร้างเครือข่ายกับกลุ่มนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นในต่างประเทศก็น่าจะเป็นอีกทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกไปสู่ระดับสากลมากขึ้น
6. งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research : CBR) ของมหาวิทยาลัยเกริกนั้น มีชื่อเสียงและถือเป็นจุดเด่นของงานวิจัยของทางมหาวิทยาลัย จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรพัฒนาให้มีความโดดเด่น และความเข้มแข็งให้มากขึ้น มีการสนับสนุนจากทางมหาวิทยาลัยให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ อาจรวมไปถึงการพัฒนาให้เข้าไปอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนด้วยก็ยิ่งเป็นการดี เช่น ในระยะแรกอาจพัฒนาให้เข้าไปผนวกรวมเป็นรายวิชาในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันก่อนก็ได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริก

จากผลการสรุปบทเรียนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research : CBR) ของมหาวิทยาลัยเกริก มีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริก ดังนี้

1. การพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่เพื่อสานต่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาพบว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยโดยส่วนใหญ่ จะมีกลุ่มนักวิจัยที่เข้ามาดำเนินการวิจัยจำนวนหนึ่ง และจะเป็นกลุ่มนักวิจัยกลุ่มเดิมที่ทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่มีการเสริมสร้างและเชิญชวนนักวิจัยรุ่นใหม่เข้ามาสู่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ไม่มาก และในประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งทั้งนี้ หากมุ่งหวังให้ทีมงานวิจัยสืบสานอย่างต่อเนื่องสื่อสารอย่างต่อเนื่องก็ควรมีเทคนิค วิธีการ ที่จะพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ ซึ่งในการนี้อาจจะต้องมีการจูงใจให้นักวิจัยรุ่นใหม่เข้ามาร่วมดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เช่น

- การนับชั่วโมงการสอนการปฏิบัติงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นภาระงานอย่างหนึ่งที่ทดแทนภาระงานด้านการสอนหรือด้านอื่น ๆ ได้
- การพาอาจารย์รุ่นใหม่ไปศึกษาดูงานด้านการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ
- การจัดฝึกอบรม/อบรมเชิงปฏิบัติการด้านเทคนิควิธีการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับอาจารย์รุ่นใหม่อย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างความรู้ และกระตุ้นให้มีความสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

2. การกำหนดนโยบายและจัดระบบสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ชัดเจนและจริงจัง

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นถือว่าเป็นผลงานวิจัยของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่นำไปใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษาประจำปีได้ ทั้งยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชนรอบ ๆ หรือชุมชนใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็ยังเป็นการช่วยเหลือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้กับชุมชน อย่างไรก็ตามงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยการกำหนดนโยบายและการ

สนับสนุนที่ชัดเจนและจริงจังจากฝ่ายบริหาร ซึ่งในช่วงเวลาที่ผ่านมามหาวิทยาลัยมีนโยบายในการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง แต่อาจจะยังไม่ชัดเจนในด้านนโยบายและระบบสนับสนุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนด้านงบประมาณ และการนับสนุนภาระงานให้กับอาจารย์ผู้ทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น

3. การสื่อสารสาธารณะ

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกในช่วงเวลาที่ผ่านมามีผลสำเร็จสืบเนื่องมาจากงานวิจัยแล้วอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในแต่ละโครงการได้มีการนำผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาเผยแพร่ตีพิมพ์ในรูปของบทความวิจัยซึ่งโดยทั่วไปจะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ซึ่งการตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสารวิชาการนั้น มีประโยชน์ในด้านการนับเป็นผลงานของคณาจารย์หรือทีมงานวิจัย ที่สามารถนำไปประกอบการประกันคุณภาพการศึกษาประจำปีได้ แต่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริก ส่วนใหญ่จะขาดการสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างการรับรู้ในวงกว้าง หรือเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิชาการหรือบุคคลทั่วไปที่นอกเหนือไปจากกลุ่มนักวิจัยในมหาวิทยาลัยและในท้องถิ่นที่เป็นพื้นที่วิจัย ดังนั้น ในประเด็นนี้จึงควรมีการจัดกระทำข้อมูลหรือแปลงข้อมูลที่ได้จากการวิจัยให้อยู่ในรูปของบทสรุปสั้น กระชับ แต่น่าสนใจหรืออยู่ในรูปแบบของวิดิทัศน์ที่เล่าเรื่องราวทุกอย่างได้อย่างกระชับ แล้วนำมาเผยแพร่สู่สาธารณะในวงกว้างผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น ช่องทางสื่อมวลชน (mass media) สื่อสังคมออนไลน์ (social media) เป็นต้น

นอกจากนี้ การนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาสู่การสื่อสารสาธารณะยังเป็นการเผยแพร่งานวิจัยให้เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น และยังเป็นการสร้างชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่มหาวิทยาลัยอีกทางหนึ่งด้วย

4. การบูรณาการงานวิจัยข้ามโครงการ (Integration across Research Project)

การดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกที่ผ่านมา แม้จะมีการพัฒนาโจทย์วิจัยจากปัญหาของชุมชน ซึ่งกล่าวได้ว่าใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based) อย่างแท้จริงก็ตาม แต่ทว่าแต่ละโครงการก็ต่างดำเนินการวิจัยอย่างเป็นเอกเทศใน

โครงการของตน อาจมีการร่วมมือช่วยเหลือกันบ้างในการลงพื้นที่ และการดำเนินกิจกรรมบางอย่างที่สามารถร่วมกันทำไปพร้อมกันในคราวเดียวกัน แต่ก็ยังขาดการบูรณาการกันระหว่างแต่ละโครงการในลักษณะที่เรียกว่า ข้ามโครงการ (across project) ดังนั้น เพื่อให้เกิดการยกระดับการพัฒนาการดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงควรจะมีการทำงานวิจัยแบบบูรณาการข้ามโครงการ กล่าวคือ ในการพัฒนาโจทย์วิจัยที่เริ่มต้นจากปัญหาของชุมชนซึ่งเป็นสิ่งที่เหมาะสมถูกต้องตามหลักการแล้ว แต่ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนหากมองความเชื่อมโยงก็จะเห็นภาพรวมของปัญหาที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ย่อมทำให้มองเห็นประเด็นปัญหาแบบองค์รวม เมื่อเห็นเป็นเช่นนี้ แม้การพัฒนาโครงการวิจัยจะแยกย่อยออกเป็นแต่ละโครงการ ตามสภาพปัญหาของแต่ละกลุ่ม แต่ละทีมวิจัยก็ตาม ก็ยังสามารถบูรณาการในการดำเนินงานวิจัยได้ และอาจนำไปสู่การคลี่คลายปัญหาของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากการบูรณาการทำให้เห็นแนวทางการแก้ปัญหาร่วมกัน

5. การยกระดับไปสู่ชุดโครงการวิจัยโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based to Research Program)

การดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเกริกที่ผ่านมา ปรากฏว่ามักเป็นการพัฒนาโจทย์วิจัยในลักษณะโครงการเดี่ยว แม้ว่าในบางปีจะมีพื้นที่วิจัยเป็นชุมชนเดียวกันก็ตาม แต่ทว่าแต่ละทีมก็จะพัฒนาโครงการวิจัยออกมาในลักษณะโครงการเดี่ยวตามความถนัดของแต่ละทีมหรือตามสภาพปัญหาที่ได้จากชาวบ้านในชุมชนแต่ละกลุ่ม ดังนั้น ในการยกระดับการพัฒนางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงควรมีการยกระดับไปสู่ชุดโครงการวิจัย แม้จะใช้ชุมชนเป็นฐานเพียงชุมชนเดียวก็ตาม ก็สามารถพัฒนางานวิจัยในรูปแบบของชุดโครงการวิจัยได้ ซึ่งชุดโครงการวิจัยนี้มีลักษณะของโจทย์วิจัยที่มีประเด็นปัญหาหลักร่วมกัน (Theme) และประกอบด้วยโครงการย่อยที่เชื่อมโยงกับประเด็นหลัก (Theme) การยกระดับไปสู่ชุดโครงการวิจัยจะให้ผลดีในแง่ที่ว่า ผลการวิจัยสามารถก่อให้เกิดผลกระทบ (impact) ได้มากกว่า แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ถนัดนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสร้างและการบริหารชุดโครงการวิจัย แต่ก็ก็เป็นความท้าทายในการยกระดับงานวิจัยไปสู่ระดับที่ยาก และส่งผลกระทบทางสังคมที่มากขึ้น

6. การบูรณาการงานวิจัยไปสู่หลักสูตรท้องถิ่น

ในประเด็นสุดท้าย เมื่อสามารถดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปได้ระยะหนึ่ง และมหาวิทยาลัยกับชุมชนความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ในระดับต่อไปก็ควรมีการบูรณาการงานวิจัยกับการเรียนการสอน และการบริการวิชาการแก่ชุมชน และหากจะยกระดับขึ้นไปอีกก็ควรเป็นการบูรณาการไปสู่หลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่นจะเป็นการพัฒนาวิชาการและองค์ความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและนำกลับไปพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนหรือท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่นนั้นมุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ที่มาจากท้องถิ่น แล้วเผยแพร่ให้การเรียนรู้แก่ผู้ศึกษาโดยมุ่งหวังให้นำกลับไปพัฒนาท้องถิ่นสืบต่อไป

ภาคผนวก

ผนวก ก

บันทึกการถอดบทเรียนของคณะนักวิจัย มหาวิทยาลัยเกริก

เรื่อง ถอดบทเรียนการทำงานวิจัยภาคสนาม งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)

วันที่ 25 พฤษภาคม 2564 เวลา 09.00 – 17.00 น.

ในการถอดบทเรียนครั้งนี้ ประกอบด้วยการถอดบทเรียนผ่านหัวข้อเรื่อง 5 ประเด็น คือ

- หัวข้อที่ 1 โจทย์วิจัย
- หัวข้อที่ 2 ปัจจัยความสำเร็จ
- หัวข้อที่ 3 ปัญหาและอุปสรรค
- หัวข้อที่ 4 ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขหรือพัฒนางานวิจัย และ
- หัวข้อที่ 5 ข้อเสนออื่นๆ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมถอดบทเรียน : รศ.ดร.สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง, ผศ.ดร.ศรัณพร ชวนเกริกกุล, ผศ.ดร.ชเนตติ พิพัฒน์-นางกูร, ผศ.จินดา จอกแก้ว, ดร.ดาวพระศุภร์ ทองกลิ่น, ดร.เฉลิม เกิดโมลี, ผศ.โกญจนาท เจริญสุข, ผศ.พัชรินทร์ พันธุ์แน่น, ผศ.ดวงทิพย์ จันทอ่วม, อ.นิรันดร์ งามเกิด อ.พิชญ์สินี รัตนานพวงศ์, รศ.ดร.พรพรรณ จันทโรนา นนท์, อ.ดร.อารียา สุธาวรรณ, อ.ไพศาล อรุณโชคนำลาก, อ.ดร.กิจฉิพงษ์ อารยะพูน พงศ์, อ.ดร.ศิริพร อนุสภา, อ.ดร.สมชัย พุทธา, อ.นงนาท นพคุณ, อ.ชุติพัฒน์ วงศ์ชัย สุวรรณ, อ.ดร.เสาวนีย์ สมันต์ตรีพร, อ.ดร.อรอุมา บุตรเริ่ม, Dr.Dehua Xi, อ.ประพันธ์ โพธิ์พูลพรหม, รศ.ดร.สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง, อ.ดร.กอบกุลยา งามเจริญมงคล, อ.ดร.วิเชียร จันทะเนตร, ผศ.มุกิตา อารยะเศรษฐากร, อ.ดร.เสกสรณ ประเสริฐ

ผู้ดำเนินการถอดบทเรียน : ผศ.ดร.บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ

หัวข้อที่ 1 : วิธีการได้มาซึ่งโจทย์วิจัยและประเด็นปัญหา

อ.บุญอยู่ เกริ่นถึงการหารือร่วมกันในวันนี้เพื่อสรุปถอดบทเรียนของการทำงานวิจัยท้องถิ่น CBR ว่าจะได้ผลเป็นอย่างไร และในวันนี้จะพูดคุยกันในหัวข้อหลัก ๆ 4 ประเด็น คือ

1. วิธีการได้มาซึ่งโจทย์วิจัยและประเด็นปัญหา
2. ปัจจัยที่จะเป็นผลสำเร็จของงานวิจัย
3. ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข
4. ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนางานวิจัย หรือพัฒนาวิธีการ และ
5. อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับงานวิจัยนี้

อ.บุญอยู่ : อยากให้เล่าถึงตอนที่จับประเด็นปัญหา เริ่มจากอะไร ที่มาของการกำหนด โจทย์วิจัย หรือประเด็นปัญหาของงานวิจัย ได้มาอย่างไร

ดร.ดาวพระศุภ : ประเด็นปัญหาในงานวิจัย ตอนตอนนี้ เอาจากความเข้าใจในตอน แรกของการทำงานเลยนะ เขาเราเป็นโครงการ CBR รุ่นแรก (ผศ.โกญจนาท เสริมว่ารุ่น อ.พรณี และ อ.ปรีชา) นั้นโครงการของเราเป็นรุ่นแรก ของ อ. โกญจนาท ทำหลายรุ่น เขาทำประวัติศาสตร์ตอนแรก และมาทำเรื่องธรณีสงฆ์ ในตอนหลัง ตอนแรกตนเองยังไม่รู้จักวิธีการของ CBR ว่ามันคืออะไร แยกไม่ ออกจาก PAR กับ CBR ต่างกันอย่างไร ไม่เข้าใจว่าทำไมทำงานวิจัยชุมชนเหต ใดต้องใช้ CBR ต้องทำซ้ำ ๆ ไม่มีพี่เลี้ยง แต่ก็โชคดี มี อ.พีระชัย (จาก ลาดกระบัง) แนะนำ จึงทำแบบค่อยเป็นค่อยไป และปัญหาที่ตนเองเจอคือยังไม่ มีประสบการณ์ไม่เคยลงชุมชน ไม่รู้ว่าต้องมีเทคนิคเวลาลงชุมชน ไม่รู้วิธีสื่อสาร กับชุมชนลำดับขั้นตอนในการสื่อสาร จึงเก็บข้อมูลไม่ได้ต้องทำย้อนไปย้อนมา หลายรอบกว่าจะได้คำตอบที่ละเอียดละน้อย โชคดีที่มีน้องอาร์มาช่วย ประเด็นคือ ไม่มีประสบการณ์ ไม่มีความรู้ในการลงพื้นที่ ไม่มีความรู้ในการเก็บข้อมูล และ รูปแบบการเขียนงานวิจัยท้องถิ่นว่าจะต้องทำอย่างไร

อ.บุญอยู่ : ในตอนนั้น ยังจับประเด็นปัญหาไม่ได้ แล้วต่อมาได้ ได้อย่างไร

ดร.ดาวพระศุภ : (ขอภัย ไม่ได้ยินคำถาม) ...ปัญหาโจทย์วิจัยเจอได้เพราะได้ที่มอ.พีระ ชัย จากลาดกระบังมาช่วย นัดชาวบ้านมาประชุมกัน แล้ว อ.พีระชัยช่วยตั้ง ประเด็นถามชาวบ้าน ชวนคิดชวนคุยว่าชุมชนมีปัญหาอะไร ปัญหาเยอะจะแก ้อย่างไร ถ้าแก้แบบจะได้ไหม แก้แบบนี้ต้องทำกิจกรรมอะไร แล้วจะได้ผลอะไรให้ ชาวบ้านช่วยกันคิด ช่วยกันตอบ สุดท้าย พยายามให้ชุมชนเขาเป็นผู้คิดปัญหาให้ ประเด็นปัญหานี้มาจากชาวบ้านจริง ๆ เรียกว่า เราได้ประเด็นปัญหามาจากการ ช่วยเหลือของอ.พีระชัยและน้อง R เป็นหลักเลย

อ.บุญอยู่ : แต่อาจารย์ก็ตั้งใจไว้แล้วใช้ใหม่ว่าจะทำประเด็นที่เกี่ยวกับสาขาวิชา

ดร.ดาวพระศุภ : ไม่ใช่ค่ะ ก่อนหน้านั้น มีทีมงาน อ.พรณี ผศ.จินดา ผศ.พัชรินธ์ทำ
อยู่ก่อนแล้ว เมื่อนำชาวบ้านมาประชุมกัน ชาวบ้านเขาเสนอประเด็นปัญหาว่า
เขาอยากทำบัญชีกองทุนเมือง ชาวบ้านต้องการแก้ไขปัญหานี้ด้วยตัวชาวบ้าน
เองอยู่แล้ว เขาต้องการแก้ปัญหารื่องบัญชีกองทุนเมืองที่ทำไว้ไม่เป็นระบบและ
ไม่น่าเชื่อถือ บังเอิญตนในอยู่ในเวที อ.พรณีก็นึกว่ามีอาจารย์ดาว สาขาบัญชี
มาร่วมด้วย สนใจไหม ตนเองสนใจทั้งที่ไม่รู้ว่ามันคืองานวิจัยแบบไหน พอ
สนใจจึงได้เข้าร่วมตั้งโจทย์ปัญหาและแลกเปลี่ยนกับเขา จนได้ประเด็นปัญหาใน
การวิจัยเรื่องแรกขึ้น ความต้องการมันเริ่มจากชาวบ้านเป็นหลักอยู่เดิมเพราะ
เขาต้องการแก้ไขปัญหาของเขา

อ.บุญอยู่ : เช่นนั้นก็อาจสรุปได้เบื้องต้นว่า ปัญหานี้เราได้มาจากความต้องการของ
ชาวบ้าน แต่บังเอิญก็ตรงกับสาขาวิชาที่เราสนใจอยู่พอดี ต่อไปเชิญ ผศ.
โกญจนาทครับ...เรื่องแรกเป็นเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน อยากทราบว่าประเด็น
ปัญหานี้ ได้มาได้อย่างไร

ผศ.โกญจนาท : ของผมเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนนี้ คล้ายกับของ ดร.ดาวพระศุภ ใน
ปีแรกที่เรานั้น มันใหม่มากสำหรับเรา ตอน อ.พรณี มาชวนทำวิจัย
ตนเองไม่เคยรู้จัก CBR มาก่อนแต่สนใจอยากเรียนรู้การวิจัยใหม่ ๆ และ
ปัญหาวิจัยเราก็ไม่ได้เป็นคนพบเอง แต่ได้รับคำแนะนำจากหัวหน้าทีมเดิม (อ.
ปรีชา) จริง ๆ แล้วชาวบ้านอยากทำวิจัย ตนเองที่เข้าไป ก็ไปในฐานะอาจารย์
ที่อยากทำงานวิจัยเพื่อเรียนรู้มากกว่า ว่าวิจัยแบบใหม่เป็นอย่างไร เราจะต้อง
ทำอะไร อาศัยจากการลงพื้นที่หลาย ๆ ครั้ง และเข้าไปถามชาวบ้านและเข้าไป
ทำกิจกรรมบ่อยครั้ง แต่ถามว่าเริ่มต้นการเขียน CBR อย่างไร ก็เหมือนกับ
ดร. ดาวพระศุภคือมีพี่เลี้ยงมาช่วย (คือ อ.พีระชัย) ช่วยแต่ง มาช่วย Brief
ประเด็นให้ กระบวนการก็ค่อย ๆ เรียนรู้จากหนึ่ง จากสองไปเรื่อย ๆ เริ่มจาก
การค้นหาโจทย์ และ Brief ให้ชาวบ้านพูดปัญหาแท้จริงของเขาได้ ประมาณนี้
มากกว่า

หลังจากนี้ก็เริ่มเรียนรู้จากการเข้าไปสัมผัสชุมชน เดิมไม่เคยทำ เพราะ
งานสายกฎหมายมันไม่มีที่จะต้องรู้จักชาวบ้านมากมายนัก แต่ตัวอย่างก็จะลง
พื้นที่เพื่อเรียนรู้ชุมชน ไปทำกิจกรรมจึงขาดกระบวนการลงชุมชน และทำ
กิจกรรมร่วมด้วย พอทำวิจัยชุมชนจึงเป็นแบบ Learning by Doing ค่อยทำ
ไปเรียนรู้ไป ในลักษณะแบบนี้มากกว่า

แต่เท่าที่สัมผัสมาทั้งหมด เรื่องของข้อมูลการวิจัย โจทย์และประเด็นวิจัย ได้ออกมาจากชาวบ้านมากกว่า นักวิจัยอย่างเรา เช่น อ.ปรีชา ท่านมาทางสาย ประวัติศาสตร์ก็จะออกเป็นในเรื่องของเครื่องมือที่น่าเชื่อถือในเชิงประวัติศาสตร์ แต่ข้อมูลส่วนใหญ่ก็มาจากชาวบ้าน ถ้าเราสัมภาษณ์ดี ๆ หรือชุดจริง ๆ แล้วนี้ การให้ข้อมูลหรือการร่วมวิจัย ซึ่งเป็นความต้องการของชาวบ้านจริง ๆ ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งก็จะเกาะติดกับเราก็จะสนใจเรื่องที่เขายากทำก็เหมือนการสร้างนักวิจัยชาวบ้านไปกลาย ๆ จากกระบวนการวิจัยนี้ด้วย ข้อเสนอแนะจากโครงการประวัติศาสตร์ชุมชนที่ได้ทำไป ประมาณนี้ครับ...

อ.บุญอยู่ : ลำดับต่อไป ขอเป็น ผศ.ดร.ชเนตติ ครับ...

ผศ.ดร.ชเนตติ : สวัสดีค่ะ...ตนเองเคยทำงานร่วมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์แม่บ้านของชุมชนร่วมพัฒนา เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ เรื่องประเด็นปัญหานี้ พอดีตนเองเข้ามาทำงานที่หลัง เขามีการพูดคุยไปแล้ว แต่ได้รับทราบต่อจาก อ.พรรณี อ.ดวงทิพย์ ท่านได้เริ่มต้นเอาไว้

ได้ประเด็นปัญหาได้จากการที่ชุมชนได้มาประชุมที่มหาวิทยาลัยเพื่อชุดค้นปัญหาต่าง ๆ และมีการไปลงพื้นที่ด้วย เพื่อหาประเด็นปัญหาและโจทย์ของชุมชน และการที่มันเป็นความต้องการของชุมชนคือชุมชน ณ ขณะนั้น แต่ขณะเดียวกันมันก็มีหลาย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างของ อ.พรรณี อ.ดวงทิพย์ ก็มีชุดกลไก (ราว ๆ ปี พ.ศ. 2562) โดย อ.ปรีชา ปิยจันทร์ คอยดูแลเป็นที่ปรึกษากับทีมนี้ ออดเป็นส่วนหนึ่งเข้ามา ได้ลงพื้นที่ได้ลงชุมชนของชาวบ้าน

อีกส่วนหนึ่ง เป็นโครงการเรื่องบัญชีสหกรณ์และเคหสถาน ซึ่งตนเองคิดว่าประเด็นปัญหามันต่างจากเรื่องที่แล้วนิดหนึ่ง ผลิตภัณฑ์แม่บ้านนี่เป็นการต่อยอดอาชีพ พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อหารายได้ ข้อนี้เป็นเช่นเดียวกับบัญชีสหกรณ์เคหสถาน แต่ต่างกันตรงที่ชาวบ้านให้ความสำคัญแก่เคหสถานเพราะชาวบ้านอยู่ริมคลองที่ต้องการมีบ้าน บางชุมชนถูกไล่ที่ ต้องดำเนินการ การทำบัญชีสหกรณ์เคหสถาน จึงมีความสำคัญอย่างมาก จึงได้รับความร่วมมืออย่างมาก มันเป็นเรื่องที่เขายากจะทำต้องเร่งรีบดำเนินการด้วย เหมือนที่เป็นปัญหาและอุปสรรคของทีมแม่บ้าน (คราวที่แล้ว) เขาไปเจอว่าจะต้องจัดตั้งสหกรณ์เคหสถาน แต่มันยังไม่ทันตั้งเพราะมันใหม่สำหรับเขาและเขายังไม่ทัน

ตั้ง เขาก็จะมีปัญหาที่ใหญ่กว่า แต่ท้ายที่สุดทั้งสองโครงการนี้เท่าที่ตนเองได้สัมผัส ปัญหาก็จะมาจากชุมชน คือชุมชนมีปัญหาแล้วเราจึงเข้าไป ประมาณนี้อ.บุญอยู่ : งานวิจัยของเราไปกระตุ้นให้เกิดปัญหาใหม่หรือเปล่า

ผศ.ดร.ชเนตติ : ในปี พ.ศ. 2562 เราพบว่าปัญหาใหญ่ที่ ดร.เฉลิม ทำอยู่ (ปัญหาผู้ถูกไล่ที่จากนโยบายภาครัฐ) เขาก็เจอปัญหาใหญ่ ของตนเองคือกลุ่มแม่บ้าน ก็ไปเจอปัญหาใหญ่ คือเรียกว่ากลุ่มกระบวนการมีส่วนร่วมนี้ ช่วงแรก เราท้อแท้มากเพราะเขามีปัญหาใหญ่ปวดหัวเขาอยู่ ปัญหาของเราเขาก็อยากแก้ แต่เขาก็เจอปัญหา เขาเองก็คงจัดลำดับความสำคัญของปัญหาแล้ว เขาก็ให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมกับปัญหาใหญ่ก่อน หลังจากนั้นเราค่อย ๆ ติดตาม ให้การสนับสนุนชี้แจง เรื่องที่อยู่อาศัย การเก็บออม เราก็เอาโครงการของเราเข้าไปช่วย เช่น ผลผลิตกันของเรา บำ ๆ น้ำ ๆ หากทำผลผลิตได้น่าสนใจ ขายได้ก็จะมีเงิน มีเงินก็จะได้สร้างบ้านได้ ก็จะลดภาระ ลดความเครียดและกังวลของกลุ่มแม่บ้านได้ หลัง ๆ เขาก็ให้ความร่วมมือ เพราะปัญหาของที่อยู่ มันได้ความชัดเจนระดับหนึ่ง เขาเริ่มสบายใจ เริ่มเปิดรับการพัฒนาผลผลิตกัน ทางการตลาด ออกแบบ ช่วยกันคิด ช่วยกันทำช่วยกันขาย จนท้ายที่สุดก็บรรลุความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง ตนเองก็ปิดจ๊อบงานวิจัยโครงการได้

อ.บุญอยู่ : ต่อไป ขอเชิญ รศ.ดร.สุวิมล

รศ.ดร.สุวิมล : งานวิจัยชุมชนนี้ ต้องขอบอกเลยว่าเป็นวิจัยแรก ไม่เคยทำวิจัยชุมชนมาก่อนเลย ที่ผ่านมามีทำวิจัยวิชาการมาทั้งนั้น ได้รับความช่วยเหลือจาก ผศ.จินดา อ.นิรันดร์ ช่วยเยอะ เพราะทั้งสองท่านมีประสบการณ์วิจัยชุมชนเยอะ มีสิ่งใดก็ปรึกษาได้ จึงพออยู่ได้

ประเด็นที่ตนเองทำกับชุมชนคือสารสนเทศชุมชน ตนเองเริ่มทำกับกับชุมชนบุรพา 18 ก่อน เขาเป็นชุมชนที่มีศูนย์ไอทีค่อนข้างดีมาก เขามีเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ได้รับบริจาคมา 7-8 เครื่อง มีห้องคล้ายกับห้องของศูนย์วิจัย ฯ เรา ให้เด็กเข้ามาใช้และเขามองเห็นว่าน่าจะใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์ให้มากขึ้น เขามีคอมอยู่แต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร ขณะที่เขาต้องทำระบบบัญชีหมู่บ้าน ทำโน่นนี่เยอะไปหมด บัญชีที่เขาต้องทำเรื่องขอเบิกเงินจากเขตมาซ่อมบำรุงหมู่บ้าน ตนเองก็เลยมองดูว่า เราน่าจะทำบัญชีให้เป็นสารสนเทศสำหรับบุรพา 18

ลงพื้นที่ไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 แต่เรื่องยืดเยื้อยาวนาน กว่าจะได้ทำจริง ก็เป็นปลายปี พ.ศ. 2562 ชุมชนเองก็เตรียมที่จะทำกับเรา เตรียมทีมเตรียมคน workout กันไปหลายรอบ พอรอนานและชุมชนก็มีการเปลี่ยนแปลงและด้านสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ชุมชนเขาเห็นว่าเราช้า เขาก็ไม่รอ ประกอบกับมีองค์กรต่างชาติมาให้เงินให้การสนับสนุนและเขาจะมีรายได้จากตรงนั้น เขาจึงไปร่วมกับองค์กรนั้นและไม่ได้สนใจโครงงานวิจัยของมหาวิทยาลัยซึ่งเราก็เข้าใจเขา โครงงานวิจัยก็ต้องเปลี่ยนพื้นที่ใหม่ อ.พัชรินทร์ก็ช่วยหาให้ เป็นพื้นที่ชุมชนบางบัว ในพื้นที่นี้ ม.เกริก มีชื่อเสียงอยู่เดิม ตนเองก็นำแนวคิดบัญชีชุมชนอันเดิมที่จะทำข้อมูลเกี่ยวกับการซ่อมบำรุงชุมชนให้เป็นสารสนเทศ มาทำกับชุมชนใหม่นี้ แต่เมื่อเราลงชุมชนก็พบปัญหาซึ่งแตกต่างจากบุรพา 18 ชุมชนบางบัวเขายังเป็นชุมชนแบบหาเช้ากินค่ำ เขาก็ยังไม่เห็นความสำคัญของสารสนเทศที่จะมาช่วยงานชุมชนกับบัญชีสักเท่าไร เขาก็มีบัญชีแต่ไม่ได้ใช้ซ่อมบำรุงอะไรของหมู่บ้าน ยังไม่ได้ทำบัญชีมากมาย เราจึงปรับเปลี่ยนมาเป็นสารสนเทศเพื่อการสื่อสารของชุมชนใหม่ เขาก็ยังไม่ Get เท่าไร อ.จินดา (และอ.พัชรินทร์) จึงแนะนำอีกหนึ่งชุมชนให้ บอกว่ามีชุมชนหนึ่งที่สนใจและพร้อมที่จะทำมากเลย เขาอยากได้เทคโนโลยีมาช่วย ก็เลยเลือกชุมชนศิริชัย เราจึงเลือกทำทั้งสองที่ และสองชุมชนนี้งานวิจัยก็แตกต่างกันพอสมควร ชุมชนสี่ชัยนี้กรรมการมีความรู้ ไม่อยู่ในสภาพปากกั๊ดดินถีบแล้ว ก็จะมีเวลาเยอะมาก พอเราสอนอะไรไปเขาก็มีไอเดียพัฒนาต่อไปได้ค่อนข้างเยอะ พอลงมาทำเราก็จะต้องปรับ Concept จากเดิมเป็นบัญชีสารสนเทศ มาเป็นสารสนเทศที่ใช้กับชุมชน เช่นเรื่องการสื่อสารเรื่องโควิดนี้ เพราะช่วงโควิดนี้เขาประชุมกันไม่ได้เลย ทำงานไม่ได้เลย นัดประชุมไม่ได้ เราจึงทำสารสนเทศสำหรับการประชุมและเขาก็อยากรู้ข้อมูลออนไลน์ด้วยว่า วันนี้ติดกันเท่าไร เขาจะได้เผื่อระวังกัน อยากรู้ว่าชุมชนมีจุดเด่นอะไร เขาจะเผยแพร่ไปได้อย่างไร เราไปช่วย จัดหาเครื่องมือให้ ช่วยจัดสร้างเครื่องมือเพื่อให้สื่อสารไปข้างนอกได้ และสามารถส่งข้อมูลผ่านเพจได้เลย เขาเองก็สามารถบันทึกลงระบบได้

ถามว่าการพบประเด็นปัญหาโจทย์วิจัยมาจากไหน ก็ต้องตอบว่าได้มาจากชุมชนสี่ชัย และมาต่อยอดที่ชุมชนบางบัว อย่างที่บอกว่าสารสนเทศชุมชนจะ

เป็นเรื่องใกล้เคียงกันหน่อย ถ้าชุมชนที่ Stable แล้วก็จะสนใจ แต่ถ้าอย่างชุมชนบางบัว ก็อาจไม่ได้ผลสักเท่าไร ต้องดูสภาพชุมชนด้วย ดังนั้นถ้าจะให้ตอบ ว่าระบบสารสนเทศของเรามาจากไหน ก็ตอบได้เลยว่ามาจาก 2 ส่วนคือมาจากปัญหาของเขาแต่เขาไม่รู้ว่าจะเอาอะไรมาแก้ แต่เราเป็นคนสาขาวิชานี้เราก็พอจะมีหนทาง เราก็เอาความรู้ของเราไปผสมกับปัญหาของที่ชุมชนมี และพยายามฟอร์มออกเป็นรูปร่างว่า Pattern ไหนที่น่าจะเหมาะสมที่จะใช้ได้ดีกับงานของเขา ก็ประมาณนี้

อ.บุญอยู่ : ครับ...ต่อไป ขอเป็น อ.นิรันดร์ ครับ

อ.นิรันดร์ : ผมอยู่โครงการเดียวกับ รศ.ดร.สุวิมล

อ.บุญอยู่ : อาจารย์มีอะไรเพิ่มเติมจาก รศ.ดร.สุวิมล บ้างไหมครับ

อ.นิรันดร์ : สำหรับผม เท่าที่ผมเคยทำ ส่วนใหญ่่งานของตนเองเป็นงานเกี่ยวกับเทคนิคอลมากกว่า ครั้งทำกับ อ.สนอง อ.เพ็ญพรรณ ต่าง ๆ ที่เคยทำกับบางบัวมาบ้างนั้น ส่วนใหญ่ที่ผมทำก็จะเป็นทำนอง ทีมเขาลงไปเก็บข้อมูลของชุมชนบ้าง แต่สำหรับผมค่อนข้างจะช่วยด้านเทคนิคของระบบคอม อยากได้รูปแบบนี้ อยากได้ Flow chart แบบนี้ก็จะเขียนรูปมาให้ผม แล้วผมก็จะทำให้เขาดู ว่าใช้ที่เขาต้องการไหม แต่ถ้าเป็นการเขียนผมก็ไม่ค่อยได้เข้าไปช่วยตรงนั้น จะเป็นการช่วยด้านเทคนิคอลมากกว่า เวลาลงชุมชนก็จะช่วยด้านการฝึกอบรม ว่าชาวบ้านเขาอยากได้แบบนี้ อยากได้เครื่องมือตัวนี้ จะอบรมอย่างไร สิ่งสุดท้ายคือชุมชนเขาจะต้องเรียนรู้ แก่ไขด้วยตัวเอง ส่วนมากนัดเป็นเรื่องเครื่องมือมากกว่าการเขียน เวลาลงชุมชนก็จะช่วยดูว่าเขาจะใช้เครื่องมืออะไรมากกว่า

อ.บุญอยู่ : เชิญ ผศ.จินดาครับ ประเด็นปัญหาวิจัยได้มาอย่างไร

ผศ.จินดา : น่าจะเป็นโครงการข้างชุมชนก็แล้วกัน เพราะที่ศิริชัยที่ รศ.ดร.สุวิมล พูดนั้นน่าจะครอบคลุมแล้ว เพราะเราคุยกันมาตลอด ดังนั้น จึงขอมาที่ข้างชุมชนซึ่งก็ทำมาหลายปีแล้ว

จุดเริ่มต้นการลงพื้นที่ได้รับการแนะนำจากศูนย์วิจัย ว่าพื้นที่นี้น่าสนใจ ชาวบ้านเขามีอาชีพข้างชุมชนอยู่จำนวนมาก จึงลงไปดูจึงพบว่า ข้างชุมชนของเขตบางเขนนี้เป็นข้างชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นการประกอบอาชีพที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน มาจากภูมิปัญญาของเขาเองที่มีการถ่ายทอดกันจากรุ่นพ่อมารุ่นลูก รุ่นปู่มาสู่รุ่นหลาน มีการเรียนรู้ระหว่างการทำงานร่วมกัน มีการสอนงานกันแบบอัตโนมัติเป็นการฝึกวิชาชีพไปด้วย เขามีการถ่ายทอดระหว่างกันใน

ระหว่างปฏิบัติทำให้ช่างชุมชนนี้เข้มแข็งมาก มีการฝึกทักษะเชี่ยวชาญมาก เมื่อเราเองเขาไปดูก็มองเห็นว่าเป็นจุดแข็งน่าจะทำวิจัยเพื่อเชื่อมต่อให้เขาได้ ว่าเขาขาดตรงไหนเพื่อให้อาชีพของเขามีความก้าวหน้ามากขึ้น เมื่อเราลงไปดูก็เห็นว่ายังมีหลายด้านที่ขาดอยู่ เช่น ทำการตลาดของช่าง การรวบรวมข้อมูลการประกอบอาชีพของชุมชน ก็เห็นว่ามันน่าจะเพิ่มเรื่องการจัดการเก็บการรับงานของเขาจากผู้ให้บริการ เขารับงานแต่ครั้งมีการบันทึกรายได้ของเขาหรือไม่ บันทึกค่าใช้จ่ายหรือไม่ เพื่อเขาจะได้นำข้อมูลเหล่านี้มาคำนวณหาต้นทุน หาค่าใช้จ่ายเป็นฐานข้อมูลในการรับงานครั้งต่อไป หรือนำมาปรับปรุงการตลาดหรือนำข้อมูลไปใช้ต่อ เมื่อตนเองนำไปเสนอชุมชนว่าสนใจจะเรียนรู้ตรงนี้ไหม ชุมชนก็ตอบรับ จึงลงไปทำวิจัย สิ่งแรกที่ได้พบปัญหาคือ สิ่งแรกที่เจอในการจะทำบัญชีช่างชุมชนนี้ คือเรื่องภาระงาน คือเขาต้องทำงานในวันธรรมดา ลักษณะงานคือทำตั้งแต่เช้าถึงเย็น 7 โมง - 6 โมงเย็นกว่าจะกลับบ้าน ภาระงานตรงนั้นมันทำให้เขารู้สึกว่าการเก็บข้อมูลในแต่ละวันตรงนี้ หลังจากที่เขากลับมาบ้านแล้วมาบันทึกข้อมูลในแต่ละวันนี้ เขาทำได้ลำบาก เขาไม่มีเวลา เราก็เห็นประเด็นที่จะช่วยเขาแล้วว่าจะช่วยอะไรได้ เราก็พบประเด็นว่าเขาต้องมีผู้ช่วยคอยบันทึกข้อมูล ภรรยาหรือหลานหรือลูกเป็นผู้จัดเก็บข้อมูลให้แก่เขาแทน เมื่อเขาไปซื้ออะไรมาก็ให้เก็บบิลมา แล้วให้คนที่บ้านนี้เป็นผู้บันทึกข้อมูลแทน อาจจัดเตรียมแฟ้ม เตรียมแบบฟอร์มไว้ แล้วคอยบันทึกข้อมูลตามหลังก็ได้ เบื้องต้นเขาไม่สามารถบันทึก ณ เวลานั้นได้ทันที เราก็แนะนำให้เขาจัดในสมุดของเขาก็ได้ แล้วมีเวลาก็ค่อยกลับมาบันทึกตามกระบวนการที่เราสอน อันนี้คือแนวทางที่เรามองและคิดว่าอะไรจะเป็นปัญหาและอุปสรรค

ซึ่งจากการติดตามและการมองปัญหาเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเราก็คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าอยู่แล้วว่ากระบวนการของการทำบัญชีนี้ ถ้าเขาไม่มีพื้นความรู้ทางด้านบัญชีเลย สิ่งแรกที่จะต่อต้านเราคือ เขาไม่อยากจะเอาวิชาการมาใส่หัว เขาเห็นว่าเรื่องบัญชีมันยาก มันเป็นเรื่องปัญหาเหมือนกัน บัญชีมันเป็นเรื่องยากเขามีอายุเยอะแล้ว ถ้าให้เขามานั่งเรียน ถ้าให้เขามานั่งเรียนนี้ เขาไม่อยากจะรู้สึกว่ามันเป็นอุปสรรคต่อการทำโจทย์ตรงนี้ แต่ตนเองและนักวิจัยก็พยายามบอกเขาว่าไม่ยาก เรามีเทคนิค คอยแนะนำ คอยสอนเขาตามขั้นตอน ก็เตรียมกระบวนการไว้ให้ ให้เขาเรียนรู้ตามไปกับ พร้อมกันกับเรา เราวิเคราะห์ออกมาแล้วว่าทั้งหมดนี้มันน่าจะพัฒนาโจทย์วิจัยได้ เราก็เลยร่วมกันจัดทำเป็นโครงการบัญชีบ้านเพื่อความมั่นคงขึ้น ก็จะประมาณนี้ก่อน

อ.บุญอยู่ : OK ครับ เชิญ ดร.เฉลิม ครับ

ดร.เฉลิม : ประเด็นของผมเป็นประเด็นที่ผมสนใจเป็นทุนเดิม และผมอยู่ในสายงานอยู่แล้ว คือประเด็น “การบริหารจัดการนโยบายของรัฐ” บังเอิญว่าศึกษาเรื่องการ

มีส่วนร่วม มันไม่เหมือนกับการมีส่วนร่วมแบบอื่น ๆ ทราบว่าประเด็นพวกนี้มักจะเกี่ยวพันกับ การขอแบ่งอำนาจ ชาวบ้านก็แตกเป็นสองสามฝ่าย ในแง่การทำงานมันก็จะยุ่งยากกว่าเราจะ Take side แบบไหน ถ้าเราไม่ระมัดระวังมันก็จะ Swing ไปอยู่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จุดยืนของนักวิจัยจึงต้องดี เพราะส่วนหนึ่งเราทำเรื่องนโยบาย ตอนเข้าไปชุมชนจึงวางตัวลำบากมากเราก็เลยต้องไปเกาะนติดกับคนกลุ่มหนึ่งที่ทำนโยบาย ดังนั้น คนที่ต่อต้านเราก็จะเข้าไม่ถึง นี่คือปัญหาของนักวิจัย เราได้คนส่วนใหญ่ถึงเราจะทำงานได้จริง แต่เราก็เสียคนอีกส่วนหนึ่งเราก็ไม่อาจจะรู้ข้อมูลเขาได้ ประกอบกับเวลาของโครงการหมดพอดีก็ยิ่งเสียดายว่าเราไม่มีโอกาสเข้าถึงพวกที่ต่อต้านนโยบายสัก 10 % พูดถึงในแง่ของคนทำงานแล้ว ก็น่าจะมีประมาณนี้ ส่วนเรื่องหัวข้อนี้ ก็ถือได้ว่าตามใจผมเลย อ.สุเทพ ทำเรื่องนี้อยู่ จึงตามทำกับ อ.สุเทพ

อ.บุญอยู่ : ถือว่าหัวข้อนี้ ตามความสนใจของผู้วิจัยเลยใช่ไหม

ดร.เฉลิม : ใช่ จริง ๆ หัวข้อนี้ อ.สุเทพเขาไปคุยกับชาวบ้านอยู่ก่อนแล้ว แล้วผมมาที่หลัง อ.สุเทพก็นำผมไปคุยกับชาวบ้าน ตอนหลัง อ.สุเทพก็ถอนตัว ผมก็นึกว่า อ.สุเทพจะอยู่จึงต้องหาทีมมาลงใหม่ แต่ทีมใหม่ก็ช่วยเหลือกันได้ ไม่มีอุปสรรคปัญหาอะไร

อ.บุญอยู่ : ขอบคุณครับ

ผศ.พัชรินทร์ : เรื่องโจทย์หรือประเด็นปัญหานี้ ได้คุยกับ อ.บุญอยู่ว่าจะเสริมนิดหนึ่ง ส่วนของตนเอง จะมีอยู่ 3 ส่วน คือ ทั้งงานวิจัยที่เก่าตั้งแต่สมัยงานวิจัยพื้นที่บางบัว งานวิจัยใหม่ และงานวิจัยส่วนที่เป็นกลไก เป็นงาน CBR ทั้งสามงาน ประเด็นปัญหาเรื่องการจัดการขยะนี้ได้มาอย่างไรรู้ไหม ได้มาจากการชักชวนของหัวหน้าศูนย์วิจัย ฯ (ดร.พรณี) งานวิจัยทั้งสาม ศูนย์วิจัย ฯ เป็นส่วนหนุนเสริม มีใช้ตนเองมารับผิดชอบโครงการเอง ตั้งแต่สมัย ดร.พรณีแล้ว ซึ่งมีการลงพื้นที่เพื่อสำรวจพื้นที่ก่อน จึงช่วยให้เข้าใจบริบทชุมชนเป็นเบื้องต้น เมื่อผู้นำที่เข้มแข็งของบางบัวซึ่งเป็นชุมชนเข้มแข็ง เขานำทีมมาเสนอประเด็นปัญหาของเขาเองในการประชุมร่วมกับทางมหาวิทยาลัย เราก็สามารถให้นักวิจัยเลือกหัวข้อตามที่ตนสนใจหรือตามสาขาวิชาที่ถนัดได้ ส่วนสุวรรณภูมิ อ.พีระชัยและน้อง R สามารถนำประเด็นมาพัฒนาจนเป็นโจทย์วิจัย และเป็นโจทย์แท้ที่มาจากชุมชนนี้ ชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่จะมาร่วมเป็นทีมวิจัย ก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เรานำประเด็นปัญหานั้นมาตกผลึกได้ เพราะเขาจะพูดว่าปัญหามาอย่างไร ส่วนพุนทรพยัคฆ์ก็เช่นกัน ในยุคของหัวหน้าศูนย์วิจัย ฯ อ.ปรีชา ก็ได้ลงสำรวจพื้นที่ที่ขาดหายหรือที่ได้โจทย์มา แขนงนำชุมชนมีความเข้มแข็งได้ยืนยันประเด็นปัญหาที่ต้องการให้ CBR เข้าไปแก้ไขและความช่วยเหลือจากพี่เลี้ยงเก่า คือ อ.พีระชัยเขาก็ยังไม่ทิ้ง ยังมาช่วยพัฒนาทำประเด็นปัญหาและโจทย์วิจัยให้ชัดเจนมากขึ้นอีกด้วย จากพุนทรพยัคฆ์ที่มีปัญหาการกินอยู่ ปัญหาสังคม การมีส่วนร่วม

และปัญหาเก็บข้อมูล ส่วนเรื่องกลไก ตนเองเข้ามาตามบทบาทหัวหน้าศูนย์ซึ่งต้องทำหน้าที่หัวหน้าภารกิจกลไกโครงการด้วย ประสบการณ์ที่ตนเองเคยทำวิจัย CBR จึงเข้าใจว่านักวิจัยใหม่ ๆ จึงสามารถตั้งโจทย์กลางมาช่วย จึงรู้ว่ากลไกย่อยต้องการอะไร เพราะรู่ว่านักวิจัยต้องการอะไร จึงพยายามตั้งโจทย์กลางเพื่อหนุนเสริมให้โครงการวิจัยชัดเจน

ในภาพรวมของกลไกการหนุนเสริมนี้ มีภารกิจอยู่ที่ต้องผลักดันให้เกิดศูนย์วิจัยฯ CBR เดิมให้สำเร็จเป็นศูนย์เรียนรู้ และความแข็งแกร่งด้านประเด็นการเรียนรู้ เพื่อนำมาเชื่อมโยงกับกระบวนการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยทั้งหมดนั่นคือที่มาของโจทย์ประเด็นปัญหาวิจัย

หัวข้อที่ 2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

อ.บุญอยู่ : ผมจะขอเข้าสู่หัวข้อถัดไปครับ..เรื่องปัจจัยของความสำเร็จ หรือปัจจัยที่ช่วยให้โครงการนี้สำเร็จ ได้ผลของแต่ละโครงการอาจจะไม่เหมือนกันก็ได้นะครับ..อะไรคือปัจจัยของแต่ละโครงการที่ทำให้งานนี้ ไปสู่ความสำเร็จ ขอไล่เป็นรายโครงการเหมือนเดิมครับ ขอเริ่มที่ ผศ.ดร.ชนนต์ดี หรือ ดร.ดาวพระศุภร์ ก่อนก็ได้ครับ

ดร.ดาวพระศุภร์ : ปัจจัยที่ทำให้งานวิจัยโครงการประสบความสำเร็จอยู่ที่ คือ ศ.ดร.พรณี บัวเล็ก ที่เคยดูงานส่วนของ CBR มาเป็นผู้คอยให้ความรู้เรื่องงานวิจัยที่แก่ชุมชน จะคอยไปถามอาจารย์ท่านตลอดว่า ทำไมต้องเป็นอย่างนี้ อย่างนี้ท่านก็จะให้ค่อย ๆ อธิบายเราที่ต้องทำแบบนี้ มันจะส่งผลต่อสิ่งนี้ตลอด และให้กำลังใจตลอดเวลาเพราะงานวิจัยแบบนี้ต้องใช้กำลังใจสูงนะ ทำไปก็ท้อไปบางทีชาวบ้านก็ไม่ได้ตั้งใจเรา นอกจาก ศ.ดร.พรณี ก็คือ ผศ.จินดา จอกแก้ว เราจะทำบัญชีชุมชน ต่างคนต่างทำเป็นหัวหน้าโครงการ ไม่ได้ทำด้วยกันนะเป็นอาจารย์คนเดียวที่รับผิดชอบโครงการ ไม่ได้ทำร่วมกัน พี่ดานี่คือคนสำคัญเลย เพราะมันเกิดจากการตกลงร่วมกัน ว่าถ้าวันนี้ทีมตนเองทำ ทีมพี่ดาจะมาช่วย แต่ถ้าวันนี้ทีมพี่ดาประชุม ตนเองก็จะไปช่วย เราจะช่วยกันตลอดทุกครั้งที่มีการประชุมร่วมกับชุมชน เหมือนพี่ดามาช่วยกันทำวิจัยกับตนเอง หรือตนเองก็มาช่วยทำวิจัยกับพี่ดา ซึ่งมันเป็นผลดี และบังเอิญว่าชาวบ้านที่มาทำกับเราก็กังเอิญมาอยู่ทั้งสองทีม ก็มาคุยพร้อมก็ได้คือช่วยทำวิจัยพร้อมกันทั้งสองเรื่องก็เป็นการเรียนรู้ร่วมกันกับชาวบ้านในการทำวิจัยชุมชน นอกจากกำลังใจแล้วก็เป็นการร่วมมือร่วมมือกันเป็นทีม เกื้อหนุนกัน

อีกส่วนหนึ่งคือเป็นพี่เลี้ยง อ.พีระชัยกับน้อง R ผู้เป็นเจ้าหน้าที่ เวลาทำเอกสารไม่ว่าจะเป็นรายงานการเงิน หรือรายงานวิจัย ขึ้นตอนทั้งหมดเราถาม

น้อง R ตลอดเลย ต้องยอมรับว่า น้อง R ใจเย็นและอดทนต่อความไม่รู้เรื่อง ของพวกเราหลาย ๆ ทีมเพราะเขาดูหลายจังหวัดหลายภาคด้วย เขาให้ความช่วยเหลือทุกชั้นทุกตอนจนเราสามารถทำงานวิจัยได้สำเร็จ

ส่วนที่ 2 คือความเข้มแข็งของชุมชน เป็นความโชคดีที่เราลงพื้นที่ตรงนั้น ตรงชุมชนบางบัว เขาเป็นชุมชนที่ผ่านการต่อสู้มาค่อนข้างมากแล้ว มีความเข้มแข็งในตัวผู้นำที่เป็นเรื่องเป็นราว จึงทำให้เราเข้าชุมชนและทำวิจัยได้ เวลาเราทำงานอะไรจะมีผู้รับผิดชอบหลัก ผู้รับผิดชอบรอง มันจึงทำให้งานของเรา เดินไปได้ ประมาณนี้

อ.บุญอยู่ : เชิญ ผศ.ดร.ชเนตตี ครับ..

ผศ.ดร.ชเนตตี (ออด) : สำหรับงานวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านร่วมพัฒนาดอนเมือง คิดว่าความสำเร็จ คิดว่าทีมวิจัยที่มีความอดทน มีความพยายามใส่ใจในรายละเอียดและสร้างกำลังใจกันมาก ของเรามีสองส่วนคือทีมวิจัยอาจารย์และทีมวิจัยชุมชน ประเด็นคือทีมวิจัยชุมชน บรรดาป้า ๆทั้งหลายก็จะมีภารกิจเนื่องด้วยปัญหาบ้านมั่นคง ประกอบกับมีอายุมาก ดังนั้น เราจึงต้องพยายามติดต่อสื่อสาร สร้างการสื่อสารที่ดี การทำความเข้าใจที่ดี ทำให้กลุ่มแม่บ้านเข้าใจเรา เราต้องเข้าใจแม่บ้าน ต้องปล่อยให้เขาได้ไปพูดคุยปัญหาเรื่องเคหะสถานของชุมชน จนกระทั่งเกิดความชัดเจนเรื่องบ้านมั่นคง เขาจะได้มีบ้านที่อยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง สามารถจ่ายชำระได้ เราก็ต้องเข้าใจ ให้เวลาแก่เขา และบางทีเราก็มีข้อมูล เราก็ Support ส่งข้อมูลให้เขา คิดว่าเรื่องของทีมวิจัยอาจารย์ ก็คือการใส่ใจ การติดตามอดทน สร้างแรงบันดาลใจต่าง ๆ

ส่วนกลุ่มชุมชนคือการให้ความร่วมมือดีอยู่แล้ว ทีมชุมชนน่ารักและเข้มแข็งมาก ขนาดเป็นป้า ๆ ก็ยังเข้มแข็งมาก แม้กระทั่งความสำเร็จนี้เราไม่ได้วัดกันที่งานวิจัยจบ สำหรับกลุ่มแม่บ้าน หลังจากนั้นเรามีไลน์กลุ่มของเราเรายังติดต่อกันตลอด ทุกวันนี้ยังส่งไลน์ทักกันอยู่ ป้า ๆ เขาก็ส่งข่าวว่าเขาได้พัฒนาอะไรบ้าง เช่น พัฒนายาต้ม พัฒนาสินค้า คือเขาไม่ได้หยุดนิ่งกับงานวิจัยที่เราไปทำเพียงแค่นั้น เขาได้นำเรื่องผลิตภัณฑ์ที่เคยคุยกันไว้ ไปพัฒนาต่อยอดอีก ความสำเร็จจึงไม่ใช่แค่จบเล่มเท่านั้น ก็รู้สึกดี

อีกส่วนหนึ่งคืองานวิจัยของบัญชีสหกรณ์เคหสถาน บัณฑิตความสำเร็จอยู่ที่การให้ความรู้ เรามีปัญหาเรื่องขาดความรู้ ชุมสามชุม มีชุมชนก้าวหน้า หน้าท่าอากาศยานดอนเมือง ชุมชนสะพานร่วมใจ 3 ชุมนี้ อีกงานหนึ่ง งานก็คืบหน้าไปราว 60-70 % แล้ว ถือว่างานสำเร็จมาก สำเร็จตั้งแต่เริ่มดำเนินการเลย ความสำเร็จน่าจะมาจาก โครงการงานวิจัยที่ชัดเจน ตัว Proposal ที่มีความชัดเจนในเรื่องของประเด็น กระบวนการชัดเจน มีแผนการทำงานการ

ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นี้มีความชัดเจนคิดว่าสำเร็จ ทีมงานวิจัยของอาจารย์เอง มีการแบ่งงานชัดเจน สามารถดำเนินการได้อย่างสม่ำเสมอ ความสำเร็จ น่าจะอยู่ที่สามารถดำเนินการได้อย่างสม่ำเสมอ และชุมชนเข้มแข็งทั้ง 3 ชุม ในชุมชนก้าวหน้า เขาเองมีปัญหาเรื่องการทุจริตในสหกรณ์ของเขาเอง แต่ คณะกรรมการของสหกรณ์เคหสถาน ของชุมชนเขาเข้มแข็ง เขามีความต้องการ อยากจะแก้ไขปัญหาของเขา เขาใส่ใจมาก เขาอยากจะทำพัฒนา เขาอยากมีความรู้ อยากจะเข้าอบรม ดูงาน เขาลุยกับเราจริง ๆ ร่วมมืออย่างดีเลย ฉะนั้น น่าจะเป็นความสำเร็จที่เราดีใจ เราภาคภูมิใจสำหรับงานนี้ ประมาณนี้

อ.บุญอยู่ : ต่อไป ผศ.โกญจนาท ครับ

ผศ.โกญจนาท : สำหรับผมแบ่งเป็น 2 ส่วน มี 2 บัณฑิต ผมมีประวัติศาสตร์ชุมชน

โครงการประวัติศาสตร์ชุมชน บัณฑิตที่ช่วยให้โครงการสำเร็จคือผู้นำทีมวิจัยที่เข้มแข็ง ข้อนี้ต้องทำความเข้าใจว่าเรายังไม่รู้ในส่วนของงานวิจัยชุมชนว่า เป็นอย่างไร เหมือนที่กล่าวไว้ว่าเราต้อง Learning by Doing ซึ่งก็ต้องขอบคุณ อ.พรณี ส่วนหนึ่งคือเป็นผู้นำ และพยายามนำทีมและสร้างความเข้าใจ พยายามที่จะสอดแทรกความรู้ต่าง ๆ ของงานวิจัย เรียนถูกเรียนผิดกันไป ต้องยอมรับประเด็นนี้

ส่วนที่ 2 คือกลุ่มของ Node อ.พีระชัยเข้ามาบ่อยมากในส่วนการทำวิจัย น่าจะเป็นพี่เลี้ยงที่ในระดับหนึ่งเลย แทบจะติดตามในทุกกระบวนการ เมื่อเรา บอกว่าจะลงพื้นที่ชุมชน อ.พีระชัยก็จะมาหรือไม่ น้อง R ก็จะมา อีกส่วนหนึ่งของ Node ที่ดีคือพยายามชี้ช่อง หากทีมของเราไปติดขัดอะไร ก็พยายามชวนเราไปสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือไปลงพื้นที่อื่นๆ ไปร่วมกิจกรรมกับทีมที่เขาทำงานวิจัยใกล้เคียงกับเรา เขาไม่ได้บอกว่าเราต้องทำอย่างนั้นอย่างนั้นนะ แต่เขาแนะนำว่าอาจารย์ลองดูตรงนั้นตรงนี้สิว่าเขาเป็นอย่างไรบ้าง บางทีเราก็อ้อ เอ๊ะ ทำไมชุมชนไม่ไปกับเรา เมื่อเราไปศึกษาดูงานตามที่ Node แนะนำ เราก็ได้พบเห็นว่าชุมชนอื่น ๆ ก็มีปัญหาของเขาเช่นกัน เป็นการให้กำลังใจส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งคือเห็นวิธีการแก้ไขปัญหาของทีมวิจัยอื่น ๆ ที่เราสามารถเอามาประยุกต์ปรับใช้กับวิจัยของเราได้ อีกอันหนึ่งคือความเข้มแข็งของชุมชน เนื่องจากวิจัยประวัติศาสตร์นี้ ทำกับพื้นที่ถึง 15 ชุมชน ดังนั้นพื้นที่ที่จะเยอะมาก จะมีการลงพื้นที่บ่อย โชคดีที่เรามีประธานชุมชน ประธานเครือข่าย และ คณะกรรมการในแต่ละชุมชน เขาก็มาเป็นส่วนกลางก็มีความเข้มแข็งในทุก ๆ ชุมชน จริง ๆ ก็มีการเปลี่ยนเข้าเปลี่ยนออกบ่อย แต่เมื่อเราทำงานไปสักประมาณ 50 % เราก็จะเจอนักวิจัยชุมชนที่เป็นประธานชุมชนหรือ คณะกรรมการชุมชนที่เข้าใจประเด็นการวิจัยของเรา ก็จะติดตามงานวิจัยของ

เราตลอด จนถึงวันนี้เรายังมีเครือข่าย ยังมีสายสัมพันธ์ที่ร่วมทำงานด้วยกันอยู่
ข้อนี้คือส่วนของชุมชน

ส่วนที่ 3 คือนักวิจัย ซึ่งถือนักวิจัยทุกคนใหม่หมด เป็นแบบฝึกหัด แต่
เมื่อทำอะไรสำเร็จขึ้นมาก็เป็นความภาคภูมิใจ และมันก็จะได้เทคนิคมาเรื่อย ๆ
ซึ่งจะนำไปสู่งานวิจัยชุดใหม่ต่อไป ทั้งหมดนี้คือส่วนของประวัติศาสตร์ชุมชน
สรุปได้ว่า มาจากความไม่รู้ ค่อย ๆ เรียนรู้และความอดทน การให้กำลังใจและ
พี่เลี้ยงที่ดีและชาวบ้านหรือชุมชนที่เข้มแข็ง

ส่วนโครงการที่ 2 ได้รับคำชักชวนจาก ผศ.จินดาท่านเป็นหัวหน้า
ศูนย์วิจัยฯ แต่เราเป็นหน้าใหม่ บัณฑิตความสำเร็จต้องยกให้กับทีมวิจัย ต้อง
บอกก่อนว่านักวิจัยทุกคนพร้อมที่จะเข้าไปทำงานวิจัยด้วยกัน คุยกันตั้งแต่ต้น
เลย ใครจะทำหรือใครจะไม่ทำบ้างและทุกคนก็เข้าใจปัญหา บางคนอยากจะ
เรียนรู้เรื่องงานวิจัยชุมชน เราในฐานะที่เราเคยผ่านมาแม้จะไม่เก่งมากนัก เราก็
ค่อย ๆ ถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่ทีมวิจัยใหม่ของเรา อันนี้ก็เป็นอีกหนึ่ง
ปัจจัยคือนักวิจัยเข้าใจ และพร้อมที่จะเรียนรู้ และเมื่อเจอปัญหาแล้วไม่ท้อ
อาจจะมึนบ้างแต่ก็ไม่ท้อ ชาวบ้านยังไม่ท้อเลย นักวิจัยก็ไม่ควรท้อ นะ

ส่วนงานวิจัยที่ 2 ของผมเป็นหัวข้อวิจัยที่หมิ่นเหม่เล็กน้อย เป็นโครงการ
ที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยที่เกี่ยวข้องเรื่องอำนาจและผลประโยชน์ทับซ้อนระหว่างวัด
กับชุมชน ก็จะต้องพบกับผู้มีอิทธิพลหรือผู้มีประโยชน์ทับซ้อนของชุมชน การ
ชักชวนนักวิจัยเข้ามาร่วมงานปรากฏว่าบางส่วนก็ยังกลัวกับเรื่องอิทธิพลหรือ
ผลประโยชน์ทับซ้อน ซึ่งเป็นเหตุให้นักวิจัยจะหลุดออกไปได้ ในประสบการณ์ของผม
ยังโชคดีถึงแม้จะมีนักวิจัยหลุดออกไปแต่ทีมวิจัยก็ยังเข้มแข็งอยู่

ปัจจัยความสำเร็จอีกส่วนหนึ่งคือชุมชน กลุ่มที่เราเลือกทำงานวิจัยถ้าเป็น
กลุ่มที่เข้มแข็ง และเป็นชุมชนที่มีประธานชุมชนหรือผู้นำที่เข้มแข็งที่สามารถจะ
รวบรวมคนในชุมชนได้และรวบรวมคนในชุมชนได้ มันก็ทำให้งานวิจัยของเรา
สำเร็จได้อีกอันหนึ่ง เป็นอีกหนึ่งปัจจัย

อีกส่วนหนึ่งคือเรื่องการสนับสนุนของ Node แต่เนื่องจากว่าของพื้นที่สาย
ใหม่นี้ ต่างคนต่างทำมันคนละเรื่องกัน ต่างจากของบางบัวซึ่งวนไปวนมาก็เจอ
นักวิจัยทีมเดียวกัน บางพื้นที่ก็ปรากฏว่า อ้าวทีมนี้ก็ลงทีมนี้ก็ลง ก็เหมือนทีม
ของตนโดดเดี่ยวเล็กน้อย แต่ปัจจัยความสำเร็จนี้ก็อยู่ที่ประธานชุมชนและ
นักวิจัยชาวบ้าน และพร้อมที่จะเรียนรู้ ถึงแม้ว่างานวิจัยจะไม่ได้ตอบโจทย์ที่
เขาต้องการ แต่สุดท้ายแล้วนักวิจัยก็จะเรียนรู้ว่าสิ่งที่เขาอยากได้นั้น จะต้อง
ทำต่อไป มันไม่ได้จบเพียงแค่วิจัยจบแล้วทุกอย่างจะต้องจบตาม เพราะสุดท้ายก็

ยังไม่ได้สัญญา อย่างเช่นพื้นที่ต้นทำเกี่ยวกับกรณีสงฆ์ ผู้นำคือเจ้าอาวาส
มรณภาพไป แต่งานก็ยังคงทำต่อไป ส่วนของผมก็มีเท่านี้

อ.บุญอยู่ : เชิญ รศ.ดร.สุวิมล ต่อครับ

รศ.ดร.สุวิมล : พังมาแล้วเรื่องของทีมวิจัย ปัจจัยความสำเร็จน่าจะคล้าย ๆ กัน แต่ของ
ทีมตนเอง (สารสนเทศชุมชน) ยังคลุมเครือไม่ได้ว่าสำเร็จหรือไม่ แต่เราก็พยายาม
กันเต็มที่ทุกคน เท่าที่ดูแล้ว ปัจจัยความสำเร็จขอเฉลี่ยตามน้ำหนัก ดังนี้

ปัจจัยแรก น่าจะเป็นชุมชน ของตนเองชุมชนมีปัญหาเทคนิคค่อนข้างเยอะ
ชุมชนต้องใช้ความพยายามที่จะทำงานร่วมกับทีมวิจัยเยอะ เพราะงานของทีม
วิจัยไม่ได้ทำด้วยตัวเอง ส่วนใหญ่ทีมวิจัยจะให้ Knowhow แก่ชุมชน และชุมชน
พัฒนาระบบสารสนเทศของเขาเอง หลัก ๆ อยู่ที่ชุมชน ถ้าชุมชน Active
สนใจและร่วมกันมันก็น่าจะ work อย่างที่ตนเองได้ทำกับสองชุมชนก็จะได้เห็น
ความแตกต่าง ชุมชนศิริชัย เขาค่อนข้างไม่เดือดร้อนเรื่องปากท้อง ก็จะพัฒนา
ได้ดี เมื่อใดที่เราให้ Knowhow ไปเขาก็พัฒนาต่อยอดได้ ปรากฏว่าตอนนี้เขา
ทำได้ดีกว่าที่พวกเราทำ และดีกว่าตอนเริ่มต้นเสียอีก ส่วนชุมชนบางบัว ก็
เหนื่อยหน่อยเพราะอาจมีปัญหาเรื่องปากท้อง และที่เราทำยังไม่ใช่ปัญหาสำคัญ
ปัญหาสำคัญช่วงโควิดสำหรับเขาเป็นเรื่องรายได้มากกว่า บริบทของสารสนเทศ
ก็จะขึ้นอยู่กับชุมชนเยอะ ดังนั้นปัจจัยแรก ตนจึงมองเห็นว่าเป็นชุมชน

ปัจจัยที่ 2 เป็นเรื่องของทีมวิจัย ตนได้ ผศ.จินดา มาร่วมงานและเป็น
หัวหน้าตัวจริง หัวหน้ามีประสบการณ์ ทำงานกับชุมชนมาเยอะ รู้จักเทคนิค
และมีวิธีการหลากหลาย ช่วยการสื่อสารได้มาก ตนเองก็เป็นคนโอที บางที
ภาษาก็ไม่เข้าใจกัน บางครั้งคุยกันก็ยังคงมีล่ามถึงจะเข้าใจกัน ทีมวิจัยเข้มแข็ง
คุยกันรู้เรื่องแม้จะคิดจะเห็นต่างกัน แต่ก็คุยกันรู้เรื่อง น่าจะได้ผลดีกับชุมชน

ตัวแปรตัวที่ 3 ที่ช่วย อาจไม่ได้ออกหน้าออกตามาก คือ อ.พัชรินทร์
อะไรที่เราต้องการให้ช่วยเหลือนั้น อ.พัชรินทร์ ก็ยินดีช่วยอยู่แล้ว ทั้งประสานให้
ต่าง ๆ ถ้าขาด 3 ปัจจัยนี้ก็คงทำยากเหมือนกัน เมื่อตอนที่เรากำลังทำนั้น เรา
ไม่ได้ติดต่อโดยตรงกับ วช. หรือ สกว. เหมือนรุ่น ผศ.โกญจนาทหรือรุ่นอื่น ๆ
ตอนเราทำจะติดต่อโดยตรงกับ อ.พัชรินทร์มากกว่า สามตัวแปรนี้แหละ ชุมชน
ถ้าไม่ช่วยเรา ชุมชนเราทำไม่ขึ้น ส่วนที่ 2 คือทีมวิจัยเรา โชคดีเราได้คนแข็ง
ๆ มาอยู่ในทีม ช่วยได้เยอะ และ 3. อ.พัชรินทร์ ซึ่งช่วยตอบโจทย์ ช่วย
ประสานงานให้ทุกเรื่อง แต่อันนี้ก็ยังสรุปไม่ได้นะว่าสำเร็จ เพราะมันยังอยู่ช่วง
implement (..เสี่ยงไม่ค่อยไม่ชัด...) ยังไม่แน่ใจว่าสุดท้ายออกมาจะเป็นรูปแบบใด
เพราะเหลืออีก 2 เดือนต้องเสร็จ ก็ยังลุ้นอยู่ว่าออกมาแล้วจะได้อย่างใจ User
หรือเปล่าก็มีแค่นี้

อ.บุญอยู่ : มี อ.หม่อมเข้ามาใหม่ / ขอเบรกการประชุมสัก 15 นาที / และต่อ ...เชิญ ผศ.จินดา ครับ

ผศ.จินดา : บัณฑิตประสบความสำเร็จในส่วนของการโครงการข้างชุมชน สิ่งแรกที่ยากบอกคือ ความรู้พื้นฐานด้านวิชาการของนักวิจัยชุมชน จะเห็นว่าชุมชนนี้เขาคลุกคลีกับ นักวิชาการด้านชุมชนมาเยอะ เขาเข้าไปร่วมกับองค์กรโน้นองค์กรนี้ เข้ามา ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการให้เขาฟัง ความคิดความอ่านของเขาเหล่านั้นเมื่อจะ ทำงานวิจัยกับเราจึงมีพื้นฐาน จึงพูดภาษาเดียวกันกับเรา เขาสามารถจะสื่อสาร เข้าใจได้ง่าย ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานที่เขามีอยู่บ้างนี้จะมีผลต่องานของเรา ให้เกิด ความสำเร็จได้ นี่คือนี่ที่ตนเองเห็น

อีกส่วนที่เห็นคือผู้นำ ผู้นำชุมชนเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง จะเห็นว่าผู้นำที่ต่อสู้ หรือสร้างความรู้สึที่ดี ๆ ให้แก่นักวิจัยชุมชนมาตลอด การที่เขาพูด แสดงความ คิดเห็นซักจนอะไรต่ออะไรในการมีส่วนร่วมหรือทำงานแต่ละเรื่องแม้กระทั่งการ ทำงานเรื่องวิจัยของเรา เขาดูผู้นำของเขา ผู้นำนั้นว่าให้มาทำสิ่งนี้เขาก็เข้ามา ทำความเชื่อหรือความคิดเห็นที่ตรงกันกับผู้นำจะช่วยให้เขาสามารถทำวิจัยได้ดี ยิ่งขึ้น มีความเข้มแข็งในการทำวิจัยกับเรามากขึ้น เพราะเวลาเราสื่อสาร เรา ต้องการข้อมูลอะไร ถ้ามีผู้นำ เขาจะสั่งให้ค้นหาข้อมูลให้เราง่ายขึ้น ข้อนี้จึงถือ ว่าเป็นลักษณะของผู้นำ

อีกอันหนึ่งก็คงเหมือนกันคือมองไปที่ประเด็นของบ Node ตัว Node เป็นปัจจัยความสำเร็จถึง 60 % เพราะทีมวิจัย หรือตัวเราเองไม่เคยทำงาน วิจัยท้องถิ่นมาก่อน การลงไปทำครั้งนี้เป็นการทำครั้งแรก เป้ไปเป้มาเป็น การ เรียนรู้พร้อมๆ กันกับนักวิจัยชาวบ้าน ตัว Node ก็เข้ามาให้คำแนะนำ ต่าง จากครั้งที่แล้ว พูดได้เลยว่าความรู้ความเข้าใจอย่างเด่นชัดของทีมวิจัยนี้ มาจาก Node ระบบการทำงานของ Node มีอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เขาสามารถเข้ามา ช่วยแก้ไขปัญหาให้เรา สามารถวิเคราะห์ปัญหาให้เราว่าถ้าเกิดปัญหาวิจัยอย่าง นี้ เราจะคุยกับชาวบ้านอย่างไร เราควรแสดงความคิดเห็นอย่างไร เราจะชักนำ เขาอย่างไร แล้วเขาก็วางให้เราว่ากระบวนการวิจัยสแต็ปต่อไปต้องทำอะไร สแต็ปต่อไปต้องทำอะไร มันทำให้เราเห็นภาพงานวิจัยท้องถิ่น ทำให้เรารู้สึก สนุกกับงานวิจัย อันนี้คือส่วนของ Node ที่ช่วยสร้างกระบวนการให้เรา

อีกหนึ่งคือเรื่องการเข้าถึงชุมชนของทีมผู้วิจัยวิชาการ อย่างที่ ดร.ดาวพระ ศุกร์บอก เราจับมือกัน ลงพื้นที่เดียวกัน แล้วชาวบ้านเขาค้นเคยกับเรา และเรา ก็เข้าไปสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่ชาวบ้านได้ สร้างความเป็นกันเอง เวลาทำ วิจัยเขาก็ ออกนอกเรื่องของเขาไม่ได้เลย เขาเอาปัญหาชุมชนพูดแทรกกับเรา ในขณะที่งานวิจัยตลอดเวลา เราก็ต้องปล่อยให้เขาพูด เราไม่แสดงความ

คิดเห็นอะไรเพราะอาจทำให้เกิดความแตกแยก แต่ต้องปล่อยให้เขาได้พูด การเข้าถึงชุมชน การสร้างความคุ้นเคยการสร้างความเป็นกันเองจะทำให้เขากล้าแสดงออก ทำให้เขาไม่เกร็งและพร้อมที่จะทำงานกับเราและทำงานกันอย่างมีความสุข เราเองก็มีความสุข เขาเองก็มีความสุขตรงนี้เป็นส่วนของการเข้าถึงชุมชน ดังนั้นถ้าหากให้สรุปประเด็นเดียว ก็ขอสรุปว่า เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมนั่นเอง การบวนการมีส่วนร่วมสำคัญมาก กระบวนการมีส่วนร่วมมีทั้งผู้นำที่เข้มแข็ง ทีมวิจัยที่มีพื้นฐานทางวิชาการ มีทั้งการเข้าถึงของทีมวิจัย และหัวหน้าทีมวิจัยเข้าถึงเข้าด้วยความรู้สึกที่ดี และส่วนสนับสนุนที่ดี คือ Node แค่นี้

อ.บุญอยู่ : ขอบคุนครับ... ขอเป็น อ.นิรันดร์ ต่อครับ

อ.นิรันดร์ : สวัสดีครับ สำหรับผม บั๊จจัยความสำเร็จจากที่เคยทำมา คือทีมวิจัย หัวหน้าทีม เพราะว่าหัวหน้าทีมคอยชี้แนะชี้แนะ สำหรับผมเองนั้น จะช่วยให้ดำเนินงานไปได้ ผมอยู่ในด้านเทคนิคอลมากกว่า จะต้องการสิ่งใดก็ชี้แนะมา สิ่งนี้ใช้ใหม่ก็ชี้แนะมา ส่วนมากจะเป็นลักษณะนี้ สำหรับชุมชนในส่วนที่เคยลงชุมชน ก็ขึ้นอยู่กับผู้นำของชุมชนว่า เขามีความต้องการอยากเรียนรู้ อยากได้ อะไรในสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นใหม่ จากที่อบรมมา การใช้งาน การเรียนรู้ต่าง ๆ ของเขาเป็นอย่างไร จะดูที่ความสำเร็จใหม่ อย่างการอบรม การนำเทคโนโลยีไปใช้ ก็ถือว่าเขาประสบความสำเร็จ แต่วิจัยจะไปถึงเป้าหมายตรงนั้นหรือเปล่า ตรงนี้ก็เห็นด้วยกับ รศ.ดร.สุวิมลที่ได้พูดไปแล้ว ถ้าเป็นเรื่องเทคนิคอลแล้วเขาสามารถเรียนรู้ได้ใหม่ เขาสร้างของเขาเองและใช้ของเขาเองได้ผมถือว่า อันนั้นแหละคือสิ่งสำคัญที่จะพาให้วิจัยไปสู่ความสำเร็จได้ สำหรับผมเองคงไม่มีอะไรมากกว่านี้

อ.บุญอยู่ : ขอเชิญ ดร.เฉลิม ครับ

ดร.เฉลิม : ผมไม่มีอะไรเพิ่มเติมไปจากท่านอื่นๆ ประเด็นแรกผมคิดว่าคือชาวบ้าน เพราะเรื่องนี้ คณะกรรมการชุมชนเขาเข้มแข็งเขาต่อสู้มานาน ดังนั้นทีมวิจัยไปก็เพียงแค่ไป Track กับเขาแล้ว บางเรื่องก็ขอติดสอยห้อยตามเขาไปด้วยซ้ำ ในโครงการที่ผมทำนั้นมีขั้นตอนของมันอยู่ประมาณ 7-8 ขั้นตอนที่เขาไปร่วมกับโครงการ เข้าได้มากบ้างน้อยบ้าง บางขั้นตอนที่ชุมชนไม่ยอมรับและพยายามเรียกร้อง ผมก็มีส่วนช่วยสนับสนุนเขาตรงนี้แหละ บางประเด็น เช่นข้อเรียกร้องก็เรียนรู้จากเขาแต่ส่วนใหญ่เราก็ไปศึกษาเรียนรู้จากเขา อีกบั๊จจัยหนึ่งที่น่าจะทำให้สำเร็จคือทีมวิจัยที่เข้าไปร่วมกับชุมชน อ่อนน้อมถ่อมตนดีทีเดียว ในลักษณะรวมหมู่ เข้าไปสานรับกับชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน เขาไปประท้วงก็จะมีอะไรเยอะ เขาต่อสู้เยอะ เรื่องการร้องเรียนเขาเรียน

10 กว่าครั้ง ก็ช่วยเขาทำหนังสือ ก็ถือว่าสำเร็จลุล่วง 2 ปัจจัยนี้คือ ชาวชุมชน และนักวิจัย สำหรับ Node เองในประเด็นที่ขอความช่วยเหลือก็ช่วย ประสานงานต่าง ๆ ก็ช่วย Support ในด้านต่าง ๆ ประเด็นของผม ผมสำเร็จ ทีมงานสำเร็จได้เอกสารวิชาการมาเล่มหนึ่ง ในแง่การเคลื่อนไหวและต่อสู้กับ นโยบายการจัดการของภาครัฐมาเล่มหนึ่ง แต่สำหรับชาวบ้านแล้วไม่สำเร็จสัก ข้อหนึ่งเลย เรียกร้องอะไรก็ไม่สำเร็จ สรุปแล้วเขาเหมือนถูก Dead Lock ไว้ แล้วว่าจะทำอะไร จะไม่ได้อะไร ชาวบ้านขออะไรก็ไม่ได้ แม้เรียกร้องอย่างไรก็ ไร้ผล ร้องทั้งสื่อ ร้องทั้งรัฐสภา ผมเห็นใจเขามากเลย แม้ว่าข้อเรียกร้องจะ ไม่ได้มากมายอะไร บ้านที่ใดมาก็ต้องจ่ายเงิน เช่น เรื่องเงินกู้ เรื่องดอกเบี้ยจะได้หน้อยก็ไม่ต้องมีหลักฐานในการกู้เท่านั้น แม้เรื่องการเรียกร้องค่าทรัพย์สินที่เขาสร้าง เช่นชาวบ้านบางคนเขาสร้างบ้านมา แต่ก็ยังไม่ได้ สรุปแล้ว โครงการของเราสำเร็จ แต่ของชาวบ้านไม่สำเร็จ

ผศ.พัชรินทร์ : เรื่องโจทย์หรือประเด็นปัญหานี้ ได้คุยกับ อ.บุญอยู่ว่าจะเสริมชนิดหนึ่ง ส่วนของตนเอง จะมีอยู่ 3 ส่วน คือ ทั้งงานวิจัยที่เกาตั้งแต่สมัยบางบัว งานวิจัยใหม่ และงานวิจัยส่วนที่เป็นกลไก เป็นงาน CBR ทั้งสามงาน ประเด็น ปัญหาเรื่องการจัดการขยะนี้ได้มาอย่างไรรันี้ ได้มาจากการชักชวนของหัวหน้า ศูนย์วิจัยฯ (ดร.พรรณิ) งานวิจัยทั้งสาม ศูนย์วิจัย ฯ เป็นส่วนหนุนเสริม มิใช่ ตนเองมารับผิดชอบโครงการเอง ตั้งแต่สมัย ดร.พรรณิแล้ว ซึ่งมีการลงพื้นที่ เพื่อสำรวจพื้นที่ก่อน จึงช่วยให้เข้าใจบริบทชุมชนเป็นเบื้องต้น เมื่อผู้นำที่ เข้มแข็งของบางบัวซึ่งเป็นชุมชนเข้มแข็ง เขานำทีมมาเสนอประเด็นปัญหาของ เขาเองในการประชุมร่วมกับทาง มหาวิทยาลัยเราก็สามารถให้นักวิจัยเลือก หัวข้อตามที่ตนสนใจหรือตามสาขาวิชาที่ถนัดได้ ส่วนสุวรรณภูมิ อ.พีระชัยและ นื่อง R สามารถนำประเด็นมาพัฒนาจนเป็นโจทย์วิจัย และเป็นโจทย์แท้ที่มาจากชุมชนนี้ ชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่จะมาร่วมเป็นทีมวิจัย ก็เป็นส่วนสำคัญที่ ทำให้เรานำประเด็นปัญหานั้นมาดกผลึกได้ เพราะเขาจะพูดว่าปัญหามาอย่างไร ส่วนทุนทรัพย์ก็เช่นกัน ในยุคของหัวหน้าศูนย์วิจัยฯ อ.ปรีชา ก็ได้ลงสำรวจพื้นที่ ที่ขาดหายหรือที่ได้โจทย์มา แก่นนำชุมชนมีความเข้มแข็งได้ยืนยันประเด็น ปัญหาที่ต้องการให้ CBR เข้าไปแก้ไขและความช่วยเหลือจากพี่เลี้ยงเก่า คือ อ.พีระชัยเขาก็ยังไม่ทิ้ง ยังมาช่วยพัฒนาทำประเด็นปัญหาและโจทย์วิจัยให้ ชัดเจนมากขึ้นอีกด้วย จากทุนทรัพย์ที่มีปัญหาการกินอยู่ ปัญหาสังคม การมี ส่วนร่วมและปัญหาเก็บข้อมูล ส่วนเรื่องกลไก ตนเองเข้ามาตามบทบาทหัวหน้า ศูนย์ซึ่งต้องทำหน้าที่หัวหน้าภารกิจกลไกโครงการด้วย ประสบการณ์ที่ตนเอง เคยทำวิจัย CBR จึงเข้าใจรู้นักวิจัยใหม่ ๆ จึงสามารถตั้งโจทย์กลางมาช่วย จึงรู้ว่ากลไกย่อยต้องการอะไร เพราะรู้นักวิจัยต้องการอะไร จึงพยายามตั้ง โจทย์กลางเพื่อหนุนเสริมให้โครงการงานวิจัยชัดเจน

ในภาพรวมของกลไกการหนุนเสริมนี้ มีภารกิจอยู่ที่ต้องผลักดันให้เกิด ศูนย์วิจัยฯ CBR เดิมให้สำเร็จเป็นศูนย์เรียนรู้ และความแข็งแกร่งด้านประเด็น การเรียนรู้ เพื่อนำมาเชื่อมโยงกับกระบวนการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย ทั้งหมดนั้นคือที่มาของโจทย์ประเด็นปัญหาวิจัย

ส่วนปัจจัยความสำเร็จนี้จะพูดในภาพรวมของโครงการใหญ่และโครงการย่อย

ปัจจัยความสำเร็จมากจากศูนย์วิจัยฯ ได้นำประเด็นปัญหาไปค้นหาพื้นที่ ก่อน ทำให้ได้เรียนรู้สภาพชุมชน ก่อนทำวิจัย และบริบทของชุมชนก่อนทำวิจัย

Node สุวรรณภูมิ หนุนเสริมตั้งแต่การทำโจทย์วิจัย มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับทีมที่เคยทำวิจัยของสถาบันต่าง ๆ เช่น ลพบุรี นครปฐม สจล. ตรงนี้สร้างการเรียนรู้ให้เราได้มาก เราได้ประสบการณ์ได้เห็นวิธีการทำงานแบบ ใหม่ ๆ ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้กับงานของเราได้เยอะมาก

ตัวที่ 3 คือหน่วยงาน สกว. มีหน่วยหนุนเสริมทั้งระดับทัศนคติผู้บริหาร เช่น อ.ชูศักดิ์ (ฟังไม่ชัด) และเจ้าหน้าที่ เช่น หมวย หนึ่ง ก้อง และมีการ หนุนเสริมตลอด ช่วยดูแลตลอด ยกหูได้เลย

ส่วนประเด็นปัญหาก่อนจะไปสู่ความสำเร็จ คือ ปัญหาของการทำงานกับ เด็ก เช่นที่บางบัว ปัญหาที่ต้องมาทำงานกับเด็ก เกือบปีที่ตนเองทำงานไม่ได้ เพราะไม่เข้าใจบริบทของเด็กซึ่งไม่เหมือนที่อื่น แต่จะต้องเข้ากันได้ต้องมาทำ ความเข้าใจเรื่อง อายุ ความตระหนัก บุคลิก เพื่อมาแบ่งงานกันทำ ในที่สุดก็ เข้าใจกันและกลับมาทำงานด้วยกันได้ กำลังใจและพลังใจเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ ประสบความสำเร็จ ถ้านักวิจัยมีความอดทน มีความจริงใจและมีความตั้งใจ

2. แรงสนับสนุนและกำลังใจจากเพื่อนบุคลากรในมหาวิทยาลัยทั้งหมด ผ่านการปรึกษาหารือ ผ่านการพูดคุย และผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3. เกี่ยวกับภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น ของ อ.สุทธีวงศ์ ซึ่ง ชุมชนให้ความร่วมมือที่ดีมาก ถ้าไม่มีตรงนี้ หากตนเองต้องทำเองก็อาจจะเสร็จ ช้ากว่า ส่วนงานของตนเองก็มีเครือข่าย การเคหะ กศน. และ NGO มีส่วนให้ โครงการของตนเองประสบความสำเร็จ เป็นกลไกในการขับเคลื่อนพลังชุมชน ถ้าไม่มีตรงนี้แม้ทำได้ก็จะช้า

4. การบูรณาการการวิจัย ให้เข้ากับการเรียนการสอน การบริการแก่ สังคม งานตรงนี้จะลดภาระความเหนื่อยของนักวิจัยซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนได้ มาก หรือพาเด็กนักศึกษาไปลงพื้นที่ ให้ไปเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้และสร้าง

จิตสำนึก ส่วนในด้านบริการสังคมนั้น งานวิจัยเป็นสาขาวิชาที่เราถนัดกันอยู่แล้ว เราสามารถทำได้แน่นอน เหล่านี้ทำให้เราประสบความสำเร็จ

อ.บุญอยู่ : ขอบขอบคุณครับ ในเรื่องปัจจัยความสำเร็จนี้ มีท่านใดจะเสริมหรือไม่

ผศ.จินดา : ขอเสริม ในประเด็นที่ต่างจากที่พูดกันมา คือ ฐานของมหาวิทยาลัยเกริก ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ถ้ามองย้อนกลับไปตั้งแต่คุณประพาส ซึ่งเป็นศิษย์เก่า ม.เกริก เขาก็เปิดการรับรู้จากมหาวิทยาลัยมาก่อน และให้ความร่วมมือกับเราในการประสานงานการลงพื้นที่ ทำให้เราทำงานได้ง่ายขึ้น รวมทั้งคุณตุ้ ผู้เป็นภรรยาที่ประพาสด้วย และคุณตุ้/วราภรณ์ที่เป็นผู้นำชุมชนอีกคนหนึ่ง ก็เป็นศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยที่ได้รับทุนมาเรียนหลักสูตรปริญญาโท ปริญญาเอกของทีเกริก ต้องบอกว่าชื่อเสียง และฐานของเกริก คืออีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้การทำงานร่วมกับชุมชนประสบผลสำเร็จ ขอเสริมแค่นี้

รศ.ดร.สุวิมล : ขอเสริมอีกนิด สืบเนื่องถึงไปว่าปัจจัยที่ช่วยให้เราประสบความสำเร็จคือ ภาควิชา เครื่องช่าง ของเราคือสำนักงานเขต และกระทรวงไอซีที ที่ช่วย Support และแนะนำให้เราพัฒนา ว่าเราควรมีแนวทางว่าจะพัฒนาโจทย์ชุมชนอย่างไร เราจะสานต่อแต่ละ Case ไปอย่างไร เป็นทั้ง Idea & Solution มาให้เลยและทีมนักศึกษาซึ่งเป็นเด็ก กลุ่มเด็กก็จะเชี่ยวชาญเทคโนโลยีมากกว่าเรา และเมื่อเด็กได้คุยกับชุมชนที่เป็น User ก็รู้สึกไม่อึดอัด เพราะเวลาเด็กถ่ายทอด Knowhow ให้อันเขาก็จะถ่ายทอดกันแบบเด็ก ๆ จะไม่เครียดเหมือนทีมวิจัยลงไปเอง

ผศ.ดร.ชนัดดี : นึกขึ้นได้เหมือนของ รศ.ดร.สุวิมล เรื่องการจัดทำบัญชีสหกรณ์ เคหสถาน ปัจจัยความสำเร็จคือภาควิชาเครื่องช่าง สำคัญเลย ของเราจะเป็นกรมตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน เขามาช่วยและร่วมกับเราในการทำคู่มือฉบับชาวบ้าน เครื่องช่างสำคัญมาก และลืมพูดไปว่า ถ้าเป็นชุดปัจจุบันคือศูนย์วิจัยฯ และทีมวิจัยก็เป็นผู้สนับสนุนงานวิจัยของเรา

หัวข้อที่ 3. ประเด็นปัญหาและอุปสรรค

อ.บุญอยู่ : เชื่อว่าทุกท่านคงจะมีประเด็นปัญหาครับ..ช่วยนำเสนอ และบอกแนวทางแก้ไข ว่าควรเป็นอย่างไร ขอเริ่มที่ ผศ.ดร.ชนัดดีก่อน

ผศ.ดร.ชนัดดี : เริ่มทำงานผลิตภัณฑ์ชุมชนกลุ่มแม่บ้านก่อน

ปัญหาใหญ่ที่เป็นอุปสรรคของเรา ช่วงแรกแรกเราก็ทำกิจกรรมของเราตามแผน เขาไปอย่างกันเอง ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน แรก ๆ ก็ดีแต่มาระยะกลาง ชุมชนเกิดปัญหา ต้องมีความชัดเจนเรื่องบ้านมั่นคง เขาได้รับจดหมายไล่ที่ เขาก็ต้องไปวางแผนและปฏิบัติงานร่วมกับภาครัฐก่อน ช่วงหนึ่งตอนกลาง ๆ เราเจอปัญหาหนักเลย ชุมชนถึงกับปฏิเสธการเข้าพื้นที่ของทีมวิจัยเลย อาจารย์จะมาทำไม

เขาไม่มีเวลาเลย ปัญหาของเราคือ ปัญหาใหญ่ของชุมชนมีผลกระทบต่อการลงพื้นที่ของเรา

วิธีแก้ไขของตนเอง คือเรายอม เราเว้นระยะห่าง ให้เขาได้แก้ไขปัญหาของเขา ก่อนให้เขามีความชัดเจนเรื่องบ้านมั่นคงของเขา เราเว้นไปถึง 4-5 เดือน จึงลงพื้นที่อีกครั้ง ระหว่างนั้นเราใช้การโทรติดต่อ ประสานกับพื้นที่ การโทรติดต่อสำคัญสำหรับกลุ่มงานของเราจริง ๆ อ.ปอง อ.หน้อย อ.ดวง ก็ทำหน้าที่นี้ได้ดีมาก พุดคุยกันตลอด เราแก้ไขโดยการเว้นช่องว่างก่อน แล้วกลับมาคุยกันช่วงท้าย 3 เดือนสุดท้ายจึงเร่งทำกิจกรรมตามแผน จึงทำให้สามารถก็ปิดเล่มได้ ปัญหาของเราคือ ปัญหาของชุมชนของเขา

ส่วนงานบัญชีสหกรณ์เคหสถาน ปัญหาสำคัญมีสองประเด็นคือ โควิด และผู้นำชุมชนมีภารกิจ เวลาเราทำกิจกรรม เช่น การเชิญมาอบรม หรือลงพื้นที่ ส่วนใหญ่การลงพื้นที่ไม่มีปัญหาได้รับความร่วมมือดี การลงพื้นที่ชุมชนตอบรับดี พาเราไปดูเอกสารดูบริบทพื้นที่ แต่ถ้าผู้นำติดภารกิจหรือบางคนติดงานไม่สามารถเข้ามาอบรมได้ เราก็แก้ไขร่วมกัน ชุมชนเขาก็พยายามช่วยนะ เช่น การอบรม เขาบอกว่าเขาจะไปบอกต่อ เขาจะอบรมกันต่อตอนเย็น ถ่ายทอดกันต่อเอง ก็เป็นวิธีการแก้ไขที่ทีมอาจารย์กับทีมวิจัยชุมชนร่วมกันแก้

ในส่วนของโควิดนี้ก็ทำให้กิจกรรมของเราต้องปรับเปลี่ยนจริง ๆ แล้วเราต้องไปดูงานและทดลอง เรามีกระบวนการขั้นตอนคือ อบรมให้ความรู้ ดูงานทดลองทำ แล้วก็ถอดบทเรียน ครั้งที่ 1 2 ปรากฏว่าเมื่อเราเจอปัญหาโควิด เราก็ต้องสลับชิ้นงาน กิจกรรมและเปลี่ยน เราก็ประชุมร่วมกับชาวบ้าน ก็เปลี่ยนดูงานเอามาไว้ทีหลัง ใช้การทดลอง อบรมแล้วทดลองทำได้ ดังนั้นวิธีการแก้ไขปัญหาโควิด คือเราสลับกิจกรรม และทางแก้อีกทางหนึ่งคือถ้าเราทำกิจกรรมได้ต่อเนื่อง เราก็จะทำต่อๆ เลย มีช่วงหนึ่งที่โควิดซาลง ทำให้เราเดินหน้าทำกิจกรรมของเราได้เกือบครบเลย ก็เหลืออีก 2 ส่วนถ้าโควิดยังอยู่ เราก็สามารถแก้ไขสถานการณ์ โดยใช้ VDO Conference ใช้การประชุมถอดบทเรียนหรือประชุมเพื่อสรุปผลการทดลอง เราก็อาจจะต้องปรับ ประชุมใหญ่ อาจต้องเปลี่ยนเป็น Conference หรือ ทีมวิจัยทีมใหญ่อาจจะต้องลงไปพื้นที่ โดยที่ชุมชนอาจไม่ต้องมาร่วมเยอะ ทีมวิจัยก็จะลงพื้นที่ไปพูดคุยกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่จำเป็นเท่านั้น ประมาณนี้

อ.บุญอยู่ : เชิญ ดร.ดาวพระศุภร์ครับ..

ดร.ดาวพระศุภร์ : ปัญหาขอเริ่มต้นตั้งแต่ลำดับของการทำงาน เรื่องการเขียนโครงร่างการวิจัย ตั้งแต่เริ่มต้นเราไม่มีความรู้ ไม่รู้ว่าแต่ละส่วนของการกรอกแบบฟอร์ม นั้น ควรจะเขียนอะไรอย่างไร เราก็เขียนไปตามความรู้ความเข้าใจ ซึ่งเบื้องต้น

ก็ไม่ค่อยเชื่อมโยงกันเท่าไรนัก ตั้งแต่ชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ กระบวนการวิจัยจึงเขียนไม่ค่อยตรง เพราะเราก็ไม่มีประสบการณ์โดยตรง วิธีแก้ไขคือ เราก็เสาะหาความรู้จาก Internet เอาจากห้องสมุดของ สกว. เอามาเป็นตัวอย่างถามจากผู้รู้ ถาม อ.พรณี อ.พีระชัยหรือ น้อง R ถามจากหน่วยสนับสนุน Support นั้นแหละ เขาก็ช่วยเหลือสนับสนุนก็แก้ไขปัญหาก็ได้ระดับหนึ่งพอที่จะเอาตัวรอด

ปัญหาที่ 2 เมื่อเริ่มทำวิจัยก็จะพบปัญหาเรื่องการลงพื้นที่ เป็นเรื่องของเวลา เวลาของเรากับของชุมชนไม่ตรงกัน ต้องเลื่อน เช่นครั้งหนึ่งเราเตรียมงานแล้วชื่อชนมาแล้ว แต่ชุมชนติดงานกะทันหัน แต่ไม่ได้แจ้ง ทำให้เราต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่ว่างงานไม่เกิด แต่ก็ต้องทำใจยอมรับ ยอมรับข้อจำกัดของชุมชนที่มีอยู่ ที่แตกต่างกัน บางครั้งนัดชุมชนสัก 10 คนแต่มาเพียง 2 คนที่คิดว่าจะได้สัก 10 % ก็ได้เพียง 2 % ที่เหลือก็ต้องเก็บสะสมไปไว้ในครั้งต่อไป วิธีการแก้ไขของเราคือต้องปรับแก้ไขไปตามสถานการณ์ นัดเวลาใหม่ ให้เวลาตรงกัน

ปัญหาต่อมา คือการเขียนรายงานความก้าวหน้า รายงานฉบับสมบูรณ์ ไม่มีความรู้ก็ไม่มีรู้จะเขียนอย่างไร ตอนนั้นยังไม่มีชุดกลไกของมหาวิทยาลัยเข้ามาช่วย ก็ได้แต่ขอคำปรึกษาจากพี่ ๆ ที่เคยทำ เช่น อ.พรณี หรือขอคำแนะนำกันเอง เช่น จาก ผศ.พัชรินทร์ ผศ.จินดา และบังเอิญช่วงนั้น อ.พีระชัยจัดอบรม ก็เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการเขียนรายงานความก้าวหน้า รายงานฉบับสมบูรณ์และก็ได้ร่วมอบรมกับ Node ที่ มีการนำเสนอตัวอย่างจึงเห็นและเข้าใจ และถือเป็นแบบอย่างได้ ทาง สกว. และทาง Node ก็เข้ามาช่วยสนับสนุนส่วนนี้

ปัญหาด้านอื่น ๆ น่าจะไม่มี เรื่องการเมืองก็มีเล็กน้อย คือตอนนั้นที่ทำจะมีเอกสารเยอะมาก ถ่ายสำเนาเอกสารเกี่ยวกับบัตรประชาชน ใบแทนใบเสร็จรับเงิน มันเยอะมาก ทางแก้ไขก็คงไม่มี ต้องทำใจยอมรับกับกระบวนการที่เป็นอยู่ ทำใจยอมรับ และให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ช่วยกันระหว่างทีมนะ ทำไปบนไป

อ.บุญอยู่ : ต่อไป เชิญ ผศ.โกญจนาศครับ

ผศ.โกญจนาศ : ของผม ถ้าเป็นงานชุดแรกคือชุดประวัติศาสตร์ชุมชน เรื่อง Proposal น่าจะเป็นปัญหาของหัวหน้าทีมที่จะเป็นผู้เขียน ตนเองยังไม่เจอปัญหาแต่ต้องเรียนรู้เรื่องการเขียนไปด้วยกัน และเนื่องจากเป็นวิจัยสังคม วิจัยเชิงชุมชนซึ่งรูปแบบจะปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ต้องปรับแก้ไขบ่อย ความที่มันเป็นงานที่ต้อง

ทำงานแบบยืดหยุ่นตลอดเวลา เพราะนักวิจัยเองก็ไม่พร้อมบ้างก็ต้องปรับทีมตลอดเรื่อย ๆ

เรื่องที่ 2 คือปัญหาความเข้าใจผิดของนักวิจัยชุมชนหรือชาวบ้าน ตอนแรกที่ผมพบเจอคือ ส่วนใหญ่จะคิดเราไปทำวิจัยให้เขา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาแบบนี้ว่านักวิจัยอาจารย์ไปทำให้ชุมชน ตนเองก็เข้าใจอย่างนั้นในตอนแรก แต่เมื่อทำไปก็เรียนรู้ไปเรื่อย ๆ ว่าไม่ใช่ ชาวบ้านต้องเป็นผู้ทำและโจทย์วิจัยต้องมาจากเขา กระบวนการก็ต้องมาจากชาวบ้าน ไม่ใช่มาจากอาจารย์หัวหน้าหรือว่าทีมวิจัย พยายามจูนกันกว่าจะเข้าใจ จนกระทั่งมาถึงงานธณีสงฆ์ ว่าปัญหามาจากชาวบ้านและชาวบ้านต้องช่วยกันเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา เราเป็นเพียงพี่เลี้ยง ผู้ให้ความช่วยเหลือ ช่วยวางกรอบหรือช่วยวางแผนเพื่อให้งานวิจัยออกมาในระดับหนึ่ง ตอบโจทย์ของเขาให้เป็นผลสำเร็จ การแก้ไขคือพยายามทำความเข้าใจระดับหนึ่ง จนสุดท้ายนักวิจัยชาวบ้านเขาก็เข้าใจว่าเขาคือนักวิจัย ไม่ใช่ตัวอาจารย์เป็นผู้ทำวิจัย ข้อนี้ก็พยายามจะใช้วิธีการสื่อสารแล้วกรณี ที่ ศูนย์วิจัย ฯ พยายามจัดอบรมและพบปะนักวิจัยทีมอื่น ๆ ได้เจอ อ. กาญจนาบ้าง ได้พบนักวิจัยทีมอื่น ๆ จากหลาย ๆ พื้นที่ ก็เป็นการแก้ปัญหาทำให้นักวิจัยเข้าใจบริบทของท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้นักวิจัยชุมชนเข้าใจตัวเองว่าเป็นพระเอกมากกว่าให้อาจารย์เป็น ข้อนี้ก็เป็แนวทางที่ช่วยเปลี่ยนความคิดของนักวิจัยชาวบ้านได้พอสมควร

อีกอันหนึ่ง คือปัญหาเรื่องการเข้าทำงานวิจัย เนื่องจากพื้นที่แต่ละแห่งไม่เหมือนกัน การลงพื้นที่ก็จะแตกต่างกัน ที่ต้องทำความเข้าใจกันเป็นลำดับที่ 2 คือการลงพื้นที่บ่อย ๆ จะช่วยให้เข้าใจปัญหาที่แท้จริง เพราะการไม่ลงพื้นที่นั้น ถ้าเราคิดเองทำเองเราก็จะแก้ไขปัญหานั้น ๆ ไม่ได้ ทีมวิจัยของตน ในงานธณีสงฆ์ ตนเองได้รูปแบบมาจาก อ.พรธณี ลงพื้นที่ถึง 84 ครั้งพยายามลงทุกวัน ช่วงไหนว่างก็ลง อย่างน้อยก็เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับนักวิจัยด้วย ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเวลา ของนักวิจัยไม่สอดคล้องกัน ส่วนใหญ่จะทำงานกับคนแก่ เวลาที่จะไม่ว่างหรือว่างไม่ตรงกัน ซึ่งก็จะนัดในวันเสาร์และอาทิตย์ หรือในช่วงเย็น ไม่เป็นเวลา บางทีประธานชุมชนก็บอกว่าจะมีการประชุมชุมชนนะ การนัดกันก็ต้องหลังการประชุม วิธีการแก้ไขเรื่องเวลาก็คือเราต้องพยายามหาเวลาว่าง ว่าเวลาว่างเราจะเข้าไปทำงานในช่วงไหนได้ ต้องให้ชุมชนสะดวกด้วย ดังนั้นนักวิจัยจึงไม่อาจกำหนดเวลาได้นะ ไม่ใช่เช้า 8-5 โมงเย็น อีกอย่างหนึ่ง ตนเองทำกับพระด้วย ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระ คือบางทีเราทำเสร็จแล้วเราจะคุยต่อเลยไม่ได้ เพราะพระต้องมีพิธีกรรมนะ อย่างเช่น ท่านต้องทำวัตรเช้าก่อน บางทีต้องรับสัมภาษณ์ก่อนเพราะท่านต้องทำวัตรเย็น

ตารางที่เรากำหนดไว้ บางทีท่านต้องฉันทัดตาหารเพล อย่างนี้ ก็เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเหมือนกัน ทุกอย่างต้องผสมผสานกันให้ลงตัว

ปัญหาอีกข้อหนึ่ง คือ นักวิจัยบางส่วนไม่พร้อมทำวิจัย ของตนเองเดิมทำอยู่ 3 พื้นที่ เมื่อลงพื้นที่ได้ประมาณ 30-40 % นักวิจัยบางส่วนพบว่างานที่ทำอยู่ไม่ตอบโจทย์ของเขา เขาอยากให้เราทำวิจัยตอบโจทย์เขามากกว่า บางส่วนก็จึงก็ถอดใจออกไป อันที่ 2 คือความไม่พร้อมของชุมชน ความไม่พร้อมของประธาน นักวิจัยของเราไม่สามารถรวมกันได้ ก็เป็นอีกอุปสรรคหนึ่ง บทเรียนของผมนคือต้องยอมตัดบางพื้นที่ทิ้ง มันผืนต่อไปไม่ได้ เพราะมันต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วม อันนี้ก็คือสภาพการคัดเลือกนักวิจัย ต้องเป็นนักวิจัยที่

1. มีความเข้าใจกับเรามาตั้งแต่ต้น
2. มีความตั้งใจและเข้าใจปัญหาที่แท้จริงของเขา
3. เขามีเวลาพอที่เข้ามาทำงานกับเรา
4. มีความตั้งใจจริงที่เข้าร่วมงานวิจัยกับเรา

สิ่งที่ได้ตามมา คือสายสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งจะไปสู่การพูดคุยกับชาวบ้านที่ง่ายขึ้น และชาวบ้านก็จะให้ความไว้วางใจเรามากขึ้น เมื่อไว้วางใจเรามากขึ้น การให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่ตรงมากขึ้น และก็จะมีความจริงมากขึ้น ซึ่งจะง่ายต่อกระบวนการนำมาเขียนรายงานการวิจัย บทสรุป หรือกระบวนการของการวิเคราะห์ น่าจะมีประเด็นปัญหาเท่านี้

ปัญหาเรื่องเงินน่าจะไม่มีพอเท่าไร ตนเองต้องลงพื้นที่เยอะ บ่อย แต่ก็ไม่เป็นไร เพราะบางครั้งลงพื้นที่ไปแล้วทางชุมชนบอกว่าชุมชนมีส่วน Support ได้ บางทีไปก็ไม่ต้องเลี้ยงข้าวชาวบ้านตลอด บางทีชุมชนก็บอกว่าไม่ต้องมีนี่ เขาเลี้ยงเองนะ มันก็ดีนะ ถ้าเราเป็นทีมเดียวกันมันก็ได้ใจแล้ว ก็ไม่มีปัญหาในประเด็นเหล่านี้ แต่ถามว่ามันได้มิตรภาพยั่งยืนนะ มันทำให้เรารู้สึกว่าทำงานแล้วมันง่ายขึ้น คิดว่าหลาย ๆ ทีมเมื่อทำงานไปถึงสัก 50 % ก็จะมีลักษณะคล้ายกัน ๆ

อีกปัญหาหนึ่งคือเรื่องการสลับขั้นตอนวิจัย บางอันก็ต้องปรับตามความเหมาะสม บางครั้งเรื่องการ focus ก็ต้องไปไว้อยู่หลังการศึกษาดูงาน บางครั้ง ทำศึกษาดูงานให้เสร็จก่อน แล้วค่อยไปสรุปกันทีหลัง ต้องปรับตามความเหมาะสม ข้อนี้ชาวบ้านเข้าใจได้ ถ้าสามารถพาเขาไปดูพื้นที่ข้างนอกได้

เขาก็จะมี Idea มากขึ้น พอได้ Idea มากขึ้นก็จะเริ่มให้ข้อมูลเรามากขึ้น อะไรอย่างนี้เป็นต้น

อ.บุญอยู่ : ขอบคุณครับ เชิญ ผศ.จินดา ครับ

ผศ.จินดา : ปัญหาสำหรับช่างชุมชนค่อนข้างมีน้อย ปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลมีเยอะกว่า เนื่องจากทำกระบวนการมีส่วนร่วมได้ดีปัญหาจะมีน้อย แต่ที่เจอตามสภาพการทำงานคือเรื่องของเวลา คือผู้วิจัยต้องทำงานซึ่งอาชีพช่างชุมชนเขาก็เริ่มงานตั้งแต่ 7 โมงเช้าถึง 6 โมงเย็น กว่ากลับถึงบ้านก็เย็น เขาไม่มีเวลาเลย มีวันหยุดเพียงวันเดียวคือวันอาทิตย์ ครั้นวันอาทิตย์เรานัดทำวิจัย เราก็ต้องมีความแรงใจบางทีเขามีงานอื่นที่ต้องทำ บางทีก็อยากอยู่กับครอบครัวบางครั้งก็อยากพักผ่อน เราก็จะหลีกเลี่ยงวันอาทิตย์ ทางแก้ไขคือเราจะเลือกตอนเย็น ผู้วิจัยจึงต้องอดทน เพราะมันเป็นเวลาพักของเรา เราทำงานเหนื่อยมาทั้งวันแต่เราก็ต้องอดทนเพื่อจะประชุมกับเขาในตอนซึ่งเขาก็จะเหนื่อยแล้ว ประเด็นที่เก็บได้จึงไม่ค่อยเป็นไปตามแผน ดังนั้น มันจะส่งถึงปัญหาเรื่องการทำวิจัยคือ ไม่เป็นไปตามแผนงาน เนื่องจากวันนี้เราอาจวางแผนไว้ว่าเราจะทำเรื่องอะไร แต่ทำไม่ได้เพราะเวลาไม่เป็นไปตามแผน มันตึกมากแล้ว เราเองก็ต้องกลับบ้าน เขาเองก็ต้องเตรียมทำงานพรุ่งนี้ วิธีแก้ไขคือเราก็ต้องปรับเวลา ประเด็นไหนคุยได้ก็คุยก่อน แล้วค่อยมาปรับกระบวนการเขียนงานวิจัยของเราอีกที อันนี้คือข้อที่สอง

ข้อที่ 3. น่าจะเป็นเรื่องผู้ปฏิบัติขาดความรู้เรื่องบัญชี ในระหว่างการทำวิจัย ผู้ปฏิบัติที่จะต้องบันทึกบัญชี บัญชีเป็นเรื่องวิชาการ การที่เราจะเอาอะไรไปให้เขานั้น เราจึงต้องรวบรวมความรู้ก่อนนำไปให้เขา มันยากที่จู่ ๆ จะมานั่งพูดคุยกัน เราต้องรวบรวมให้เขา ต้องเตรียมความพร้อมของเราและของเขา ก่อน เราแก้ไขโดยใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการ ใช้ตัวนี้เป็นตัวหลักเลย จัดอบรมให้ความรู้แล้ว เอาตัวอย่างมา เอาเคสมาสรุป เอาเคสตัวอย่างมาให้ดูว่าทำแบบนี้แล้วจะบันทึกบัญชีอย่างไร ถือเป็นปัญหาของเราเลยที่จะทำให้กระบวนการทำบัญชีมันสำเร็จ โดยเอาตัวอย่างจริงมาใช้ในการบันทึกบัญชี

อ.บุญอยู่ : เชิญ อ.นิรันดร์ครับ

อ.นิรันดร์ : สำหรับของพวกเราที่ร่วมวิจัยนี้ จะมีปัญหาหนึ่งเรื่องเวลาเพราะแต่ละคนก็จะมีภาระการสอน ชุมชนเองก็มีภาระงาน คล้ายกับที่ อ.จินดาได้นำเสนอเมื่อสักครู ทางแก้ไขคือการปรับเรื่องเวลา และปรับในเรื่องการสื่อสารตนเองรับผิดชอบเรื่องสารสนเทศ ซึ่งมีผู้ร่วมงานหลายฝ่ายเช่น นักศึกษา ชาวบ้าน ชุมชนวิธีการก็ต่างกัน บางครั้งต้องใช้เวลาในการปรับจนการสื่อสารเข้าหากัน การใช้คำไม่เหมือนกัน บางคำคนเข้าใจไม่ตรงกัน อีกส่วนหนึ่งคือตนเองไม่เคยเขียน

ส่วนมากทำงานเทคนิค ข้อนี้เป็นปัญหาส่วนตัวเลย ไม่เคยเขียนเมื่อมาเขียนก็เขียนได้ไม่ดี การเขียนและการทำไม่สอดคล้องกัน และการเขียน การประสานงานระหว่างเรากับนักศึกษาและชาวบ้านก็ต้องปรับเยอะ เพราะวิธีการต่าง ๆ นั้นมันแตกต่างกัน วิธีแก้ก็ต้องใช้เวลาและการพูดคุย เพื่อให้ปัญหามันลุล่วงไปได้ ของผมจะไม่เยอะเพราะส่วนมากจะเป็นงานลักษณะที่เป็นผู้ปฏิบัติตามมากกว่า ปัญหาจึงไม่ค่อยมี ส่วนใหญ่จะเดินตามรูปแบบของหัวหน้าทีมหรือหัวหน้าชุมชน ซึ่งเราจะต้องปรับกลไกอยู่แล้ว

อ.บุญอยู่ : มีเขามาร่วมใหม่ ยินดีต้อนรับ อ.พิชณสินี และ ผศ.ดวงทิพย์ ตอนนี้เรากำลังคุยเรื่องปัญหาและวิธีการแก้ไขครับ เชิญ ผศ.ดวงทิพย์ครับ

ผศ.ดวงทิพย์ : ปัญหาและอุปสรรค อ.หน้อยก็คงได้พูดไปมากแล้วก็จะขอเสริม

ข้อแรกคือการรวมกลุ่มแม่บ้าน เราต้องเข้าใจว่ากลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีอายุและมีโรคประจำตัวต้องหาหมอ และอาจเป็นวัยที่หมดไฟ อาจไม่สนใจและมีเวลาน้อย อีกอย่างเขามีปัญหาที่มีความเครียด และไม่ยอมมาร่วมทำวิจัยกับเรา มาร่วมงานกับเราก็จะเสียเวลาของเขา เราแก้ไขปัญหาโดยการสร้างความใกล้ชิดกับชุมชน ทำตัวเป็นลูกเป็นหลาน ชื้อขนมมามเนยติดมาเข้าไปเยี่ยมด้วย รอจนถึงช่วงเวลาหนึ่งเมื่อเขาไว้ใจเรา ความไม่ร่วมมือและไม่ยินดีทำงานกับเรานั้นก็จะหมดไป เขาไม่รำคาญก็จะให้ความร่วมมือดีขึ้น อีกส่วนหนึ่งชุมชนมักเข้าใจว่า ทำงานวิจัยแล้วก็ต้องได้เงิน มีคนไปพูดกันว่าพวกอาจารย์มาแล้ว เดียวก็ได้เงิน ดังนั้นหลายคนอาจคาดหวังว่า ทำงานวิจัยกับเราแล้วต้องได้เงิน ซึ่งเราก็ทราบดีว่ามันเป็นเพียงแค่อำนาจ ค่าเดินทางซึ่งก็ไม่มากมายนัก ซึ่งชุมชนอาจคาดหวังตรงนี้ ข้อนี้เป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจกัน บอกกล่าวกันให้ชัดเจนก่อน

ตอนเราทำวิจัย CBR ถูกสอนมาตลอดว่าสิ่งสำคัญที่การบันทึกข้อมูลต้องยอมรับว่าในทีมของตนเองมีบางครั้งที่พลาด เราคิดว่าเพิ่งทำเมื่อสักครูหรือเพิ่งทำเมื่อเย็นนี้เองก็ไม่ได้จดบันทึก แต่กลับมาถึงช่วงบันทึกข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเราพลาด บางครั้งเราลืมประเด็นไป เรียกกลับข้อมูลไม่ได้ ดังนั้น เราต้องบันทึกข้อมูล ต้องจดข้อมูลให้ดีที่สุด ว่าเขาพูดอะไร เพราะคำบางคำมีความหมาย มีนัยยะ หลายอย่าง

อีกข้อหนึ่งคือ ปัญหาในกลุ่มผู้วิจัยเองหรือกลุ่มพวกเราคณาจารย์ ตนเองช่วยเขียน บางทีเราก็สับสนกับการเขียนระหว่างบทที่ 4 และบทที่ 5 แต่ภายหลังมีกลไกมาช่วย อ.น้ำมาช่วย ตระล่อมกันแก้ไขกันหลายรอบ ช่วยให้ทำงานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ก็รู้สึกว่าการที่มีกลไกเข้ามาช่วยทำให้งานดีขึ้น

อ.บุญอยู่ : เชิญ รศ.ดร.สุวิมลครับ

รศ.ดร.สุวิมล : ปัญหาเรื่องแรกที่เราเจอคือ Proposal แก้ไขเยอะมาก 12-13 ครั้ง แก้ไขหลายรอบมาก เปลี่ยน Format หลายรอบและใช้เวลานานกว่าจะอนุมัติจนชุมชนที่ตกลงจะทำได้ด้วยกัน เลิกทำ และต้องย้ายชุมชน จนทำให้บางครั้งรอบแรกกับรอบสุดท้าย เนื้อหาของ Proposal เป็นคนละเรื่องกันเลย ต่อมาคือพอต้องย้ายชุมชน ต้องเริ่มสัญญาใหม่ แต่เวลาน้อยลงต้องทำหวับักหวับ่า ต้องเริ่มตีโจทย์ใหม่ ต้องตีประเด็นใหม่แต่มีเวลาน้อยลง แต่ต้องมีทิศทางไปแบบเดิม ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ต้องทบทวนวรรณกรรมใหม่ เรียกว่าต้องทำใหม่ตั้งแต่ต้นเลย ในเวลาที่จำกัด นี่คือนิยามข้อแรกที่เราเจอ

ปัญหาที่สองคือเรื่องการสื่อสาร คนอื่นอาจจะไม่เป็นนะ แต่ตนเองรู้สึกว่าการสื่อสารของเราที่คุยกันไม่ค่อยรู้เรื่อง เราที่คุยกันก็สื่อสารไม่ตรงกัน โชคดีที่เรามีล่ามอีก 2 ท่านคือ อ.นิรันดร์และ ผศ.จินดา มาช่วย คุยปัญหาก็ต้องคุยผ่านล่าม

อีกปัญหาหนึ่งคล้ายกับของผู้อื่น คือเรื่องชุมชนต้องทำมาหากิน ไม่มีเวลาที่จะมานั่งคุยกับเราถึงจะมีคำตอบแทนให้เป็นค่าเบี้ยประชุมบ้าง แต่ก็ไม่คุ้มกับเวลาของเขาสักเท่าไร ดังนั้นถ้าเชิญมาที่มหาวิทยาลัย เขาก็ไม่ยินดีที่จะมา ค่าใช้จ่ายก็จะพอ ๆ กับที่นักวิจัยลงชุมชน ก็เข้าใจว่าเขาไม่อยากมา เพราะไม่คุ้มก็เข้าใจเขา

อีกเรื่องหนึ่งคือปัญหาหลัก ๆ คือเรื่องโควิด 19 ก็เข้ามาตอนที่เราริเริ่มต้นทำกับ User คืองานของเรานั้นต้องทำแล้ว Test ทำแล้ว Test งานอื่น ๆ อาจไม่ Fix แต่งานด้าน IT ต้องทำแล้วทดสอบ หลายรอบเลยกว่าจะใช้ได้ ช่วงโควิดยังไม่แรงเท่าไรก็ให้นักศึกษาลงพื้นที่เกือบทุกอาทิตย์ ลงไปทดสอบระบบกับเขาว่าเขา Ok หรือไม่อย่างไร แต่พอโควิดระบาดหนัก เนื่องจากเราเป็นคนไอที เราก็พยายามปรับจากการลงชุมชนมาใช้ IT แก้ไขแทน ก็ค่อนข้างเวิร์ค เพราะตอนนี้เราก็ประชุมกับชุมชนได้เกือบทุกอาทิตย์ผ่านการประชุมออนไลน์ สำหรับชุมชนที่ทันสมัยหน่อยก็ไม่มีปัญหา แต่อย่างชุมชนบางบัวก็อาจจะมีปัญหาหน่อย เพราะเขาเข้าถึงเทคโนโลยีไม่ค่อยได้ ก็อยากให้ดูข้อจำกัดชุมชนตรงนั้นด้วย

ข้อนี้จะเป็นประเด็นสุดท้าย คือการประสานงานของภาคีเครือข่าย ถ้าเราลงพื้นที่ไปประชุมหรือไปให้รายงานความก้าวหน้าของภาคีได้ ก็จะไม่ลำบาก แต่เมื่อโควิดระบาดการทำงานมันก็ยากขึ้น เวลาที่จำกัดก็ต้องแก้ไขปัญหาก็เร็วเหมือนเดิม ก็เป็นงานหินพอสมควร ก็เป็นภาพรวมของปัญหาและอุปสรรค

อ.บุญอยู่ : ขอเชิญ ดร.เฉลิม ครับ

ดร.เฉลิม : ปัญหาและอุปสรรคของผม จะเป็นเรื่องการเข้าถึงชุมชนมากกว่า เพราะ ปัญหาเรื่องความขัดแย้งของชุมชน เราเข้าถึงกลุ่มหนึ่งก็จะไม่ถึงอีกกลุ่มหนึ่ง เท่านั้นแหละ ถ้าจะเป็นบทเรียนก็คือ การเข้าไปครั้งแรกเราควรจะไปกับผู้ที่อยู่เหนือความขัดแย้งของทั้งสองกลุ่ม มันทำให้เข้าพื้นที่จริงบางส่วนไม่ได้ ผมเดินไม่ได้เลย เขาไม่ให้เข้า เข้าไปอาจถูกทำร้ายได้ การเข้าชุมชนจึงต้องปรึกษากับพื้นที่ที่เราทำงานอยู่ด้วย ก็เสียดายที่เราเข้าพื้นที่บางกลุ่มไม่ได้ แต่ก็มีไม่เยอะ แต่เขาเป็นพวกเจ้าถิ่นเก่า เป็นพวกบ้านหลังใหญ่เป็นคล้าย ๆ เจ้าของชุมชน ยังเสียดายที่ไม่ได้คุยกับ ซึ่งถ้ามีโอกาสก็อยากรู้เหตุผลของเขาเหมือนกันว่าทำไม คัดค้านโครงการ ถ้าแก้ไขได้ เข้าพื้นที่ครั้งแรกควรให้เจ้าหน้าที่พาไป จะได้ Contact กับชุมชนได้ หาไม่เราก็ถูกกำหนดว่าเราไปเป็นพวกกับฝ่ายนั้นฝ่ายนี้ เสี่ยงแล้ว นอกจากนี้ก็ถือเป็นปัญหาอุปสรรคเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่อยู่ในเงื่อนไขของปัญหาอะไรที่จะต้องแก้ไข

อ.บุญอยู่ : เชิญ ผศ.พัชรินทร์ ครับ..

ผศ.พัชรินทร์ : ในเรื่องของประเด็นปัญหาแรก ๆ เราเคยชินกับงานวิจัยประเภทที่เหมาะสมกับเรา เราก็ทำ ที่ไหนที่มีประเด็นปัญหาที่เราต้องการ เราก็ทำ แต่งาน CBR เป็นงานวิจัยใหม่ ที่เราไม่คุ้นชิน ใจมันอยากจะพูดแต่ต้องรอให้ชาวบ้านเข้าใจ อันนี้คือความยากของ CBR ที่จะแฉ่ความคิดของชาวบ้าน คือต้องให้ชาวบ้านเอาความคิดออกมา แต่ได้กระบวนการนี้จากพี่เลี้ยง ให้เขาวาดให้เขาเขียนอะไรก็ได้จากความคิดของเขา แล้วเรานำสิ่งความคิดเหล่านั้นมาสรุป กระบวนการแบบนี้ให้ค่อย ๆ ซึมเข้าไปถึงชาวบ้าน

ประเด็นของชาวบ้านก็เหมือนกัน (เขาก็จะบอกว่า) อาจารย์ก็คิดมาสิ จะให้ชาวบ้านคิดทำไม เพราะชาวบ้านไม่เคยคิด อาจารย์อยากได้อะไรก็ถามมา แต่มันจะไม่ใช้การคิด แต่มันไม่ใช่ เราจึงต้องมีเทคนิคและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะให้เขาคิด จนเขาชิน และนักวิจัยอาจารย์ก็ขาดความรู้และประสบการณ์ในบางประเด็นที่ทำวิจัย เราไม่ได้เชี่ยวชาญทุกอย่าง สาขาที่เราสนใจก็ใช้ว่าเราจะมีประสบการณ์ดังนั้นการค้นหาค้นหาผู้รู้จึงสำคัญ บางทีอาจจะถามจาก สกว. ด้านนี้ใครสามารถตอบคำถามได้ หรือไม่ก็ค้นจาก internet จนหาอาจารย์เจอ เช่น จาก สกสค. อย่างนี้ จะให้ความรู้กับเราได้เรื่องงานของเขา แล้วมันจะช่วยให้เราตั้งคำถามเชิงวิชาการได้

การจัดสรรเวลาทั้งของชุมชนและของอาจารย์ที่เอื้อต่อการพัฒนา ข้อนี้ต้องยอมรับว่าเขามีงานเราก็มีงาน เขามีภาระครอบครัว เราก็มีงานประจำ เราจึงต้องรู้ในเบื้องต้นว่าชุมชนมีภาระอะไร เราจะต้องวางแผนว่าเรามีสอนวันไหน เราจะมีประชุมวันไหน เราจึงต้องหาวิธีจัดการให้ได้ อย่างชุมชนพุนทรพยัคฆ์ นี้ทุก

วันที่ 20 ของเดือน เรารู้อยู่แล้วว่าวันที่ 1 วันที่ 16 นี้ก็อย่าไปยุ่ง เพราะจะไม่มีคนมา นั่นคือธรรมชาติของชุมชนบริบทของเขาคือวันหอยออก ไม่ไปไหน วันที่เครือข่ายบุกงานของเขามีวันไหนบ้างเราจะต้องรู้ตรงนั้น จะทำให้เราออกแบบและวางแผนทำกิจกรรมได้ดีขึ้นและไม่ขัดใจกัน

ปัญหาอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกับงานวิจัย เช่น ปัญหาชุมชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาส่วนตัว ปัญหาการเมืองท้องถิ่นนั้นเราต้องเป็นกลางอยู่แล้ว เราจะไม่พูดไม่ว่าจะเป็นบวกหรือลบเพราะเราไม่รู้ใครเป็นใคร ปัญหาครอบครัวเราสามารถใช้กระบวนการ CBR ก็เอาไปปรับใช้ บางทีในกระบวนการวิจัยนี้เราสามารถเอาปัญหาครอบครัวนี้แทรกเข้าไปได้ และเขานำตรงนี้ไปใช้อย่างได้ผล ทั้งบางบัวและพุนทราย ปัญหาครอบครัวก็จะแก้ได้ ปัญหาส่วนตัวอันนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับว่าเขาอยากเปิดใจแค่ไหน แต่การพูดคุยส่วนตัวก็ไม่ควรเปิดเผยสู่สาธารณะ

ประเด็นความรู้ของนักวิจัยชาวบ้าน และ NGOs ความรู้บางอย่างเขาไม่มี อันนี้เราต้องค่อย ๆ เติมความรู้ให้เขาแต่ไม่ได้หมายความว่าเราจะรู้มากกว่าเขา บางอย่างเขามีภูมิปัญญาที่จะแลกเปลี่ยนกับเราได้ บางอย่างเขาทำไม่ได้ เช่น การเขียนรายงาน เขาเขียนกระท่อนกระแท่น เราก็ต้องรับมาแล้วช่วยเขาปรับแก้ไข

ปัญหาเรื่องโควิด เจอมา 2 รอบและเราเลี่ยงไม่ได้ กระบวนการของเราที่ต้องปรับเปลี่ยนไปใช้โทรศัพท์ ใช้ไลน์ แต่ก่อนที่เราจะปรับไปใช้สิ่งนั้น เราต้องเข้าใจว่าเราต้องการอะไร ให้กำลังใจเขาก่อนนะ ไม่ใช่ว่าอยู่ดี ๆ ก็บอกว่าจะเอาโน่นเอานี่ ให้เขาเข้าใจก่อนแล้วเราก็จะทำงานได้ แต่ต้องให้เขาดำเนินการด้วยตัวเอง เช่นการทำกิจกรรม การเก็บข้อมูล แม้ว่าจะติด ๆ ขัด ๆ เราต้องยอมรับในสถานการณ์ และก็ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ การได้ข้อมูลนั้นมันสำคัญสำหรับเรา เราจึงต้องวางแผนและต้องเข้าใจว่าเรากำลังจะเอาอะไร

ผศ.ดร.ศรันพร : อุปสรรคเรื่องชื่อ หัวเรื่องงานวิจัย เรื่องวัฒนธรรมนี้เป็นชื่อที่คนไม่สนใจเลย

อุปสรรคอีกข้อหนึ่งคือสถานการณ์ของชุมชน บังเอิญช่วงทำงานเป็นช่วงเลือกตั้ง การทำงานค่อนข้างลำบาก เช่น การขอใช้ห้อง เดิมขอใช้ห้องประชุมของสำนักงานเขตเป็นที่ประชุมประจำเดือน แต่เมื่อมีการเลือกตั้ง ก็ต้องเปลี่ยนไปใช้ร้านค้าแพซัง ๆ สำนักงานเขตแทน ขณะเดียวกันซึ่งสำคัญมากคือการลงพื้นที่ก็เช่นกัน ทีมงานวิจัยส่วนใหญ่ก็มาจากหลายพรรค เวลาลงพื้นที่การทำงานก็จะยากหน่อย เช่น การเลี้ยงข้าว การตอบแทน อย่างนี้ก็จะไม่ค่อยมีคนกล้าทำกลัวพัวพันเรื่องการหาเสียง

อุปสรรคเรื่องการต่อยอดจากงานวิจัยถือว่าประสบความสำเร็จนะ เช่น เรื่องราว มันหายไปแล้ว แต่ว่าได้รับการฟื้นฟูให้กลับมาอีก โรงเรียน และเขต ก็ให้ความสำคัญให้ความสนใจมาก การต่อยอดต้องทำอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ได้รับข่าวว่าเมื่อสองเดือนก่อน ครูถอนอมเจ้าของภูมิปัญญาเพิงเสียชีวิต และลูกเขย ของแกก็เพิงเสียชีวิตเมื่อเดือนก่อนหน้านี้ ทำท่าหัวโชน อย่างนี้การต่อยอดก็จะลำบาก

อุปสรรคเรื่องสภาพแวดล้อมก็สำคัญ เช่นตลาดบางเขน เรื่องของ วัฒนธรรมจะไม่ได้ได้รับความสนใจเลยเพราะเขากำลังประสบปัญหาเรื่องการไล่ที่ดิน ตอนนี้ชุมชนก็แทบไม่เหลือแล้ว เพราะถูก ปตท. ไล่ที่

การแก้ไข เราทำได้ เรามีการประชุม ต้องรับนำเสนอให้ทุกคนรับรู้ และ ทุกคนจะได้ช่วยกันแก้ไข

ผศ.ดร.ศรินทร์พร : ขอย้อนกลับไปเรื่องประเด็นความสำเร็จ คือทีมและผู้นำชุมชน ผู้นำใน ทีมวิจัยนี้หมายถึงผู้นำชุมชน เราโชคดีที่ผู้นำทีมเป็นที่เคารพรักของชุมชน เขา สามารถช่วยโน้มน้าวชุมชนได้ เราทำงานวิจัยเป็นงานวัฒนธรรมเป็นงานทำ ด้วยใจ งานที่ทำแล้วตนเองไม่ได้ผลประโยชน์นี้จะโน้มน้าวใจยาก การดึงคนที่ รักมาร่วมทีมเป็นสิ่งสำคัญ ผู้นำที่มีความรู้ มีวิสัยทัศน์จะสามารถทำงานต่อยอด ได้ ถ้าได้ผู้นำหรือถ้ามีตำแหน่ง ที่มีบารมีมา มีความรู้ มีวิสัยทัศน์ การวิจัยจะราบรื่นขึ้น ถ้าลำพังตนเองทำนั้นถ้าไม่มีผู้นำที่มีศักยภาพเช่นนี้มาช่วยคงเลิกล้ม ไปตั้งแต่แรก ๆ แล้ว แต่ในโครงการนี้ได้ผู้นำจึงง่ายขึ้น เช่น ประธานสภาเขต ประธานคณะกรรมการการศึกษา ประธานชุมชนแห่งประเทศไทยก็ นายกโรตารี คนเหล่านี้จะมีบารมี จะทำให้การประสานงานนั้นง่ายขึ้น เช่น ห้องประชุม ห้องทำงานชั่วคราว เขาเหล่านี้จะช่วยหาสถานที่ได้ง่ายขึ้น เอาผลงานไปโชว์ ไปต่อยอดได้ง่ายขึ้น เป็นประโยชน์สำหรับการทำวิจัย

ผศ.พัสรินทร์ (เสริมภายหลัง)

การแบ่งเวลา ขณะนี้มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรเยอะมากขึ้น ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ทั้งระดับโทและเอก ซึ่งถ้าเราแบ่งเวลาได้ เราก็ทำงานวิจัยได้ แต่การแบ่งเวลาของนี้ ก็ต้องดูว่าจะตรงกับชาวบ้านหรือไม่ เรื่องความเข้าใจคนก็สำคัญ แต่ละคนก็จะมีบทบาทหน้าที่หลายอย่าง จะมีภาระหลายอย่างตามขึ้นมาด้วย ขอให้เข้าใจกันแล้วก็จะจบไม่เคืองกัน ถ้าไม่เข้าใจในทีมแล้วก็จะทำงานลำบาก

การเข้าใจคน นักวิจัยจะต้องมีความเข้าใจผู้อื่น ไม่ขุ่นเคืองกัน หาไม่แล้วก็จะทำงานด้วยกันลำบาก ต้องอดทนและมีสมาธิ ต้องใจกว้าง และต้องเปิดกว้าง เช่นการคอมเมนต์งานกัน ไม่ว่าผู้คอมเมนต์จะเป็นน้องหรือใคร ถ้ามันดีมีประโยชน์ เราก็ควรฟัง

อ.บุญอยู่ : ขอบขอบคุณครับ ...ขอพักช่วงเที่ยง นะครับ..จะกลับมาคุยอีกช่วงบ่าย เรื่องแนวทางการพัฒนางานวิจัยทั้งของโครงการและงานวิจัยของมหาวิทยาลัย

4. ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงงานวิจัย

อ.บุญอยู่ : เรื่องต่อไปจะพูดคุยเรื่องข้อเสนอแนะ..มีข้อเสนอแนะที่จะให้พัฒนางาน CBR และงานวิจัยของมหาวิทยาลัยให้ดียิ่งขึ้น ครับ อาจเป็นข้อเสนอแนะเรื่องศูนย์วิจัยฯ หรืออื่น ๆ เพื่อให้งานวิจัยท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยเจริญขึ้น เชิญ ดร.ดาวพระศุภกรครับ..

ดร.ดาวพระศุภกร : ข้อเสนอแนะ ขอเสนอข้อที่ 1. สร้างการประชาสัมพันธ์เพื่อการรับรู้ อยากให้มหาวิทยาลัยเผยแพร่เรื่องงานวิจัยเกี่ยวกับอาจารย์ ให้ทุกคนรู้ เพราะตอนนี้มีคนใหม่ ๆ เข้ามาเยอะ เขาก็จะถามว่ามีงานวิจัยอะไร มีทุนอะไร แต่เขาอาจยังไม่รู้ว่ามีการทำงานกันอย่างไรบ้าง แบบไหนบ้าง และให้มีวิธีการไปถึงคณะ อาจจะบังคับให้บุคลากรฝ่ายวิชาการ เข้ามาร่วมเวลาที่ศูนย์วิจัย ฯ จัดการอบรม อะไรทำนองนี้ อะไรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพราะเวลาที่มีการจัดงานก็จะพบว่าการมีส่วนร่วมของบุคลากรเราจะมีน้อยมาก ขณะที่ภาคีเครือข่ายภายนอกกลับเข้ามาเยอะ งบประมาณก็เป็นของเราแต่ปรากฏว่าคนของเราก็จะมีแต่หน้าเดิม ๆ อาจารย์ใหม่ ๆ ไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วม อนาคตถ้าคนกลุ่มนี้ไม่ทำก็จะไม่มีใครทำต่อ ถ้าคนเหล่านี้เกษียณก็จะไม่มีคนใหม่เข้ามาทำต่อ ขอเสนอให้ทำอย่างไรก็ได้ให้คนใหม่ ๆ พยายามเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น อีกข้อหนึ่ง อยากให้มหาวิทยาลัยสนับสนุนงานประเภทนี้และเอาไปเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายและสนับสนุนอย่างแท้จริง สนับสนุนเรื่องอุปกรณ์ เวลาประชุมก็ไม่ใช่มีคนไทยใช้อย่างเดียวแต่จะมีคนจีนมาใช้ด้วย ก็เข้าใจเรื่องข้อจำกัดสถานที่ แต่ถ้าเรามีและจัดให้เป็นสัดส่วน เป็นห้องที่สามารถเรียนรู้งานวิจัยได้เหมือนที่อื่น ๆ เขาก็จะสร้างบรรยากาศในการวิจัยให้แก่พวกอาจารย์และทำให้เรารู้สึกว่ามีบรรยากาศของการสนับสนุนงานวิจัยนะ

ผศ.พัชรินทร์ : (อธิบายเสริมท้ายข้อเสนอแนะของ ดร.ดาวพระศุภกร)

ข้อเสนอเกี่ยวกับงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเรื่องการบอกต่อและประชาสัมพันธ์ เราได้ทำเต็มที่ เราส่งไปที่คณะบดีแต่ละคณะเพื่อขอรายชื่อผู้เข้าร่วม เราไม่อยากให้แค่ส่งรายชื่อเข้าร่วม แต่มีแต่ชื่อ หรือบางครั้งมา

เซ็นชื่อแล้วก็ออกไปนี่คือ ลักษณะของอาจารย์ของเรา แต่ก็พยายามเต็มที่ ข้อ 2 อยากให้ มหาวิทยาลัยสนับสนุนห้องปฏิบัติการวิจัย เรื่องห้องศูนย์วิจัยฯ ตอนนี้เหลือห้องเล็ก ๆ ห้องเดียวก็ไม่รู้จะทำอย่างไร เขาก็อ้างว่า ผู้บริหาร กำลังจะเอาไปทำห้องเรียน นโยบายของมหาวิทยาลัยตอนนี้ คือถ้าไม่มีคน ลำพังแค่เสียงของศูนย์วิจัยฯ เสียงเดียวถ้าไม่มี Movement ของอาจารย์ที่จะมาใช้ห้อง เขาก็จะมองว่างานวิจัยไม่ได้ทำอะไร ที่เราเคยขอไว้ กรรมการสภา กรรมการการเงิน QA ของสถาบันก็ว่าห้องมันเล็กไปนะ ให้หาห้องเพิ่ม แต่ทว่าตอนนี้ เรากำลังจะย้ายไปห้อง 1210 ฝ่ายบริการกำลังขอให้ย้ายห้องและถูกทวงถามอยู่ว่าเมื่อไรจะย้าย แต่ของเยอะ ก็ยังไม่ได้ย้าย นี่คือปัญหาของศูนย์วิจัยฯ ถ้านักวิจัยคิดว่าเราน่าจะมีห้องก็ต้องปรึกษากัน ดูเหมือนว่าเขาจะบอกว่าไปใช้ห้องประชุมได้ มีเยอะแยะใช้ได้ทั่วไป คือเขาไม่เข้าใจตรงนี้ ในขณะที่กรรมการสภา กรรมการประกันคุณภาพเขาเข้าใจว่า ควรจะมีห้องวิจัย ห้องค้นคว้า ห้องประชุมที่เราจะประชุม ก็พยายามจะหาห้องแล้วให้นักวิจัยเข้ามาใช้ระบบฐานข้อมูลก็ยังไม่มีการใช้เต็มที่ เขาก็มองว่าไม่ค่อยมีการใช้งาน มันก็เลยออกเป็นรูปแบบทุกวันนี้ แต่หัวหน้าศูนย์วิจัยฯ คนใหม่ก็อาจจะมาทำต่อ

อ.บุญอยู่ : ครับ เชิญ รศ.ดร.สุวิมล

รศ.ดร.สุวิมล : ข้อเสนอเรื่องแรกเรื่องการเบิกจ่ายงบประมาณของมหาวิทยาลัยขั้นตอนมันซ้ำมาก ไม่เข้าใจว่าทำไมต้องยืดเยื้อขนาดนั้น รอกระอักเลือดเลย และหาว่าใครต้องรองบนนั้นเพิ่มเติม ต้องสำรองเงินของตนเองจ่ายอย่างเดียว

ข้อที่ 2. ข้อเสนอระบบของศูนย์วิจัยฯ ไม่ได้จะพาดพิงศูนย์วิจัยฯ นะ อยากให้ทันสมัยมากกว่านี้ เวลาส่ง proposal ไม่ต้องพิมพ์เป็นเล่มมา สามารถส่งไฟล์ได้เลย Update Status รู้ได้เลยว่าอนุมัติหรือไม่ อยากให้ระบบที่ไม่ต้องเดินไปส่งเอกสารเอง วันดีคืนดีต้องเดินไปตามเองนะ เรื่องมันจะปืหนึ่งแล้วนะ มันควรจะมีระบบได้แล้ว

อีกเรื่องคือการทำงานวิจัย พูดยกันมาเป็นหลายสิบปีมาเลย บรรจุเป็นภาระงานของอาจารย์ ตอนนี้ภาระการสอนมากสอนทั้งเสาร์และอาทิตย์ เยอะไปหมด แต่ต้องทำวิจัยไปพร้อมกันด้วย กลายเป็นภาระ แต่ตรงนี้นั้นหายไปไหนส่วนคนที่สอนวิชาเดียว มันนับภาระงานกันอย่างไร เวลาประเมินก็ไม่ต่างกัน จึงอยากทำให้เป็นระบบ เรื่องนี้ควรออกไปจากศูนย์วิจัย ฯ หรือไม่อย่างที่เรา รู้กันว่า คุณสมบัติของการเป็นอาจารย์ต้องทำงานวิจัย แต่ไม่มีคนกำกับดูแล คนที่ทำก็ทำ คนที่ฟังทำทั้งสอนก็ภาระเต็มไปหมด ฝากไว้ด้วย

เห็นด้วยกับ ดร.ดาวพระศุภร์ ที่มหาวิทยาลัยทั่วไป จะมีห้อง Research มีฐานข้อมูลให้สืบค้นมหาวิทยาลัยเองก็ไม่มีฐานข้อมูลให้ค้น แต่อยากให้

ฐานข้อมูลเหมือน Scopus ซึ่งหน้าตาเป็นอย่างไรก็ไม่เคยรู้ ไม่เคยมีใครรู้ว่าหน้าตามันเป็นอย่างไร ศูนย์ข้อมูลควรมี Facility ตัวนี้ คือมีข้อมูลให้เราเข้าไปสืบค้น ทำวิจัย ปรัชญา กัน และมีฐานข้อมูล อย่างน้อยมีระบบฐานข้อมูลแบบ Basic เอาเท่าที่ชาวบ้านเขามีก็น่าได้ ไม่ต้องเวอร์วังอลังการนัก ก็ยังดี อย่าลืมนะนี่ คือคลังสมองของ มหาวิทยาลัยมันควรทำอะไรสักอย่างแล้ว เรื่องการเผยแพร่ก็เช่นกัน อยากให้ศูนย์วิจัย จัดกระบวนการตีพิมพ์ หรือทำระบบการเผยแพร่ งานวิจัยที่ชัดเจน ไม่งั้นผู้ทำเสร็จแล้วก็เหมือนแค่ทำ มันแยกส่วนกับการขอตำแหน่งทางวิชาการ อยากให้ศูนย์วิจัยนำมาผูกกันด้วย เวลาที่คนทำวิจัยไปแล้ว ควรจะหยิบยกประเด็นใดมาเผยแพร่ต่อ เพื่อนำไปสู่การขอตำแหน่งทางวิชาการ จะได้ไม่สูญเปล่า แม้จะเป็นวิจัยชุมชนก็ตาม เราก็สามารถนำมาไปเผยแพร่ และจะได้นำไปต่อยอด มากขึ้น

ผศ.ดร.ชเนตติ : จะคล้ายๆกับ ดร. ดาวพระศุกร์ รศ.ดร.สุวิมล และพี่น้ำ เกี่ยวกับเกี่ยวกับ CBR เห็นว่าน่าจะเป็นภารกิจหลักที่อาจจะตั้งเป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเรื่องวิจัยเพื่อท้องถิ่น ม.เกริกจะสร้างชื่อเสียง Impact อาจขยายพื้นที่จากเดิมบางเขน ขยายไปสายไหม ดอนเมือง หลักสี่ เราอาจขยายไปบริเวณรอบ ๆ มหาวิทยาลัยของเรา ด้วยศูนย์วิจัยและมีศักยภาพ พี่น้ำได้ต่ออายุอยู่แล้วนะ เป็นพอ. การสร้าง Impact ของ มหาวิทยาลัยเพิ่มพื้นที่ เพิ่มคนทำวิจัย เป็นโจทย์ให้แต่ละคณะวิชา ผ่านท่านรอง หรือคณบดี คณะกรรมการบริหารศูนย์วิจัยต้องร่วมกันผนึกกำลังวางแผนที่จะดึงคนเข้ามาร่วมวิจัยเพิ่มขึ้น เพราะเรากลุ่ม 10 ก็ทำอยู่เท่านี้ เราเปิดหลักสูตรเยอะมาก เราอาจจะเสียคนทำวิจัยไปมาก เพราะภารกิจการสอนออนไลน์ออฟไลน์ ข้อนี้จะเป็นประเด็นปัญหาของนักวิจัยในอนาคตที่จะมาทำงานกับพวกเรา หรือกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ประเด็นที่ 2 ยังให้ความสำคัญซึ่งทีมกลไกและศูนย์วิจัยก็ทำอยู่คืออยากมีการฝึกอบรมเรื่องการเขียน Proposal และการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ทุกปี ให้แก่คนเก่าและคนใหม่ เพราะแต่ละคนมีบทบาทต่างกัน บางคนได้ทำงานวิจัยครั้งแรกแต่ไม่ได้เขียน เล่มที่สองอาจจะไม่ได้เขียนหรือสลับบทบาทหน้าที่กัน ตั้งเป็นธงไว้เลยว่าศูนย์วิจัยจะมีการอบรมการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ และยังให้ความสำคัญต่อประเด็นที่ รศ.ดร.สุวิมลพูด คือเรื่องของฐานข้อมูล ระบบสารสนเทศที่ทันสมัย ซึ่งเราเคยถูกหักในคณะกรรมการประกันคุณภาพระดับมหาวิทยาลัย เราถูกหักเรื่องฐานข้อมูลวิจัย ใครทำเท่าไร ได้รับเงินจากไหนอย่างไร ปีนี้ก็อาจจะถูกถามอีกเรื่องกระบวนการ กรรมการจะถามเรื่องฐานข้อมูลอีกหรือไม่ และต้องมีความทันสมัยช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลได้มากขึ้นนั่นเอง

และตัวที่ 3 ที่อยากจะพูดคือเรื่องขวัญและกำลังใจ ให้บุคลากร โดยกำหนดงานวิจัยให้เป็นภาระงานที่ชัดเจน ที่พูดกันว่าบางคนจะมีงานสอนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นภาระงานของงานวิจัยควรกำหนดให้ชัด ไม่เช่นนั้นอาจถูกปฏิเสธว่าแต่ละคนมีสอนมาก บางคนสอนเป็นสัปดาห์ สนใจแต่การสอน เพราะนับเป็นโหลด แต่ไม่สนใจงานวิจัย อาจจะมีอาจารย์ที่จะต้องสอนโท หรือเอกเท่านั้นที่จำเป็นต้องรักษาสถานภาพการเป็นที่ปรึกษา จึงจะสนใจงานวิจัยบ้าง หากเราสร้างขวัญและกำลังใจ ส่งต่อถึงตำแหน่งทางวิชาการนั้นใช่เลย เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจมีช่องทางหรือแนวทางอันสวยงามที่เราจะไปขอตำแหน่งทางวิชาการ วิจัยเพื่อสังคม ไข่มุก มันมีวิจัยอยู่หมวดหนึ่งชื่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แหะเลที่ตอบโจทย์การขอตำแหน่งทางวิชาการได้ ก็จะช่วยให้มีคนสนใจทำวิจัยแบบนี้ซึ่งมันตอบโจทย์ให้กับท้องถิ่นและชุมชน เมื่อตนเองได้มาทำ CBR รู้สึกเหมือนตนเองได้ช่วยภาครัฐ ในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นได้ดี ม.เกริกมาได้ถูกทางแล้ว

ผศ.พัชรินทร์ (กล่าวเสริมว่า)

งานวิจัยเป็นภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยอยู่แล้ว ประธานสภากองทุนเมืองเขาก็แนะนำว่ามหาวิทยาลัยควรสร้างศูนย์เรียนรู้และการวิจัย CBR ที่เกริก เพราะภาครัฐเอง ก็ยอมรับว่า ม.เกริกเรามีความโดดเด่นในงานวิจัยด้านนี้ เมื่อสัปดาห์ก่อน นักวิจัยกลุ่มวิชาการ เขามีบอกมี อ.อาวรรณ จากเชียงใหม่ และจากสวนสุนันทา ก็ได้เชิญตนเองเข้าไปร่วม เขาบอกว่า วช. แนะนำให้กลับมาที่เกริก ม.วไลยอลงกรณ์ก็ยังบอกว่าให้มาที่ เกริก สกว. เขาก็ยังบอกว่าให้มาที่เกริกนะ อ.พูนทรัพย์ที่เคยอยู่ สกว. และไปอยู่ที่ มช. ตอนนี้ เขาก็เห็นความสำคัญของ เกริก ตรงนี้ ถ้าจะสร้างคนใหม่ เราก็มาสร้างที่ต่อจากเรา ที่กำลังสร้างระบบกลไก และกลไกศูนย์เรียนรู้วิจัย CBR ที่เรา นอกจากศูนย์เรียนรู้ ก็ยังมีงานวิจัยที่สำเร็จผลคือที่ บางบัว กับพูนทรัพย์..... การขยายพื้นที่วิจัย ตอนนี้เราขยายไปพื้นที่พิมลราช พร้อมกับทีมเครือข่ายรามคำแหง จะมีสืบทอดสถาบัน ตอนนี้เราไม่คิดว่าพวกใครพวกใคร แต่เราจะคิดในรูปแบบเครือข่าย ถ้าเขามาร่วมแล้วออกไปตั้งตัวได้ก็ถือว่ามาจากเรา

การเพิ่มนักวิจัย ตอนนี้ก็ประสานงานกับน้องใหม่ไว้แล้ว และน้องใหม่หลายคนทีลาออกไปแล้ว ลาออกจากมหาวิทยาลัย แต่ยังไม่ได้ออกจากกลุ่มวิจัย ก็ประสานไว้เพื่อจะเริ่มงาน CBR ที่พิมลราช นั้ดลงพื้นที่ช่วงที่ผ่านมาแต่ลงไม่ได้เนื่องจากโควิด และกำลังจะประสานกับผู้นำชุมชน เช่น ผอ.โรงเรียนเทศบาล โต๊ะอิหม่าม มัสยิด เขาค่อนข้างจะเข้มแข็ง ถ้าหมดโควิดเมื่อไรก็จะพาไปลงพื้นที่ไปคุยดู เขาสามารถที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำได้เลย และมันมีโครงการย่อยหลาย ๆ โครงการที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวกลุ่ม

ศูนย์วิจัยฯ จะจัดอบรมตามที่อาจารย์ขอ ตั้งใจจะจัดให้มีการอบรมการเขียนฉบับสมบูรณ์จาก อ.กาญจนา แก้วเทพ ในวันที่ 26 มิ.ย. นี้ อ.กาญจนาเปรย ๆ อยากจะให้มือออนไซด์ และให้หาพื้นที่ที่เหมาะสม แต่เราก็กังไม่รู้ว่าโควิดจะไปถึงไหน ถ้าโควิดยังไม่หมด ไม่งั้นก็คงจะเป็นออนไลน์ 21 มิถุนายน นะ บอกไว้ก่อน และ อ.กาญจนารับปากแล้ว โดยเอาสี่โครงการปัจจุบันนี้เป็นกรณีศึกษา ให้ส่งรายงานอย่างน้อยก็คือ กรอบวัตถุประสงค์อย่างน้อยหนึ่งวัตถุประสงค์ ให้อาจารย์ดูแล้วอาจารย์จะนำมาเป็นกรณีศึกษา

(อ.บุญอยู่ถามแทรกว่า ผู้ไม่ได้ทำวิจัย เข้าร่วมได้หรือไม่ อ.น้ำตอบว่า ได้)

ด้านการพัฒนาสารสนเทศนั้น ตอนนี้นำพัฒนาไปช้าเนื่องจากเหตุหลาย ๆ อย่าง ทั้งในเรื่องทักษะของผู้บริหาร งบประมาณ คนทำงาน อุปกรณ์และระบบฐานข้อมูลที่อาจารย์สุวิมลพูดถึงด้วย เดี่ยวเราก็จะช่วยกันลุ้นนะ แต่ที่ผ่านมานั้นยังไม่ขึ้น เราตัวเล็กทั้งคู่ เขาอาจจะมองไม่เห็น ส่วนการจัดให้งานวิจัยเป็นภาระงานที่ชัดเจน นั้นเคยกำหนดไปแล้ว แต่มันเลือนหายไป ก็จะลองทำให้เป็นเรื่องเป็นราวอีกครั้งหนึ่ง จะผ่านทางฝ่ายบุคคลใหม่ อีกครั้ง ส่วนงบประมาณที่อยากจะตั้งให้เป็นกำลังใจกัน แต่ว่าเขามองกันหลายมุม บอกว่านักวิจัยทำงานนี้ก็ได้เงิน แต่เรารู้ว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นอย่างไร งานวิจัยท้องถิ่นจะอยู่ในมหาวิทยาลัยได้ก็ด้วยนักวิจัยท้องถิ่นอย่างพวกเรา ลำพังศูนย์วิจัย ฯ ที่มีหัวหน้าเล็ก ๆ และน้องอีกสามคน ก็คงไปไม่ถึงหรอก อันนี้ก็เป็นการตอบ

ผศ.จินดา : ข้อเสนอแนะข้อแรก คือวันที่เรามาประชุมกันเรื่องผลงานเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการ ผลงานที่จะขอตำแหน่งทางวิชาการได้จะต้องมีกระบวนการจะต้องเตรียมอะไรบ้าง จะต้องผ่านอะไรบ้างนั้น ยังจำกันได้หรือไม่ จริงแล้ววิจัยท้องถิ่นก็เช่นกัน ก็ต้องเข้าสู่ระบบนั้นเช่นกัน ดังนั้นคำถามก็คือวิจัยที่เราทำกันอยู่ในปีนี้นั้นจะนำไปขอตำแหน่งทางวิชาการได้หรือไม่ คำตอบคือไม่น่าจะได้

อ.บุญอยู่ กล่าวเสริมว่า งานวิจัยท้องถิ่นนั้นขอตำแหน่งทางวิชาการได้ แต่ที่พูดกันวันนั้น เป็นเรื่องของการบริการงานวิชาการ การเอางานบริการวิชาการมาเขียนเป็นบทความวิชาการตอนนี้เขาอนุญาตให้เอาไปขอตำแหน่งได้แล้ว เมื่อก่อนงานบริการวิชาการขอไม่ได้ แต่บัดนี้ได้แล้ว แต่งานวิจัยท้องถิ่นนั้นขอได้มานานแล้ว ถือเป็นงานวิจัยประเภทหนึ่ง

รศ.ดร.สุวิมล กล่าวว่า : เข้าใจว่าที่ อ.จินดาเอ่ยถึงนั้นน่าจะเป็นการวิจัยในมนุษย์หลายคนทักท้วงว่าหรือเป็นงานวิจัยเพื่อรับใช้สังคม อ.จินดาจึงถามยกประเด็นว่า งานวิจัยนี้กำลังทำอยู่ จะต้องนำไปเข้ากระบวนการพิจารณาเรื่องวิจัยในมนุษย์หรือไม่

ผศ.ดร.ชเนตติ : แจ้งว่าไม่ได้ ถ้าเป็นการวิจัยในมนุษย์ จะต้องผ่านเกณฑ์ผ่านกระบวนการก่อน ในวันนี้เขาถกกันเช่นนี้

ผศ.พัสรินทร์ (อธิบายนเสริม) : ถ้าเป็นงานวิจัยอยู่ในไลน์แล้วนั้นก็ได้อีก แต่หากเป็นวันนี้ก็ไม่ได้ มันต้องเป็นไปตามขั้นตอนระบบของมหาวิทยาลัยหากเราต้องการขอจริง ๆ ก็ต้องยื่นเองต่อมหาวิทยาลัยอื่น และจะต้องมีค่าใช้จ่าย ในส่วนของศูนย์วิจัย ฯ นี้ ก็ได้ต่อสู้เรื่องนี้อยู่ในคณะกรรมการจริยธรรมแล้ว แต่ตอนนี้ยังติดขัดกับปัญหาและอุปสรรคมานานจนไม่ทันการณ์ แต่ก็จะลองหาทางออกดูว่าจะทำอย่างไรกันได้บ้าง เพราะคณะกรรมการจริยธรรมของมหาวิทยาลัยยังไม่มี (สำนักวิชาการเป็นผู้ทำ) ถ้าเรารวมคิดรวมถกปัญหานี้ร่วมกัน อาจจะปรึกษากับวช. ดูว่าจะมีทางออกอย่างไรได้บ้าง

อ.บุญอยู่ : เสริมว่า งานวิจัยที่ต้องผ่านคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์นั้น เป็นเกณฑ์เข้ามาทีหลัง งานวิจัยทั่วไปต้องผ่านหมดเพราะมันเป็นงานใหม่ ถ้าไม่ผ่านกระบวนการก็จะนำไปขอตำแหน่งและเผยแพร่ในฐานะวารสารบางอันไม่ได้ เช่นในต่างประเทศบางแห่งไม่รับเลย มันเป็นเกณฑ์ใหม่ที่เพิ่งเข้ามาสัก 1-2 ปีแล้ว แต่ไม่ได้หมายถึงงานวิจัยท้องถิ่น หากงานวิจัยสังคมก่อนหน้านี้ ผ่านคณะกรรมการรีวิแล้วก็ขอตำแหน่งได้ แล้วล้วนผ่านหมด แต่ที่ต้องผ่านคืองานวิจัยรับใช้สังคม เช่น เราไปจัดอบรม จัดโครงการพัฒนาหมู่บ้าน เช่นมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เขาทำเป็นโครงการแต่ไม่ได้ทำวิจัย แต่เขาทำต่อเนื่องต้องจำแนกให้ชัดเจน งานวิจัยท้องถิ่นคืองานวิจัย สกว. แต่ตอนนี้นงานวิจัยเกือบทั้งหมดต้องผ่านคณะกรรมการจริยธรรม ซึ่งตอนนี้มหาวิทยาลัยของเราก็กำลังจัดตั้งอยู่

ผศ.ดร.ชเนตติ : ถ้าเช่นนั้น อย่างไรงานวิจัยที่พวกเราทำแล้วในปี 63 ซึ่งคืบหน้าไปราว 60-70 % แล้ว จึงขอเสนอเรื่องขอให้ศูนย์วิจัยฯ พลักดันให้มหาวิทยาลัยจัดตั้งคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์หาไม่แล้วผู้ทำวิจัยในปี 64 จะขอตำแหน่งไม่ได้ ซึ่งศูนย์วิจัย ฯ เคยพลักดันเรื่องนี้มานานแล้ว พลักดันขนาดผ่าน วช. แล้วแต่มหาวิทยาลัย ไม่ได้ทำงานต่อ และ ศูนย์วิจัย ฯ ก็ถูกห้าม แต่ที่ซ้ำเพราะติดกระบวนการอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย มาแล้วแต่ตอนนั้นถูกห้ามมาครั้งหนึ่งตอนนี้ขอเสนอให้ศูนย์วิจัยฯ ช่วยพลักดันอีกครั้งหนึ่ง หาไม่แล้วจะเกิดผลกระทบต่องานวิจัยของมหาวิทยาลัยทั้งหมด ทั้ง ป.โท ป.เอก สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ทั้งหลายล้วนต้องผ่านคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์หาไม่จะใช้อะไรไม่ได้เลย

อ.จินดา : ดังนั้น ในฐานะที่เปิดเผยประเด็น จึงขอให้สำนักวิชาการ หรือศูนย์วิจัย ฯ หรือใครก็ตามให้ช่วยสร้างกระบวนการทำผลงานของวิชาการ ไม่ว่าวิจัยชุมชนท้องถิ่น หรือบทความวิชาการก็แล้วแต่ สร้างกระบวนการให้คนที่ทำงานเหล่านี้

แล้วต้องทำอะไรบ้าง 1 2 3 4 เขาจะรู้ว่าเขาต้องทำอะไรบ้าง ถ้าจะนำงานวิจัยไปขอตำแหน่ง เขาจะรู้ว่าเขาต้องเตรียมตัวอย่างไรบ้าง จะได้เตรียมตัวให้ครบถ้วน

ข้อ 2. งานวิจัยท้องถิ่นยังไม่ยั่งยืน เคยพูดกันว่างานวิจัยวิชาการทำแล้วเก็บชิ้นทิ้ง ไม่มีการนำไปใช้ต่อ แต่งานวิจัยของเราเพื่อพัฒนาชุมชนสามารถนำไปต่อยอดได้ แต่มหาวิทยาลัยกลับนำไปใช้ต่อหรือนำไปใช้ประโยชน์กับชุมชนนั้นน้อยมาก เช่น ของพื้ น้ำ โอเคเลย แต่ของ ดร.ดาวพระศุภร์ ผศ.จินดา มันได้แค่ ณ ช่วงนั้นเราถอยมาแล้วชาวบ้านก็ไม่ได้ทำต่อ วิธีการแก้ไข เวลาทำน่าจะมีเฟส 2 ต่อ คือ ถ้าทำเฉพาะเฟส 1 มันจะไม่ได้อะไร เฟส 1 เพียงได้เรียนรู้ แต่ถ้าวิจัยใดมองแล้วมีความเป็นไปได้ น่าจะสานต่อและเป็นประโยชน์แก่ชุมชนในอนาคต เราก็มาสร้างเป็นเฟส 2 ต่อ ก็จะพัฒนาให้งานวิจัยเกิดความยั่งยืนได้

ข้อ 3. การทำงานวิจัยจากประสบการณ์ของตนเองที่ทำกับ ดร.ดาวพระศุภร์ ถ้าเป็นไปได้การลงพื้นที่แต่ละพื้นที่ น่าจะลองคิดหัวข้อวิจัยไว้สำหรับแต่ละชุมชน ยังไม่แน่ใจว่าข้อจำกัดของนักวิจัยเมื่อลงทำวิจัยนี้ จะสามารถทำพร้อมกันสองเรื่องได้ไหม ถ้าทำไม่ได้ เอาคนใหม่มาเรียนรู้ด้วยได้ไหม เราเอาคนที่ทำสองเรื่องและคนทำเรื่องเดียวมาเรียนรู้ร่วมกัน เชื่อว่าวิธีการแบบนี้จะช่วยสร้างความแข็งแกร่ง สร้างความร่วมมือในการทำงานวิจัย จะเห็นวิธีการสร้างแรงจูงใจร่วมกันทำวิจัย สร้างสายสัมพันธ์ สร้างกลไกสำหรับงานวิจัยได้

ข้อ 4. การเขียนผลงานฉบับสมบูรณ์ ซึ่งตอนนี้ศูนย์ก็จัดทำอยู่แล้ว คือการอบรมเลือดใหม่ คือการพัฒนาโจทย์ การเขียนผลงานต่างๆ ดังที่ อ.น้ำได้เอ่ยถึง ซึ่งอาจจะแบ่งการอบรมการพัฒนาโครงการเป็น 1 2 ออกจากกันเป็น Section เพราะคนที่พัฒนาโครงการได้แล้ว ก็จะได้ไปต่อเรื่องการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ อยากให้ทำแต่เนิ่น ๆ คือถ้าทำ 1 2 แล้วส่วน 3 4 อยากจะให้ทำเลย เพราะระหว่างที่เขาเก็บข้อมูล เวลาลงชุมชนจะได้นำความรู้ไปเตรียมทำวิจัย จะได้รู้ว่าจะเก็บประเด็นอะไรสำหรับงานวิจัยของเขาในแต่ละพื้นที่

ผศ.พัชรินทร์ : กล่าวเสริมว่า ข้อนี้เราวางแผนไว้แล้ว และด้วยความที่เราไม่ได้ทำงานกับคนคนเดียว เราทำกับ สกว. เขาก็เคยมีแผนหนุนเสริม วช. ก็มีแผนหนุนเสริม แต่เพราะเครื่องมือในการเก็บข้อมูลของ TDRI ใหม่นี้ เช่น เรื่องความเหลื่อมล้ำ แต่มันไม่ทันกัน เขาก็พยายามผลักดันแต่มาถึงเราไม่ทันพอโควิดมา มันจึงเลื่อนเลยมา บางอย่างต้องตัดออกไปเพราะมันเลยเวลาแล้ว เช่น วิเคราะห์-สังเคราะห์ ตอนนี้ก็เลยแล้ว ถ้าสมมติว่าพวกเราจะจัดก็คงต้องจัดกันเอง เรา

อาจจะเชิญ อ.กาญจนา มา ท่านก็ OK อยู่จะมาในส่วนของการเขียนงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ได้

อ.บุญอยู่ : ต่อไปก็เป็น ดร.เฉลิม อ.นิรันดร์ และ ผศ.โกญจนาท นะครับ

อ.นิรันดร์ : ที่ทุกท่านเอามา ของตนก็คล้ายคลึงกัน

เรื่องคนใหม่คนเก่าก็สะท้อนถึงองค์กรของเราด้วย เพราะคนเก่าคนใหม่ยังเดินไปด้วยกันได้ดีสมบูรณ์ขนาดไหน อ.น้ำพยายามผลักดัน แต่การบริหารมหาวิทยาลัยเอาแค่นี้ เขาอาจไม่ได้มองมาที่คนทำงานแต่ต้องการให้ทำ ดังนั้นเวลาทำจึงไม่ราบรื่น คนใหม่ก็มีภาระงาน ก็มองไปอีกด้านหนึ่งดังนั้นงานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นคนเดิม คือชวนกันมาร่วมกันทำ คนใหม่ก็จะมองและใช้รูปแบบการบริหารอีกแบบหนึ่ง ผู้บริหารน่าจะเข้าใจ น่าจะมองเห็นว่าเหตุใดมันจึงเดินไปด้วยกันลำบาก

ปัญหาอื่น ๆ ก็คล้ายกับหลาย ๆ ท่านที่พูดกันถึงเรื่องงานวิจัย เราก็เรียนรู้กันมาทุกปี จะดีขึ้นบ้างก็เป็นรูปแบบดีขึ้น พัฒนาขึ้น แต่ผู้ที่เข้ามาทำงานก็ยังคงพัฒนาอีกหลายอย่าง ภาระการสอนก็เป็นประเด็นคล้ายกัน คนสอนก็สอนไป เชื่อว่าหลายคนก็มองเห็นคล้ายกัน รุ่นนี้อีก 3-4 ปีก็เกษียณแล้วก็คงต้องให้คนรุ่นใหม่เข้ามาผลักดันต่อไป

ดร.เฉลิม : ก็เห็นคล้ายกับท่านอื่น ประเด็นเรื่องการตั้งคณะกรรมการจริยธรรมหลายแห่งก็ทำไปแล้ว ไม่น่าตั้งยาก มองไม่เห็นขีดจำกัดเลยถ้าเราจะตั้งขึ้นมาจริง ๆ ก็ขอเสนอข้อนี้ข้อหนึ่ง

ข้อ 2. ส่วนเรื่องคนใหม่นั้นเห็นด้วยอย่างยิ่ง ว่าเราระดมมาก่อน บางคนจะทำหรือไม่ ไม่เป็นไร ระดมมาก่อน บางคนถนัดหรือไม่ ไม่เป็นไร คนรุ่นใหม่มีวิธีคิดของเขา บางคนไม่ถนัด CBR แต่ถนัดอย่างอื่นก็เอามาก่อน มีทางเลือกที่หลากหลาย ส่วนเขาจะมาหรือไม่ก็คงเป็นหน้าที่ของเขาแล้ว อย่างที่อ.นิรันดร์พูดแล้วว่าบางคนอาจกังวล องค์กรใหญ่เขาอาจกังวลเรื่องภาพรวม ก็ไม่เป็นไร ฝ่ายเราก็ระดมไปตามหน้าที่ของเรา อย่างชุดเราชุดนี้ก็คือว่าทำงานได้ OK แล้ว

ผศ.โกญจนาท : ทุกคนก็เสนอไปเกือบหมดแล้ว ตามที่ ดร.ดาวพระศุภร์ และ รศ.ดร.สุวิมลเสนอ ตนเองเห็นด้วยทั้งหมด การผลักดัน CBR นั้น ดังที่กล่าวว่า รามคำแหงก็สนใจ สกว. ก็ผลักดันให้เปิด กลายเป็นว่าภายนอกเห็นความสำคัญของ CBR และเห็นความเข้มแข็งของนักวิจัยของเรา แต่ภายใน บางที่ต้องมีกระบวนการชักจูงเขา ทำให้เขาเข้าใจ ยกตัวอย่างตนเองเมื่อเริ่มเข้ามาทำงานก็ไม่รู้อะไร ค่อยเริ่มจาก Learning by doing จึงค่อย ๆ เก็บประเด็น ค่อย ๆ

เข้าใจ ถ้าเราให้นักวิจัยรุ่นใหม่เข้ามาร่วมกับ CBR เขาจะเริ่มเรียนรู้และเข้าใจ CBR มากขึ้น ค่อยดึงเขาเข้ามาร่วม มาช่วยกันตามพี่ไปดู ตามอาจารย์ไปดู เรื่องกระบวนการหรือกลไก อย่างเพิ่งใจร้อน อย่าเพิ่งรีบให้คนใหม่คิดหัวข้อให้ได้ อย่างตนเอง พอเป็นเรื่องนิติศาสตร์ อ.ปรีชา ก็มอบให้ทำเลย จริง ๆ ก่อนที่ตนเองจะทำนั้น ต้องถามว่าเราต้องมีข้อมูลของชุมชนมากน้อยแค่ไหน เราไปสำรวจมาแล้วไหม แล้วเนื่องจาก CBR เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา ต้องมีความอดทน ถ้าจะเอาเร็ว ๆ ก็จะทำลำบาก ผมเข้าใจคนรุ่นใหม่เหตุใดไม่ยอมมาทำ CBR เพราะมันยุ่งยาก กระบวนการซับซ้อนต้องลงพื้นที่บ่อย อย่างของผมนี่เดิมก็ไม่อยากลงพื้นที่ เพราะงานวิจัยสายนี้ส่วนใหญ่ก็ค้นในห้องสมุดก็ทำวิจัยได้แล้ว ที่ทำมานั้นก็ได้อยู่แล้ว จึงอยากฝากฝ่ายกลไกว่า ทำความเข้าใจเบื้องต้น ที่ศูนย์วิจัย ฯ ทำอยู่แล้วก็ดี เช่น การถอดบทเรียน ไปสำรวจข้อมูล อันนี้ได้อยู่แล้ว อยากให้เติมเต็มเทคนิคของการทำ CBR ในแต่ละขั้นตอน โปรดเข้าใจว่าคนที่ทำอยู่ตอนนี้ เขียนอยู่แล้วแต่ผู้มาใหม่นั้นยังไม่เขียน ดังนั้น จึงโปรดค่อย ๆ เติมเต็ม ในบางเรื่องต้องให้เขาทำความเข้าใจด้วย

ข้อเสนออีกเรื่องคือการขอตำแหน่งทางวิชาการโดยการทำงานทำวิจัยเพื่อรับใช้สังคม ถ้า อ.น้ำเคยคุยกับ อ.อาวรรณ ผมเคยไปอบรมกับท่านที่เชียงใหม่ เกี่ยวกับการเขียนบทความเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการหรือเป็นส่วนหนึ่งของการนำไปขอ ถ้ามีการอบรมเกี่ยวกับการเขียน วิธีการ การถ่ายทอดจะดีมาก และเวลาจะทำวิจัยเราควรตั้งเป้าไว้เลยว่าอยากทำอะไร อะไรที่ควรเก็บประเด็นแล้วนำไปเขียนได้ ตรงนี้จะช่วยให้เราเห็นว่ งานวิจัยนี้ไม่ใช่เพียงแค่ช่วยชาวบ้านแต่ มันยังช่วยให้เห็นว่าเราเองก็นำไปใช้ประโยชน์ได้ และอยากให้เห็นว่ งานวิจัยบางงาน สามารถนำไปต่อยอดให้เป็นงานวิจัยเชิงองค์ความรู้ได้ด้วย อยากให้ศูนย์วิจัย ฯ ทำในหลักนิติศรับว่ งานวิจัยนี้เอาไปขอตำแหน่งทางวิชาการได้ ดึงไปใช้ในการเผยแพร่ความรู้ก็ได้ ดึงไปใช้ต่อยอดเป็นงานวิจัยเพื่อองค์ความรู้ก็ได้

ส่วนประเด็นการหนุนเสริมอื่น ๆ เช่น เรื่องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2-3 เดือน ครั้งอย่างในกลุ่มเราเองเช่นนี้ ไม่จำเป็นต้องระดับ สกว. หรือ วช. ก็ได้มันก็จะเป็นการสร้างบรรยากาศ นักวิจัยจะได้พบกันบ่อยขึ้น อบอุ่นมากขึ้น แน่นแฟ้นมากขึ้น มีกำลังใจมากขึ้น

ผศ.พัชรินทร์ (เสริม) : ส่วนของข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนางานวิจัย ตอนนี้ศูนย์วิจัยผลักดันให้เกิดโครงการ ศูนย์วิจัย ฯ และกลไกตั้งศูนย์เรียนรู้งานวิจัยที่ ม.เกริก และศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่วิจัยของ ม.เกริกที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งมี 2 แห่งคือที่บางบัว และพุนทราย นักวิจัยร่วมเป็นสมาชิกของศูนย์เรียนรู้ ข้อนี้ประชาสัมพันธ์ให้ทราบกัน ว่ ถ้าเราให้ความสำคัญอยากผลักดันให้เกิดศูนย์เรียนรู้แต่นักวิจัยไม่ให้ความสำคัญ ก็จะยากเหมือนกัน จะขอให้นักวิจัยร่วมเป็นสมาชิกของศูนย์

เรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ที่ มหาวิทยาลัยก่อน แล้วจึงเป็นที่ปรึกษาของศูนย์วิจัยในพื้นที่ เพื่อถ่ายทอดกระบวนการวิจัย CBR ให้กับรุ่นน้องก่อน และร่วมกันผลักดันให้งานวิจัย CBR เข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอนด้านการวิจัย บางมหาวิทยาลัยเขานำไปใช้แล้ว เช่น มมส. สนับสนุนให้อาจารย์ผู้ทำวิจัย มีช่องทางนำผลงานไปใช้ประโยชน์ เช่น ต่อยอดงานวิจัย อาจารย์ทำได้ถ้าเห็นช่องทางทำได้เลย ถ้ารอให้ศูนย์วิจัย ๔ ต่อให้บางที่ต่อไม่ติด แต่ถ้าตัวผู้ทำวิจัยเห็นช่องทางก็ทำได้เลย เช่น สารสนเทศนี้ สามารถต่อยอดกับเขตได้เลย เพราะผู้อำนวยการเขตสนใจและให้การสนับสนุนอยู่แล้ว กระทรวงดิจิทัลก็สนับสนุนหากันโควิด อยากจัดสัมมนาแลกเปลี่ยน ตรงนี้แอบใส่กระบวนการอบรมที่ อ. โภษะน้อยถึงเมื่อครู อยากจัดแต่เพราะติดโควิดมา 2 รอบแล้ว งานนี้ไม่ใช่เฉพาะ CBR อย่างเดียวแต่อยากเชิญนักวิจัยองค์ความรู้ไปด้วย จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ซึ่งเขาน้อยใจว่าเราไม่ให้ความสำคัญแก่เขา แต่จริง ๆ แล้วเราตั้งบให้เขาถึง 2.5 ล้าน งบวิจัยชุมชน 5 แสนต่อปี เราอยากเกิดความยั่งยืนในงานวิจัยใช้ CBR ในการแก้ไขปัญหาสังคม นำไปสู่การใช้ CBR ลดความเหลื่อมล้ำ อันนี้ตอบสนองนโยบายระดับชาติ สนับสนุนการเขียนบทความเผยแพร่ เราก็อยากจะจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ข้อนี้ได้คุยกับวารสารนิด้า ถ้าเราาร่วมกันจัดงานสัมมนาเพื่อเผยแพร่ผลงาน เวลาเราส่งบทความเราก็เหมือนกับมีเครือข่ายวารสาร เราไม่ได้ฮั้วกันแต่เราทำเป็นระบบ เราสามารถส่งไปได้ เพราะถ้าฮั้วกัน TCI รู้ก็จะโดนเล่นงาน เราจึงใช้เชิงวิชาการเพื่อให้เรามีที่ตีพิมพ์ได้หลากหลาย นำงานวิจัยมาเป็นส่วนหนึ่งของภาระงานอาจารย์ เคยทำไว้ครั้งหนึ่งแล้ว แต่คณะกรรมการของมหาวิทยาลัยไม่เห็นด้วยกับการสร้างระเบียบ แต่ว่าจะใช้ก็ประกาศเป็นคำสั่งไปเลย แต่โดยระบบแล้วควรมีระเบียบไว้รองรับคำสั่ง แต่คงต้องรอคนใหม่เข้ามาผลักดันต่อ การผลักดันให้มีคณะกรรมการจริยธรรม ข้อนี้ทำเต็มที่แล้วและจะทำต่อไป เชิญชวนให้นักวิจัยรวมตัวกันเพื่อสร้างพื้นที่ในการเรียนรู้งานวิจัย CBR และงานวิจัยองค์ความรู้ในมหาวิทยาลัยถ้าทุกคนฝากไว้กับศูนย์วิจัย ๔ ศูนย์ก็ขอฝากไว้กับทุกคนด้วย ถ้าสร้างห้อง สร้างห้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ก็ต้องมีคนใช้ นื่อง ๆ เตรียมซากาแพไว้แล้วแต่ยังไม่เห็นมีคนมาใช้ เราต้องมี Movement ให้เขาเห็นถ้าไม่มีคนใช้ เขาก็ไม่ให้

ผศ.ดวงทิพย์ (หน้อย) : งานที่ทำเรื่องแม่บ้าน พอได้อาจารย์ทางนิเทศศาสตร์เข้ามาช่วย ดังนั้นถ้าทีมมีนักวิจัยหลายคนหลากหลายทีมก็จะมีประโยชน์มาก เช่น เรื่องการสื่อสาร การถ่ายรูป ทำคลิป แม่บ้านเขาจะชอบมาก จะทำให้การสื่อสารง่าย งานวิจัยน่าสนใจความหลากหลายของนักวิจัยจะช่วยสร้างกิจกรรมที่น่าสนใจสำหรับชุมชนและเปิดใจเขาได้มากขึ้น

ประเด็นเรื่องการพัฒนาศูนย์วิจัยนี้เห็นด้วยกับ ผศ.พัชรินทร์ ตอนนี้อยู่ความชัดเจนจากมหาวิทยาลัยเห็นว่าผ่านแล้ว อนุมัติแล้วก็ยังรอประกาศอยู่ และเห็นว่าต้องพัฒนาต่อเนื่อง เรื่องห้องก็มีการพูดกันไปแล้ว

ประเด็นเรื่องการขอตำแหน่งเคยจัดทำแต่มีไว้ ที่เคยร่วมกับ ผศ.ดร.ชเนตติ จัดทำลำดับคะแนนสำหรับคนทำวิจัยไว้แล้วมีแต่มีคะแนนทำไว้หมดแล้วแต่ยังไม่มีการหยิบมาใช้ ตอนนี้จะช่วยผลักดันต่อผ่านรองวิชาการ ว่าให้นำสิ่งเหล่านี้มาใช้มหาวิทยาลัย ตั้งมา 60 ปีแล้ว แต่เหมือนไม่มีอะไรเลย เหมือนมหาวิทยาลัยใหม่เหลือเกิน เคยมีอาจารย์ 2 ท่านเคยใช้ CBR ขอตำแหน่งแล้ว และได้ด้วยจึงขอ Confirm ว่าทำได้ แต่จำชื่อไม่ได้

ส่วนประเด็นปัจจัยความสำเร็จ เรื่องการแบ่งเวลา ขณะนี้ มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรเยอะมากขึ้น ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ทั้งระดับโทและเอก ซึ่งถ้าเราแบ่งเวลาได้ เราก็ทำงานวิจัยได้ แต่การแบ่งเวลาของนี้ ก็ต้องดูว่าจะตรงกับชาวบ้านหรือไม่ เรื่องความเข้าใจคนก็สำคัญ แต่ละคนก็จะมึนบทบาทหน้าที่หลายอย่าง จะมีภาระหลายอย่างตามขึ้นมาด้วย ขอให้เข้าใจกันแล้วก็จะจบไม่เคืองกัน ถ้าไม่เข้าใจในทีมแล้วก็จะทำงานลำบาก

การเข้าใจคน นักวิจัยจะต้องมีความเข้าใจผู้อื่น ไม่ขุ่นเคืองกัน หาไม่แล้วก็จะทำงานด้วยกันลำบาก ต้องอดทนและมีสมาธิ ต้องใจกว้าง และต้องเปิดกว้าง เช่น การคอมเมนต์งานกัน ไม่ว่าผู้คอมเมนต์จะเป็นน้องหรือใคร ถ้ามันดีมีประโยชน์ เราก็ควรฟัง ส่วนเรื่อง QA นั้น เราทำในวันที่ 2 พ.ย. ได้ทั้งวัน และในวันที่ 2 พ.ย. นี้ก็จะมีการตรวจทั่วทั้งมหาวิทยาลัย

หัวข้อที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ผศ.พัชรินทร์ : เรื่องกระบวนการเบิกเงินของ วช. หรือของมหาวิทยาลัยนั้น เราก็ผลักดันเต็มที่แหละนะ แต่เขามีขั้นตอนของเขา แม้จะช้าแต่ก็ทำอย่างเต็มที่เช่นกัน ถ้าเราส่งเอกสารเสร็จเขาก็จ่ายให้เรา ส่วนของ วช. นั้น เขาช้ากว่า สกว. นิดหนึ่งตรงที่เขาเพิ่มเรียนรู้เรื่อง CBR ช้า แต่ก็ขอให้เข้าใจเขา เขาทำไม่ได้ทำเองแต่ให้ จนท.คลังช่วย ซึ่งมีส่วนงานอื่น ๆ เสริมอยู่ เราก็เข้าใจเขาหน่อยนะ

เรื่องการสร้างกลไก (อย่างที่ ดร.ดาวพระศุภกรกล่าวถึง) อยากให้มีระบบและกลไก อยากให้มีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้เหมือนสมัย อ.พี. นะ เดิมเราอยากออกไปต่างจังหวัดเพื่อทำข้อมูลให้ชัดเจน แต่สถานการณ์โควิด ก็ยังทำอยู่นะยังไม่ได้สูญหายหมด หมดโควิดเมื่อไร เราจะทำต่อ แต่ถ้าไม่หมดก็ทำได้แต่ออนไลน์ แต่เราก็พยายามหนุนเสริมเต็มที่ พยายามวางแผนล่วงหน้า ตั้งแต่การพัฒนาโจทย์ การเขียน CP เครื่องมือวิเคราะห์ สังเคราะห์ การเก็บข้อมูล

การเขียนรายงาน เราทำเต็มที่นะเพื่อการเก็บรายละเอียดสิ่งที่ต้องการ เราทำทุกขั้นตอนอยู่นะ แต่เพราะโควิด ก็ฝากเป็นกำลังใจให้กันและกันด้วย

มีประเด็นใดบ้างเกี่ยวกับงานวิจัย CBR ที่เราเห็นว่าทำแล้ว แต่ยังไม่ครอบคลุม มีไหม เชิญ

ผศ.ดร.ศรินทร์พร : เรื่องระบบพี่เลี้ยงงานวิจัยยังมีอยู่ใช้ไหม ฝากว่าเรื่องพี่เลี้ยงวิจัยชุมชนนี้ขอให้ลงพื้นที่และทำความเข้าใจกับชานอ้อยอย่างลึกซึ้งให้มากขึ้น ตนเอง เดิมเคยลงพื้นที่และงานของตนเองเป็นงานเชิงวัฒนธรรม พี่เลี้ยงก็แนะนำให้ทำแผนที่เดินดิน ก็เสียเวลาทำไปนานหลายเดือน จนเมื่อผ่านไปประมาณ 50 % ผู้ทรงบอกว่าแผนที่เดินดินไม่จำเป็น ผู้ทรงบอกว่า เราทำเรื่องสืบสานและฟื้นฟูแผนที่เดินดินไม่จำเป็น เราเป็นนักวิจัยใหม่ ฟังแบบนี้ก็ไปไม่เป็น ไม่รู้ว่าที่ถูกต้องควรเป็นอย่างไร อยากได้คำแนะนำที่ถูกต้อง เพราะเราก็กใหม่ เราไม่รู้ว่าที่ถูกต้องจะต้องทำอย่างไรจริงๆ

ผศ.พัชรินทร์ (เสริม อ.แหม่ม) : กรณีพี่เลี้ยง ตอนนั้น ติดตามทีมวิจัยตลอด อยากรู้ว่าทีมจะลงพื้นที่เมื่อไร แต่ได้รับข้อมูลเพียงครั้งเดียว ของทีม ดร.ดาวพระศุภร รศ.ดร.สุวิมล เขาบอกล่วงหน้าจึงลงไปช่วยได้ ทีมกลางจะลงไปช่วยหนุนเสริมได้ ส่วนเรื่องแผนที่เดินดินนั้น ตนเองเห็นว่าสำคัญมาก เพราะหากไม่มีแผนที่เดินดินแล้วจะรู้แหล่งวัฒนธรรมได้อย่างไร กรณีผู้ทรงไม่เห็นด้วยนั้น ตนเองคิดว่าผู้วิจัยต้อง Defend ให้ได้ว่า แผนที่เดินดินสำคัญ แนะนำให้ต่อยอดในงานของอ.แหม่มนี้ทำหลายอย่างไว้น่าสนใจมาก แผนที่เดินดินทำให้เรารู้จักรากฐานวัฒนธรรม แหล่งวัฒนธรรมสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นการท่องเที่ยวเชิงชุมชนได้เลย อยากให้ต่อยอด เขตก็สนใจ โรงเรียนก็สนใจ โดยเฉพาะเรื่องหุ่นกระบอกน่าสนใจมาก และสามารถต่อยอดได้เลย อยากให้ทำต่อยอด

อ.นิรันดร์ กล่าวเสริม อ.น้ำ) : แผนที่เดินดินสำคัญจริง ๆ ในงานของตนนั้น เดินหลงในชุมชนอยู่หลายครั้ง หากไม่มีคนมาชี้บอก เราไม่รู้เลยว่าอะไรอยู่ตรงไหน แผนที่เดินดินมันสำคัญ ทำให้เรารู้จักชุมชนมากขึ้นจริงๆ มันช่วยสร้างความสัมพันธ์ของเรากับชุมชนเหมือนคอย ๆ ต่อ จึกชอว์ หากเรา Defend ว่าแผนที่ชุมชนมันช่วยสร้างการมีส่วนร่วมแต่ละยุคแต่ละสมัย แต่ละโซน น่าจะได้

ผศ.พัชรินทร์ (กล่าวเสริมต่อ) : เครื่องมือสำคัญ 3 อย่างของพื้นที่วิจัย CBR ใหม่ คือ 1. บริบทชุมชน มันจะตอบเราได้หมด 2. Timeline จะทำให้เห็นความเป็นมาของชุมชน 3. ปฏิทินวัฒนธรรม ตอบได้เลย ชาวบ้านจะรู้ด้วย เรารู้ด้วย สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย สอนให้บอกจุดสำคัญของชุมชนได้ เป็นเครื่องช่วยสร้างสัมพันธ์ในชุมชนได้อย่างดี

อ.นิรันดร์ : เรื่องที่ตั้งศูนย์ข้อมูลวิจัยนี้ น่าจะเป็นขั้นที่หนึ่ง (เสริมของ รศ.ดร.สุวิมล)

ผศ.พัสรินทร์ : ได้ทำแล้ว แต่ทางมหาวิทยาลัยยังไม่ให้ คณะกรรมการหลักเขายังไม่ยินดีให้ ดังที่ทุกคนได้ทราบข่าว

รศ.ดร.สุวิมล (กล่าวเสริม) : ระบบนี้ไม่ต้องใช้เงินมากเพียงทำฐานข้อมูลเล็ก ๆ ก็ใช้ได้ แล้ว อาจจะต้องผลักดันผ่านงานสารสนเทศของ อ.ชัยมาศ เราอาจผลักดันผ่านประเด็นประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัยและเสริมด้วยระบบเทคนิคจาก อ. หน้อย หรือผลักดันผ่าน อ.คณิต ด้วยระบบไม่ต้องทำให้ยุ่งยาก ระบบไม่ได้ใช้เงินมาก

ดร.ดาวพระศุภร์ กล่าวเสริม รศ.ดร.สุวิมลว่า : ในที่ประชุมประกันคุณภาพครั้งที่แล้ว คณะกรรมการก็กล่าวถึงเรื่องนี้ว่าไม่ต้องทำอะไรให้ยุ่งยาก แค่ Excel ก็ได้แล้ว ประเด็นเรื่องประกันคุณภาพนี้ อาจเป็นช่องผลักดันให้เกิดศูนย์วิจัย ๔ ขึ้นอีกทางหนึ่งได้ แต่คงจะต้องมี Commitment งานจะเดินได้ดีกว่า

ดร.ดาวพระศุภร์ (เสริม อ.แฮมม) : ในประเด็นผู้ทรง ปกติแล้วผู้ทรงก็อาจเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ บางคนผู้ทรงคนเดียวกัน ยังเปลี่ยนแปลงความคิดของตนเลย คล้ายสมัยเรียน ป.เอก เรื่องแผนที่เดินดินนี้ ถือเป็นเครื่องมือของเรา เราจึงต้องมั่นใจ ถ้าเราใช้มันแล้วเกิดประโยชน์ บางครั้งเราก็ต้องรู้ด้วยตัวของเราเอง ไม่จำเป็นต้องแย้งกับผู้ทรง ตนเองก็รู้จักแผนที่เดินดิน แต่ไม่ใช่ ไม่รู้ว่าทำไมต้องเดินดิน จนมาเห็นงานของ ผศ.พัสรินทร์ตาจึงสว่างขึ้น ชัดขึ้นและมั่นใจมากขึ้น

ผนวก ข

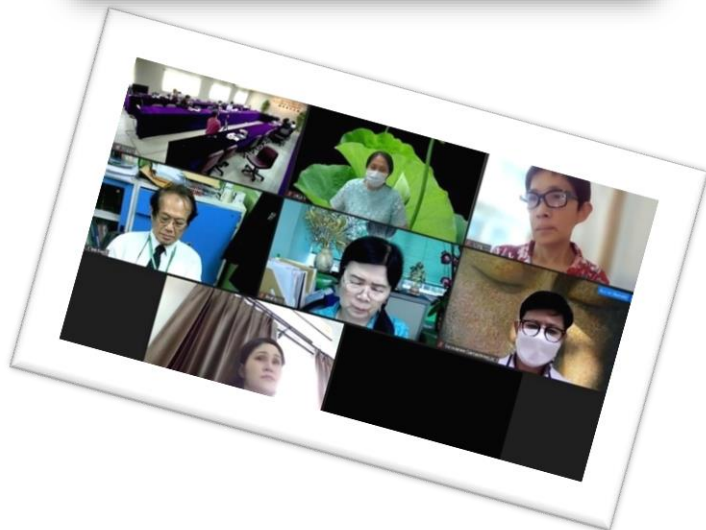
ภาพประกอบการดำเนินกิจกรรม

ศูนย์วิจัยและพัฒนา จัดโครงการ “การจัดการความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น”

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ และ นักวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วันพุธที่ 25 พฤษภาคม 2565 เวลา 13.00-16.00 น. (on-site)

ณ อาคารมังคละพฤษ มหาวิทยาลัยเกริก และ online zoom

“Community-based research (CBR) is research that is conducted *with and for*, not *on*, members of a community.”

(Kerry Strand. 2003. Community-Based Research and Higher Education : Principles and Practices, p.xxi)

“โจทย์วิจัยที่ดีต้องมาจากผู้ที่ต้องการผลการวิจัยไปใช้แก้ปัญหของตนเอง ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Paolo frère ที่เขียนการศึกษาสำหรับผู้กดขี่ (Pedagogy of the Oppressed) โดยชี้ให้เห็นว่า ผู้ถูกกดขี่ต้องลุกขึ้นมาให้การศึกษาตนเอง การค้นหาความรู้เพื่อแก้ปัญหของตนเองจึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งต้องการการมีส่วนร่วม (Participation) ของคนที่เกี่ยวข้อง และถ้าให้ดีขึ้นต้องมีปฏิบัติการ (Action) เพื่อแสดงให้เห็นผลอย่างจริงจังด้วย”

ผศ.ดร.บุญชร แก้วส่อง : อดีตผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว.